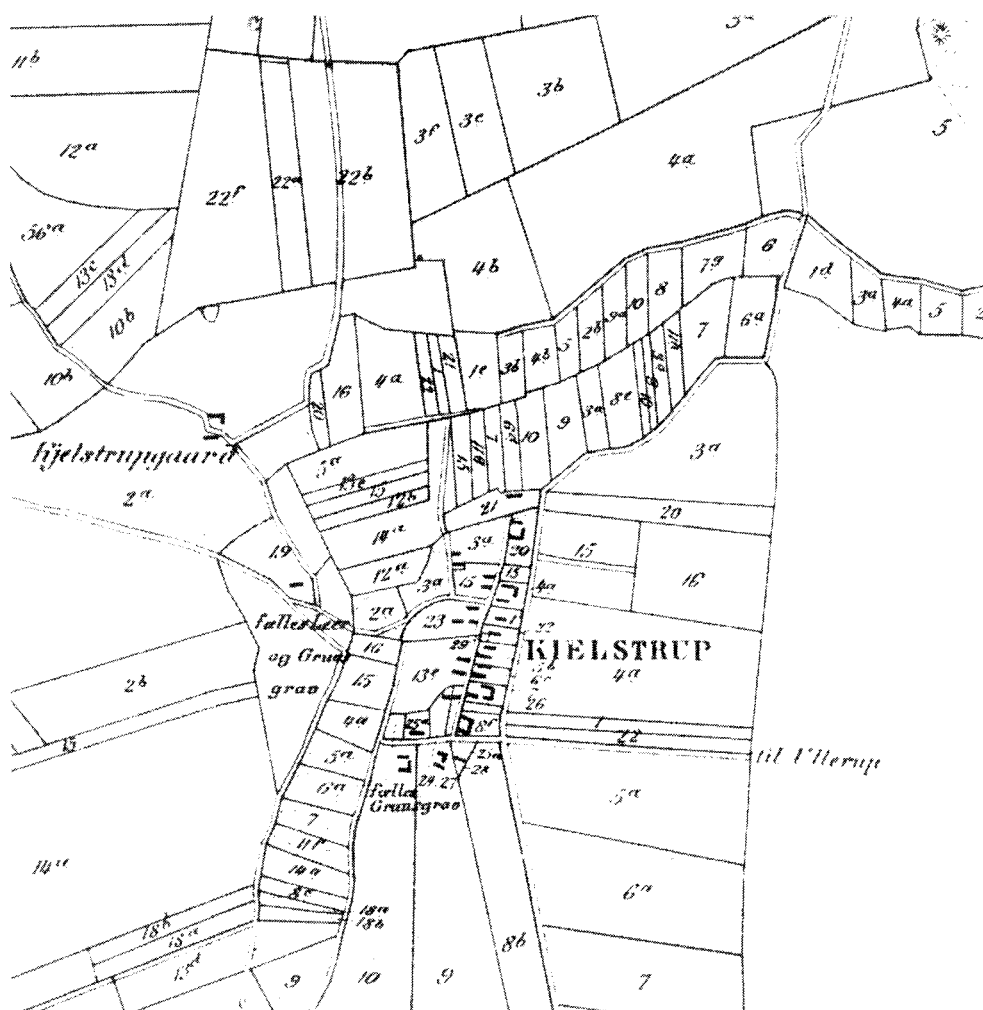

Gårde og ejendomme i Kjelstrup

Kjelstrup efter matriklen 1840

Gårde og ejendomme i Kjelstrup

Tilrettelæggelse og layout:
Svend Sørensen og Knud Søgaard

En tak til Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune
og Museet for Thy og Vester Hanherred

Indhold

Indhold

Gammel Kielsgård ved Oscar Madsen	5
En rask gammel mand ved Svend Sørensen	
Ny Kilsgaard ved Marie Kilsgaard	7
Grøngård ved Sigrid Brandi	13
Grøngaard efter 1929 ved Lilly Graversen	14
Gamle Minder fra Thy ved J. Yde Kirk	16
Engbjerggaard ved Sigrid Brandi	17
Samme familie siden 1909 ved Vera Bak	19
Afvanding i Kjelstrup Kær ved Sigrid Brandi	19
Kilsgårdvej 9 ved Gudrun Karlshøj	20
Kærgård ved Oscar Madsen	20
Vildholm ved Sigrid Brandi	22
Minder fra Vilholm ved Marie Kilsgaard	25
Kjelstrup mølle ved Oscar Madsen	26
Barndoms minder fra Kjelstrup ved Kristiane Kristiansen	27
Bellisvej ved Niels Nørgaard	35
Melgård ved Oscar Madsen	37
Nyere tid ved Niels Nørgaard	38
Søndergård ved Sigrid Brandi	38
Tjenestekar i " Søndergaard" ved Niels Nørgaard	40
Et hjørne af Kjelstrup ved Sigrid Brandi	42
Overenden af Kjelstrup ved Svend Sørensen	47

Gammel Kielsgård

Ved Oscar Madsen

Gammel Kielsgård lå indtil for 150 år siden nede ved Engen syd for det, vi kalder Kiel, deraf navnet Kielsgård. Før 1600-tallet hørte gården under Mariager Kloster, og de ældste efterretninger går tilbage til 1559.

1664 ejes gården af Ørum, og gården har da et jordtilliggende på over 5 td. hartkorn. Den første fæster, vi har navnet på, hedder Thomas Pedersen. Han var født 1604 og døde 1684. I året 1688 nævnes en fæster ved navn Niels Christensen, der var født 1641 og blev gift i Hillerslev kirke med Sidsel Tuesdatter i 1701.

I året 1700 havde Kielsgård to fæstere, idet Niels Christensen (død 1719) og Anders Pedersen var fæster af hver sin halvdel. Den næste fæster, vi træffer, er Jens Mortensen, der blev født i Hjørdemål 1680. Han blev 1716 viet til Kirsten Pedersdatter. De var fæster af Kielsgård indtil 1747 - da døde Jens Mortensen, og året efter døde Kirsten Pedersdatter.

Jens og Kirsten har så vidt vides ingen børn haft, for nu rykkede hans broderdatter Karen Eskildsdatter ind som fæster. Hun blev født 1714 i Hjørdemål, og i 1747 blev hun viet i Hillerslev kirke til Kristen Andersen, der også var født i Hjørdemål. Fra 1748 er de fæster af Kielsgård. Samme år fik de deres første barn, der blev døbt i Hillerslev kirke og kaldet Kirsten. 1753 blev Jens født. Kirsten Kristensdatter blev i 1768 trolovet med Graves Nielsen Hillerslev, der året før var blevet fæster af det halve af gården. Kielsgård hørte nu ind under Ullerupgård.

1785 døde Karen Eskildsdatter i Kielsgård, og børnenes formynder forlangte skifte, hvilket Kristen Andersen vægrede sig ved. Ifølge skiftet i 1785 var der følgende besætning:

- 1 sort Hoppe, 17 år gammel - 2 rdl.
- 1 sort Hoppe, 10 år gl. med Føl - 10 rdl.
- 1 sort Hoppe, 12 år gl. med Føl - 10 rdl.
- 2 brun Hesteplage - 16 rdl.
- 1 gammel Helmis - 2 rdl.
- 1 grå Ko tidlig bærende 13 år - 5 rdl.
- 1 gråbroget Ko 5 år - 8 rdl.
- 1 sortbroget Ko 8 år gold - 5 rdl. 3 mark
- 1 gråbroget Ko 6 år - 6 rdl. 3 mark
- 1 rødbrøget Ungnød 2 år - 5 rdl.
- 1 sortbroget Ungnød 2 år - 5 rdl.
- 1 sort Ungnød 1 år - 2 rdl.
- 2 store Grise, 2 sommerkalve - 2 rdl. 3 mark
- 1 Tyr 3 år - 5 rdl.
- 13 Får, 10 Lam - 12 rdl.

De fleste af redskaberne, plove, harver og vogne tilhørte Graves Nielsen og medregnes ikke. Da indtægten ikke kunne bestride udgifterne, bl.a. til istandsættelse af husene, blev der intet til deling. Fæsteren skulle for sin del skaffe det manglende i forsvarlig stand, og man forstår nu, hvorfor Kristen Andersen vægrede sig ved at skifte.

Ved folketællingen to år senere (1787) er han optegnet som en del af sviger sønnens husstand, så man må gå ud fra, at de to halve fæstegårde drives som en bedrift. Hele husstanden bestod af:

Gravers Nielsen (40 år) og Kirsten Christensdatter (38 år) samt deres børn: Kirsten (14 år), Karen (10) og Dorthe (6).

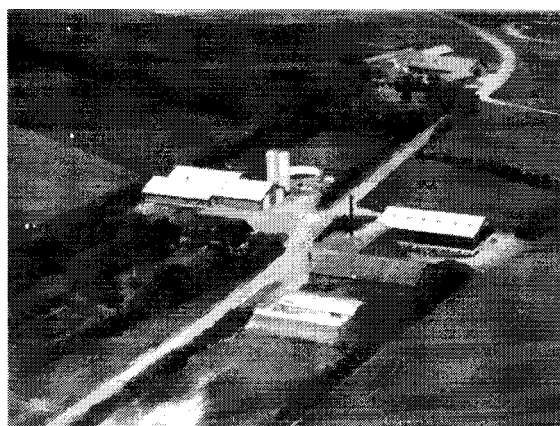
Desuden var der Christen Andersen (76 år), som betegnes som "Konens far, døv og skrøbelig".

Dertil kom en karl, en pige og Christen Graversen (28 år), der havde "til huse" og blev betegnet som "tømmermand".

Ved folketælling 1801 var der kommet yderligere to børn til: Christen Graversen (17 år) og Anne på 10 år. Der var også en 34-årig tjenestekarl, der har "gevdorden" soldat.

Efter det famøse skifte og landbrugsreformen var Graves Nielsen blevet ejer af Kielsgård. Vi ved, at Kielsgård er i samme slægts eje frem til år to tusinde.

Graves Nielsens slægt stammede fra Øsløs, hvor han blev født 1744. Han ejede gården indtil 1811, da den

Kielsgårdene ca. 1984.

blev overtaget af datteren Karen Graversdatter Kielsgård og hendes mand Thomas Larsen, der blev gift samme år i Hillerslev kirke. Han blev født 1780 som søn af Lars Mikkelsen i Kjelstrup.

Graves Nielsen døde i 1818. Hans kone Kirsten Christensdatter døde 13. maj 1834, men hun nåede forinden samme år at blive optegnet som aftægtskone i folketællingen sammen med: Thomas Larsen (54 år) og Karen Graversdatter (58), der havde børnene: Graves Thomsen (21), Christian (19), Dorthea Maria (22) og Bodil Kirstine (17). Desuden var der de to plejedøtre Christiane Jensdatter (15) og Maren Katrine Krogh (3). Sidstnævnte blev forsvaret af sognet, fremgår det af folketællingen ti år senere.

Efter Thomas Larsens død førte Karen Graversdatter gården videre ved hjælp af børnene. Gården overtages i 1845 af sønnen Graves Thomsen, der samme år blev viet i Hillerslev kirke til Karen Andersen Bunch af Kjelstrup. Hun var datter af Anders Chr. Christensen Bunch og Maren Chalotte Nordentoft, Engbjerggård Kjelstrup. Ægteparret fik følgende børn:

Thomas Gravesen Kielsgård, f. 11. februar 1847.

Anders Chr. Gravesen Kjelsgård, f. 30. marts 1849.

Lars Jespesen Gravesen, f. 8. august 1852.

Mariane, f. 23. april 1855, død 30. juli 1862.

Karen, f. 29. november 1857, død 10. maj 1860.

Kristen Smed Kjelsgård, f. 1. november 1860.

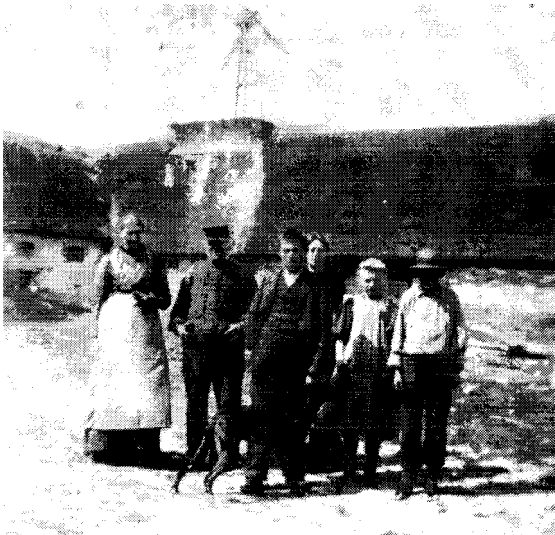
Niels Chr. Gravesen, f. 1. november 1860.

Karen Gravesen, f. 18. august 1863. Hun blev gift med Mikkel Larsen Søndergård, Kjelstrup.

I året 1859 sker der noget væsentligt. Graves Thomsen var stadig ejer af Kjelsgård; men det år bliver gården flyttet til sin nuværende plads. Det skal bemærkes, at den officielle vej mellem Kjelstrup og Hillerslev hidtil havde gået langs med engen, men efter udflytningen af gårdene, især Kappelgård, var der kommet en ny vejføring. Derfor var det vel ret logisk at flytte fra dette vådområde, hvorom det fortælles, at vandet jævnligt stod op til gården. Nu fik gården en mere bekvem beliggenhed, men forinden blev der udstykket jord fra til en mindre ejendom, som lå nede i engen. Den er forlængst nedrevet og jorden igen tilbagekøbt til Kjelsgård, desuden er Kjelsgårdvej nr. 6 også udstykket fra Kjelsgård, måske på samme tid. Gården blev opbygget i 4 længer, stråetækket overalt, stuehuset 54 alen langt.

Graves "Thomsen og Karen Andersen Bunch ejede gården til 1886, da den blev overtaget af deres søn, Anders Christen Gravesen Kjelsgård, der blev gift samme år med Nicoline Olesen Kjelstrup, født 1854. Deres børn var Graves Andersen Kjelsgård, f. 3. maj 1887, Ole Andersen Kjelsgård (død 12 år gammel) og Karl Andersen Kjelsgård, f. 2. oktober 1893.

I 1896 døde Karen Andersen Bunch, og Graves Thomsen døde 1900. Deres søn, Anders Chr. Gravesen, ejede Kjelsgård til 1923, men ca. 1914 blev den delt, og den ældste af børnene, Graves, fik den gård, som vi i dag kalder Ny Kjelsgård. 1923 fik den yngste søn Karl skøde på Gammel Kjelsgård, samme år som han blev gift med Gertrud Elisabeth Hove,

Gl. Kjelsgaard. Fra venstre er det Nikoline, Anders Gravesen, Graves Kjelsgaard og Karl Kjelsgaard. De øvrige er ukendte.

datter at Niels Hove Tingstrup. 1925 blev der bygget ny stald, og i 1937 blev der opført nyt stuehus, det nuværende.

I Karl Kjelsgårds ægteskabet blev der født følgende børn:

Dorthea Nicoline Hove Kjelsgård, f. 23. marts 1926,

Anna Hove Kjelsgård, f. 9. februar 1927,

Aksel Hove Kjelsgård, f. 31. august 1929 og

Ingrid Nina Hove Kjelsgård.

Anders Chr. Gravesen Kjelsgård døde 19. april 1930, og Nicoline Olesen døde 27. oktober 1936.

Karl Kjelsgård døde 18. august 1956 i en alder af 62 år, og to år senere overtog Aksel Kjelsgård gården.

Han blev i december samme år gift med Magdalene Pedersen (kaldet Musse). Deres børn er Marie Elisabeth Kjelsgård, f. 17 maj 1960, og Karl Kjelsgård, f. 16. august 1964. Aksel Kjelsgårds mor døde først 11. januar 1982, 88 år gl.

I 1970 blev der bygget nyt østerhus, 1971 blev der bygget ny stor lade, i 1974 ny moderne søstald, og i 1995 er der bygget nyt maskinhus og gylletank. 1. juni 1993 afhændede Aksel og Musse gården til sønnen Karl Kjelsgård og flyttede til Thisted.

En rask gammel mand

Ved Svend Sørensen

I området ned mod engen øst for Kjelsgård lå der en ejendom, som endnu huskes af den ældre generation. Jorden til ejendommen blev i 1874 udskilt fra Kjelsgård, idet Graves Thomsen solgte den til sin ældste søn, Thomas Gravesen. Han købte senere endnu et par jordstykker. Ved folketællingen i 1890 var han blevet 42 år, og samme alder havde hans kone, Maren Oddershede Andersen. De havde børnene: Karen Bunk Gravesen (12 år), Ane Katrine Gravesen (10), Grete Amalie Gravesen (7), Andersen Knudsen Gravesen (4) og Jens Kanstrup Gravesen (1).

I 1920 solgte Thomas Gravesen ejendommen til Jens Christensen, der i 1937 afhændede den til Åge Kortegård Andersen.

I 1946 blev den overtaget af Gustav Kortegård Andersen, der var den sidste, som boede i ejendommen. Jorden blev i 1959 solgt til Jørgen Gregersen, der i 1967 videresolgte til Aksel Kjelsgård.

Da Thomas Gravesen solgte ejendommen, flyttede han til en datter i Overgaard. Her boede han i 1929, da hans datter og svigersøn fejrede sølvbryllup. Denne fest kunne man læse i Thisted Amts Tidende under overskriften "En rask gammel Mand":

"Forleden var der Sølvbryllup paa Overgaard i Kjelstrup, hvor Naboe, Slægt og Venner i stort Tal var samlet for at hædre Sølvbrudeparret; alt gik efter landlig Skik og Brug udmærket. Det bør bemærkes, at det er Sølvbrudsgommens tredje Kone, han holdt Sølvbryllup med, og at Sølvbrudens Forældre, der begge er raske og rørige, bor sammen med de unge paa Overgaard og holdt allerede for lang Tid siden Guldbrudbryllup, og hertil bemærkes yderligere, at det er Guldbrudsgommens anden Kone.

Da Dansen ved Sølvbrylluppet begyndte, selvfølgelig de rigtige gamle Bondedanse, aabnedes den af den gamle 84-85 aarige Thomas Gravesen (Sølvbrudens Fader), og den gamle fortsatte utrættelig indtil Enden, og han gjorde yngre helt til Skamme, og der er det fine herved, at Th. Gravesen dansede gl. Ture med alle de smaa Trip helt til Bunds, naar de andre sløjfede dem med et Trin. Naar der blev sagt, at det var sært, han kunde holde det ud, svarede han Saa længe, min Vest ikke er vaad, er der ingen Haardhed i Gang.

At det ikke alene er i Dansesalene, at Th. Gravesen er en virksom Mand, viser han i det daglige, idet han vist ikke er meget ledig. Han skal f. Eks. være en dygtig Saamand; der er mange gamle, der kan saa Markfrø bedre med Haanden end en Maskine. Han havde sidste Foraar

lovat Sønnen, der bor i Thorsted, at saa Frø for ham. Dag og Time kan jo ikke forud bestemmes; det afhænger af stille Vejr fra Morgenstunden af. En saadan Morgenstund marcherede Th. Gravesen den ca. 2 Mil lange Vej til Thorsted og saaede 4 å 5 Tdr. Land. Han gik Omgangene op og ned, med smaa Skridt travede han i den løse Muldjord og strøede Frøet ud med smaa Haandkast; men i god Tid inden Aften var han færdig. Sønnen vilde, han skulde overnatte eller ogsaa tilbød han at køre ham hjem. Den gamle vilde helst hjem, og da nu Hestene havde været haardt med den Dag, kunde han let smutte skraas over hjem, og saadan blev det."

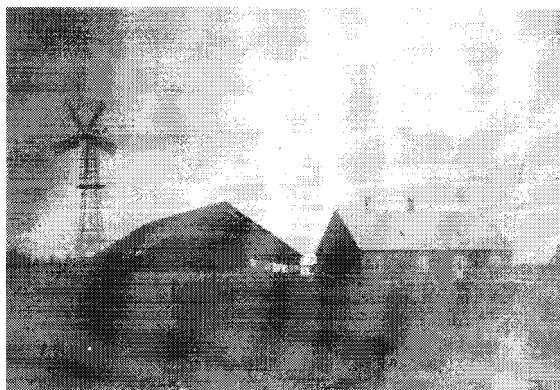
Ny Kilsgaard

Ved Marie Kilsgaard

I artiklen her bruges fortrinsvis stavemåden "Kilsgaard", som har været brugt i vores familie efter 2. verdenskrig. Tidligere skrev man "Kielsgaard" og "Kiilsgaard". Begyndelsen på Ny Kilsgaard var, da Gl. Kilsgaard i 1913 blev delt mellem de to brødre Karl og Graves. Karl beholdt Gl. Kilsgaard, mens Graves byggede på den fraskildte jord. Samtidig var han indkaldt til sikringsstyrken i 1914.

Graves Andersen Kielsgaard blev født i 1887 og gift i 1916 med Johanne Poulsen fra Østerild. Hun var enebarn, og hendes mor og far, Ane og Mikkil Søndergaard flyttede til Ny Kilsgaard. Mikkil Søndergaard døde imidlertid få dage efter, men Ane blev på gården indtil sin død i 1958, og hun blev Bedste for to generationer.

I ægteskabet fik Graves og Johanne børnene Mikkil Søndergaard, Nicoline (Linne), Anders og Holger.

Ny Kilsgaard.

I 1917 blev der bygget en lade til, og i 1930 fik han indlagt elektricitet på gården. Regningen er bevaret, og udgifterne beløb sig i alt til 888 kr. Fra begyndelsen har møllen været kraftcenter, senere en petroleumsmotor. Eftersom den med tiden var nedslidt, ønskede Graves at få indlagt el til kraft. Holger kan fortælle om, at pengene var små, og at det var svært at låne de tusind kroner,

der skulle til. Det har været i tredive år, der var præget af landbrugskrise.

Arbejdet var familien fælles om. Karl og pige var der også - det var på den tid, de nærmest hørte med til familien.

Graves var god til at dyrke markens afgrøder. Holger husker, de bjærgede masser af hø fra Momtoft eng. Bagefter kom køerne derned, og de kørte hen for at malke to gange daglig.

Graves forsøgte sig med alternative afgrøder som lucerne, hvor han med le slog en trillebørfuld hver dag som frisk grøntfoder til kalve og grise.

Solsikker og hør har også været med i forsøgene. Hørren blev med hånden rykket op med rod, og frøene blev revet af på et bræt med store søm. Stråene med rod blev bundtet og sendt med tog til Tommerup Hørfabrik.

Grundlovsdag faldt i den periode, hvor der blev luget roer. Det blev markeret ved, at de fra begge Kilsgårde mødtes i skellet med hver deres kaffekurv og holdt en pause.

På gården var der 3-4 heste. To skimlede arbejdsheste fik hver et føl, der kunne koste omkring 3000 kr. - det var gårdens bedste indtægt.

Når den lille røde hest havde slæbt roer hjem en hel dag og fik "ædræt" af, sprang den rundt på gårdspladsen som for at nyde friheden. Hestens foder var havreneg skåret til hakkelse.

Til jul blev der skåret hakkelse, så der var til julen over, da ingen hjul måtte køre i julen.

Besætningen var 10-12 køer, søer og fedesvin. Graves havde en stor, gavmild hånd og fodrede køerne rigeligt med det resultat, at de gav meget mælk. Når naboerne var samlet om udbetalingen fra mejeriet, var det ham, der fik mest. Men hans kone sagde: "Det hjælper lidt, for du bærer pengene op i brugsen til foder."

Ca. 1938 blev der installeret malkemaskine, og naboen sagde: "Når du får den i gang, kan vi andre nok klare os ved udbetalingen." Det var en plejesøn fra Vilhelmsborg, der installerede malkemaskinen. Han faldt så godt til i arbejdsrytmen, at han forkede kornet samtidig.

Vejret havde stor indflydelse på afgrøderne. Høsten 1924 var meget våd. Den 17. september stod selvbinderen på marken, og ti dage senere havde den ikke flyttet sig. 1941 var en meget tør sommer, og avlen blev meget lille. Der blev hentet lyng, et stort arbejde, men køerne åd det gerne, og det gav fed mælk. De grenstammer, der var tilbage, blev brugt som brændsel. Ja, alt blev taget med. Selvbindersnor blev samlet fra, knyttet sammen og vundet i nøgler, så kunne der laves reb en ledig vinterdag.

Omkring midten af trediverne købte Graves en Ford 27 med kaleche, der to år senere blev skiftet ud med en Ford 29. Der skulle i den forbindelse erhverves kørekort, og parolen var: Kør langsomt, tud kraftigt!

Holger fortæller: "Skønt pengene var små, havde vi et godt hjem. Vi manglede intet. Vores mor lavede god mad og syede tøjet. Hun købte stofrester og kunne sy arbejdsbukser til to kroner parret - skulle de købes færdige, kostede de fire kr. Hun kunne også vende en habit."

Høns hørte til på alle gårde, men her var også gæs. Til Mortens aften og til jul måtte de lade livet. Der var både til eget brug og til privat salg, og dun og fjer blev til dyner og puder.

Til de gode timer hørte jagt og fiskeri. Hvis der var fangst, blev den til god mad. Mellem hækken og haven var der en strimmel jord, der var plantet til med fyrretræer. Her blev der udrugget fasaner, flere end 100, og når efteråret kom, blev de sat ud på marken.

I 1946 blev jeg gift med Mikkil Søndergaard Kilsgaard, og vi forpagtede Ny Kilsgaard, hvor Søndergaard blev født i 1918. Selv er jeg er født 1924 i Brund, som datter af Dagmar og Martinus Tange.

Søndergaard havde først de obligatoriske syv år i Kjelstrup skole. Derefter var det ungdomsskole, højskole og landbrugsskole, der blev benyttet. Og så ud at tjene en løn og lære i andre landbrugsbedrifter. Med en drøm om at blive forstmand kom Søndergaard som 18-årig på højskole hos Folke Trier i Appel.

Imellem han arbejdede hjemme, var han på Ladeland Landbrugsskole og havde plads som fodermester ved Vejle og deltog i Vejle amts fodermesterkonkurrence. En fodermesterplads på Fyn var den sidste, inden han startede som selvstændig landmand.

For mig var de syv år i Brund skole slut i 1938. Vilka'rene for landbopiger var ikke fortsat skolegang som i dag. Det var væsentligt husarbejde og som hjælper i landbruget. Med ønsket om mere skole blev det til en sommer på Halvorsminde Ungdomsskolen ved Hjørring. Jeg ønskede, jeg var en dreng, der kunne arbejde i mark og stald. Men som pige skulle man lære at holde hus, lave mad og at sy. Der blev holdt køkkenskole i Thisted for unge piger af husholdnings- og sykonsulenter, der var ansat af husholdnings- og landboforeninger.

Det med at få undervisning og lære sammen med andre gav inspiration og lyst til realisere det lærte i hverdagen. Jeg har således haft plads i Thisted, men byen tog aldrig mit hjerte. At komme hjemmefra og se lidt af verden var begrænset på grund af krigsårene.

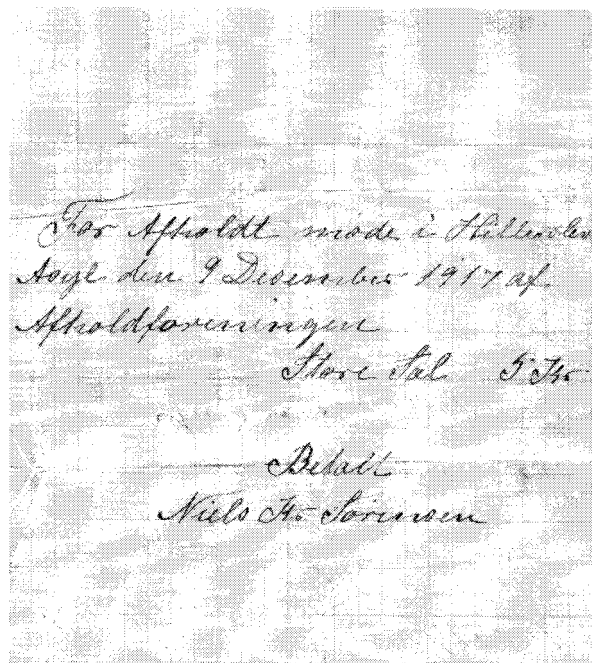
Det blev til en plads på gården Ulkendrup på Fyn. Vi var to piger, der skiftedes henholdsvis som stuepige og kokkepige.

Søndergaards mor var død i 1944. Hans far og Bedste blev boende på gården, efter at vi forpagtede den.

Den 4. april 1951 købte vi gården. Bedste havde en stue, hvor hun sov, mens Graves havde et værelse at sove i. På et tidspunkt købte Graves en ejendom i Vorring, som han kørte ud og passede. Han hjalp også lidt til i stalden på Ny Kilsgaard, så længe han havde kræfter til det, men ellers brugte han mest tid på at passe hønsene.

Omkring 1952 byggede Graves hønsehuse på østsiden af vejen, og der blev købt daggamle kyllinger. Huset havde plads til 700 æglæggende høner. En lille rugemaskine, som Holger havde købt af Lars Lynge, havde sin plads i huset. Der var en vis spænding, når æggene sprækkede, og de små dunede væsener myldrede ud.

Da Graves ikke mere havde kræfter til arbejdet, overtog jeg hønsene. Hvert forår, når et nyt hold skulle startes op, blev de æglæggende høns sorteret fra og forsigtigt båret op på staldloftet, hvor der var indrettet plads til dem. Flytningen skulle være efter mørkets frembrud, så hønsene mærkede så lidt som muligt - alle hjalp til, store som små.

Graves Kilsgaard var aktiv i afholdsforeningen. Blandt hans efterladte papirer er denne kvittering.

Graves døde den 6. januar 1962, og to dage senere skrev Thisted Amts Tidende bl.a. i sin nekrolog: "Der var på Ny Kielsgaard et enestående godt forhold mellem gamle og unge. Graves Kielsgaard var en sjælden god og stilfærdig mand, der kun havde venner, og han var i besiddelse af lune og godt humør. Han var meget højskoleinteressert, arbejdede en del med husflid og var en varm forkæmper for afholdssagen."

Billede fra Graves Kilsgaards pas, 1954

Gårdens drift

Skal der fortælles, hvordan livet på landet formede sig ude og inden for, da jeg var ung på Ny Kilsgård for ca. 50 år siden, er der så meget forandret, at man skulle tro, der var tale om hundrede år.

Gårdens drift var vigtig, det var jo det, der skulle give lønnen. Markarbejdet blev gjort med heste. Når der skulle pløjes, gik en mand med et spand heste agre op og ned og vendte fure efter fure. Senere blev ploven med to fure. Jeg har fået fortalt, at når der om efteråret skulle pløjes ude i engen på Ballerum eller Klov Kær, så gik de hjemmefra med heste og madpakke, inden det var lyst. De pløjede hele dagen og var ikke hjemme igen, før det var mørkt.

Dyrkning af roer gav mange dages arbejde, et arbejde hvor alle måtte hjælpe til. Rækkerne blev radrenset med en hest som trækraft. Planterne stod tæt og blev til tider hakket i buske. Bagefter blev der kravlet på knæene for at tynde ud til enkelte planter. Senere kunne frøene købes slebne, så planterne stod enkeltvis, så kunne det klares alene med en hakke. Nu dyrkes frøene, så der kun kommer en spire på hvert frø, og de bliver sået med énkor-smaskine og kan sprøjtes mod ukrudt.

Græs til hø blev slået og vejret nogle dage. Det skulle måske vendes med en rive og blev derefter sat på høryttere for senere at blive kørt hjem; det kunne give sved. Stakkeløftere?

Når kornet var modent, skulle første skår tages med høle og bindes med hånden. Så kom selvbinderen og mejede marken. Negene skulle sættes i hobe og rækker til eftermodning. Kornet blev senere kørt hjem i laden og blev tærsket i løbet af vinteren, når der var brug for korn og halm til dyrene. Et væmmeligt og beskidt arbejde var det.

Med tiden blev der købt en rimelig stor tærskemaskine, og så kunne kornet med naboerne Gustav Kortegårds,

Aksel Ubbesens og Martin Jensens hjælp tærskes lige fra marken. Maskinen blev derefter flyttet, og så var der tærskedag hos dem - egentlig festlige dage.

Kartoflerne blev gravet op med greb. De skulle gerne dyrkes på den mest stenede jord, som dermed kunne give det største udbytte. Senere blev der brugt en kartoffel-optager. Alle hjalp til med at samle op. Det gik på melodien: mange hænder gør let arbejde. Her i 1998 har familierne haft et fælles kartoffelstykke, hvor vi var sammen om at samle op. Det gav minder om barndommens dage.

I 1950 købtes en brugt Fordson traktor. Markredskaberne ændrede sig også med tiden.

Ved afvanding af Tagmarken var der jordfordeling, hvor vi fik tildelt 18 tdr. sæde mod at afstå jord på Ballerum, hvor det lå nabo til brdr. Lynge. Tagmarken var tørvepytter og gråris, og efter kultivering blev det brugt til græsning.

Den sommer, stalden blev omforandret, blev malke-maskinen flyttet ud i engen, og køerne blev malket derude.

Køerne var sortbrogede. Der blev arbejdet med kvægavl, og der var købt en fælles tyr sammen med Anders Vestergaard og Thorvald Skovsted. Den stod i en boks i Ny Kilsgaard, og når de havde en ko, der skulle bedækkes, kom de trækkende med den.

I forbindelse med køer kan nævnes dyrskuet i Thisted og ungskuet som nogle af sommerens begivenheder.

Roehakning, Ny Kilsgård 1970.

Også søer og fedesvin hørte til besætningen. Hønsenes pasning var husmoderens arbejde, og salget af de rare æg kunne betale varerne fra Brugsen. Varerne blev bestilt pr. telefon og blev bragt hver uge samtidig med afhentning af æggene.

Pengesystemet fungerede anderledes end i dag. Mælkeafregningen kom i en konvolut og sat fast ved låget i en transportspand med returnmælk. Afregningen kunne også hentes direkte på mejeriet. Vores blev afhentet

sammen med 4-5 naboers, og vi gik sammen om aftenen og fordelte pengene. "Udbetaling" kaldtes denne aften. Vi gik i haven, i stald og mark og så på bedriften. Bagefter var der kaffe, kortspil og hygge. Efter at pengene gik direkte i banken, blev der stadigvæk holdt udbetalingsaften.

Gårdens drift ændredes, da køerne blev solgt og stalden omforandret til svineproduktion. Derefter var der ikke folkehold på gården. Også tiden med de flinke og dygtige piger, vi havde haft, var forbi. Det var på det tidspunkt, mejetærskeren blev brugt, og vi måtte leje til høsten, for først omkring 1975 blev der købt mejetærsker.

Kosten

Kosten og kostvanerne har ændret sig med tiden, og måltiderne er blevet færre. Spisetiderne rettede sig efter arbejdsgangen ude i bedriften. Det første arbejde var malkningen, og mælken skulle være klar, inden mælkekusken kom og afhentede den. Når malkningen var overstået, blev det første måltid sat på bordet. Det kunne bestå af havregrød, øllebrød eller måske kogt mælk med rugbrød til og med kaffe som afslutning. Senere blev så havregryn almindelig, og nu har vi cornflakes, müsli og meget andet.

Ved nitiden var der formiddagskaffe med pålægsmad og ost. Kl. 12 var der middagsmad, som var dagens hovedmåltid. Den bestod af søbemad eller grød som forret. Derefter var der kartofler med kød eller fisk plus grøntsager og rødbeder eller syltetøj som tilbehør. Hvis der var frugtgrød, spistes det som anden ret.

Efter middagssøvnen var der måske en kop kaffe til at blive vågen på. Kl. 3 var der eftermiddagskaffe med rugbrød, sigtebrød og måske boller eller kage. Når honningen var nyslynget, var den eftertragtet. Æblekage stod tit på menuen, da der var overflod af æbler.

Ved 6-7 tiden var der aftensmad. En stående ret var flæsketerninger og løg stegt på panden og dertil kartofler og sovs med syltetøj, rødbeder, græskar eller asier. Derefter var der brød med pålæg og ost. Vi drak te, og ellers bestod drikkevarerne af hjemmebrygget øl, mælk og kærnemælk.

Inden sengetid var der kaffe - om sommeren frugtgrød med mælk. Da sukkeret var rationeret, kogtes byggrød i mælk og spistes kold sammen med frugtgrøden med mælk til.

Vi var nærmest selvforsynende med mad. En gang i ugen kom fiskemanden, ellers blev der slagtet gris og får, sjældnere en kalv. Inden fryseboksens tid blev der saltet og henkogt. I kælderen var der to saltkar: en til gris og en til får. De slagtede dyr var gerne store dyr med et tykt lag spæk på ca. 10 cm - det var vist også bedst til saltning. Kødet blev lagt ned i salt under pres fra et bræt med store sten. Derefter blev der hældt læge på, og det kunne så holde sig i lang tid. Når der skulle spises, blev kødet lagt i vand en eller to dage for ikke at være for salt.

Skinkekød kunne koges som sur kød, dvs. der kom eddike i suppen, som blev stiv som gele, når den var kold. Der var tilmed et fedtlag over, og når det stod koldt i

kælderen, var det holdbar i nogen tid. Ved tilberedningen blev der lavet sovs af suppen, som blev smagt til med sukker og serveret med brød eller kartofler.

Skulle der koges pålæg, tog man f.eks. et stykke fareside, en rullepølse, et stykke stribet flæsk samt medisterpølse og kogte efter udvanding. Så kom der urter på suppen: selleri, persillerod, timian og persilleporrer. Til sidst kom der hvidkål, grønkål eller gule ærter alt efter suppens art.

Slagtningen foregik på gården (som det er omtalt i hæfte nr. 1). Dagen efter slagtningen skulle der parteres, saltes og laves blodpølse, medisterpølse, leverpostej, sylte samt koges suppe. Det var mindst en dags arbejde. Var det ved juletid, var fedtflommen efter afsmeltning god til at koge klejner i.

Under krigen var næsten alt rationeret, så vi lærte at bruge, hvad vi havde. Rationeringen varede en tid efter krigen. Kaffe blev blandet med Richs eller anden tilsætning - også brændt korn var brugbar. Det der med kaffen sorterede mest under Bedste.

Høns og æg havde vi altid, og da det første drivhus var bygget, kom der tomater til æggene. Hen på sommeren, når hanekyllingerne var slagteklare, var grydestegte kyllinger og nye kartofler en herreret, som f.eks. blev serveret som søndagsmad. I en periode var henkogning meget på mode til kød, frugt og grøntsager. Der stillede store krav til renlighed, og det var samtidig en stor arbejdsproces.

Med fællesfrysehuset i Hillerslev kom en forandring til det bedre, og arbejdet blev lettere. Samtidig blev grisene magrere. Frysepakker blev hentet, når vi havde brug for dem. Der var et lille fryserum i køleskabet, hvor der kunne være til nogle dage. Det var for det meste pigerne, der måtte efter pakkerne i frysehuset. Når de skulle af sted til fryseboksen, hvad der vel ikke altid passede dem lige godt, så mildnede Bedste cykelturen med et bolsje. Hun havde altid en dåse med Kongen af Danmark bolsjer. Selv var jeg vist skrap med hensyn til slik, der ikke var godt for deres vækst og heller ikke for tænderne. Per husker også turen efter frysepakker omkring 1967, men da var der ingen bolsjer.

Indtil 1951 blev maden lavet på et brændekomfur, hvor brændslet bestod af tørv og kvas. En gammel avis, en blød tørv med lidt petroleum på og en håndfuld kvas kunne ret hurtigt bringe vandet i kog. Sådan et komfur var god at lave mad på, men det krævede, at vi stod der det meste af formiddagen. Efter middag skulle den gøres ren, men ikke nok med det, den skulle slibes blank med smergellærred. Uden om komfuret var der en messingstang for at beskytte den, der arbejdede ved komfuret. Hver lørdag skulle den pudses med Brasso.

Med det elektriske komfur var der ikke længere sorte gryder og ingen svineri med brændsel. Det var kun at dreje på knappen, og bageovnen var med termostat, hvor vi tidligere skulle mærke med hånden, om ovnen havde den rette temperatur. Inden vi fik centralvarme, kunne vi om vinteren godt savne brændekomfurets varme.

Det huslige

Om morgenen skulle der først tændes op i brændeovnen, som var blevet kold i nattens løb. Desuden blev der fejtet og støvet af.

Om lørdagen var rengøringen grundigere, idet gulvene blev vasket, og vinduerne fik en omgang. Om sommeren kunne fluerne være en plage, når de satte deres spor. Sengene skulle redes hver dag. De var alle med under- og overdyner, og om vinteren var der desuden uldtæpper. Dynerne var tungere end dem, vi har i dag.

Når det blev forår, blev der gjort hovedrent. Sengetøjet blev taget ud til luftning, og der blev gjort rent overalt. Gulvene blev skuret med sæbe og børste og afvasket med rent vand. Når gulvene var tørre, blev de ferniseret, så der var en duft af renhed. Med til forårsrengøringen hørte også kalkning og hvidtning af lofterne. Også til jul blev der gjort ekstra rent og gulvene ferniseret. På den tid af året kunne det til tider knibe, at fernissen blev helt tør på en nat, og så blev der lagt brædder til at gå på.

Husets inddeling har imidlertid været forandret flere gange. Fra begyndelsen var der stor ovn, d.v.s. en muret ovn, der blev varmet op ved, at der fyredes med fladtør. Når ovnen var varm, blev den fejtet ren og var så klar til bagning af brød. På et tidspunkt blev den store ovn ikke brugt mere og blev så sammenlagt med et kammer og indrettet til soveværelse.

Af de tre sydvendte stuer blev kun én brugt til hverdag og fra begyndelsen også brugt som soveværelse.

På loftsværelserne har karle og piger haft deres logi. I bryggerset, der var temmelig stort, stod komfuret til madlavning, en gruekedel til storvask og ølbrygning. Der var bord med vask, og vand var lagt ind, men selvfølgelig kun koldt. Bryggerset blev også brugt som indgang.

I 1947 blev der indrettet badeværelse med wc og en varmeovn, der skulle fyres i for at få varmt vand til en bruser. Ellers var der ingen luksus - der var kalkede vægge og terrassogulv. På grund af badeværelset blev bryggerset for lille, og et tørveskur blev indrettet til vaskehus.

Selvfølgelig var det koldt om vinteren, inden gruekedlen begyndte at varme. Men rummet fungerede udmærket, især da der omkring 1950 kom en Fern vaskemaskine med vridemaskine. Senere kom der også en centrifuge. Det sparede meget vridearbejde af vasketøjet, der skulle skylles i flere hold vand.

Tørring af tøj om vinteren kunne tage flere dage. Det blev hængt op i lade og på loftet, og en del blev tørret færdigt i stuen. Tøjet blev lagt sammen til rulning. På loftet stod rullen, der havde to stokke, hvor tøjet blev rullet om skiftevis. Kassen over stokkene var fyldt med store sten, så det var rart, når der kunne lånes en karl til at trække rullen. Tøjet blev pænt af denne omgang, blev næsten som silke. Blevask foregik hver dag. De blev kogt i køkkenet i en henkogningskedel, der ikke mere blev brugt til sit formål.

Med tiden blev brændeovnen udskiftet med en kamin, og stuen med havedør blev taget i brug. Kaminen var jeg glad for, fordi der kunne fyres med koks, så der var ild om morgenen. Den havde en marmor plade, hvor

børnenes tøj blev lagt om aftenen, så det var lunt om morgenen. Børnenes aftenvask foregik i stuen i et lille badekar, og bagefter sad de lidt i sofaen og fik måske en historie. Hanne, der var ældst, måtte være oppe lidt længere end de små.

I 1960 fik huset en større renovering. Der kom teaktræsvinduer med termoglas, nyt køkken med spiseplads og kork på gulvene i køkken og stue. Badeværelset havde med tiden fået fliser og badekar, og nu blev terrassogulvet erstattet med vinyl.

I 1970 fik en automatisk vaskemaskine plads i badeværelset.

Hvad der også forandrede huset, var centralvarmen, der blev lagt ind med oliefyrt i kælderen. Når der var køleskab og frysebox, var der ikke længere brug for kælderen til madvarer. Kælderen blev i stedet et godt tørrerum. Det var også et plus, at der nu kunne blive varme i værelserne på loftet. Efterhånden som familien var forøget, var der blevet brug for værelser, og loftet var fyldt op.

Have og drivhus

Haven har været og er et godt supplement til huset. Træer har har i mange år hørt til Kilsgaard. Gl. Kilsgaard er således nævnt i træplantningens tidligste historie i Thy. Det første læ mod vest og tjørnehækken mod vejen har Graves plantet, da han startede Ny Kilsgaard. Så den ydre ramme er den samme, mens det indvendige har været forandret flere gange.

I 1945 blev Jytte Aggerbech ansat som den første havekonsulent. Med råd fra hende blev haven forandret i 1946. Senere under konsulent Ejsing forbedredes læforholdene, idet der blev plantet et langt bed af blomstrende sirbuske inde i haven. Interessen for havebrug har jeg nok fra min mor, der gik meget op i at passe sin have. En sydendt have med læ var et godt sted for barnevogn og sandkasse, et sted der tiltrak børn og voksne.

Vi havde en havedør, så haven fungerede næsten som en udvidelse af stuehuset. Om sommeren lå børnene i telt i haven, hvor træer blev brugt som klatrestativ. Eksamenslæsning har også foregået der. I den varme sommertid hørte en balje med vand til i haven, så der kunne tages en dukkert - en vandkamp var heller ikke ualmindelig.

Køkkenhaven var i forlængelse af haven. Jorden var meget stiv, men der blev kørt tørvejord fra Tagmarken, og med det tilskud kunne der gro masser af grøntsager: gulerødder, ærter, salat, løg porrer, selleri, pastinak, persillerod, persille og mange kålsorter (også blomkål). Der har været eksperimenteret med forskellige ting som f.eks. jordbær. Et lille drivhus med agurk og tomater har næsten altid hørt til. Frugt og bær kunne også hentes i haven. I 1945 blev der plantet 100 æbletræer bag laden med det resultat, at der altid var overflod af æbler. Der er blevet spist rigtig mange.

I 1977 startede udgravningen til det store drivhus, der blev til et lille gartneri. Dermed startede en ny epoke. Det kom i gang ved at spørge efter gode råd, eksperimenter og ikke mindst ved at have lysten til arbejdet. Arbejdet består i at få rod på stiklinger eller at så frø, så der kommer planter, som kan sælges.

Jeg startede med potteplanterne inde fra vindueskarmen, men kom hurtigt i gang med Gloxinia efter forslag fra min svigersøn, Helge Kappel, der er gartner. Nu er produktionen væsentligst grønne bøjleplanter og sukkulenter - forår og sommer tillige passionsplanter.

I begyndelsen fungerede Gasa i Thisted. Jeg var glad for at komme der tidlig morgen med planter og møde gamle, gæve gartnere. Nu kommer planterne til Gasa i Holstebro og Århus.

Jeg kommer i drivhuset så at sige hver dag året rundt. Ved arbejdet i drivhuset er der ligesom en forbindelse til Kilsgaard, og jeg kan gå og mindes de gode dage, der har været.

Løst fra arbejde og forpligtelse på gården glæder jeg mig over, at de unge nu trækker det store læs og har fundet deres tilværelse der.

I 1981 blev der installeret halmfyr i samråd med smed og konsulent. Drivhuset, der var færdigt i 1978, fik nu varme fra halmen i stedet for olie. Glæden var imidlertid kort, idet opriveren til fyret i 1983 antændte ild, og stald og lade brændte ned. Efter branden kom der til at ske store forandringer. Der blev bygget stald til 80 søer, og en smågriseproduktion kom i gang.

Næste generation

Per overtog ejendommen 1984, og august 87 udvidede han med ejendommen Kjelstrupvej 14.

I maj 1990 holdt han bryllup med Anne Grethe, og i marts 92 kom solstrålen Kristoffer til verden. Skødet på Anne Marie Ubbesens ejendom blev skrevet d. 1. 10. 1994, og hun døde ca. en måned efter at have solgt ejendommen.

Der er fællesskab om maskiner og markarbejdet med Morten. Han har købt Røgildgård i Malle og driver den som deltidslandbrug. At køre med på mejetærskeren af i dag er fascinerende. Støt og rolig æder den kornet, der sluses op i tanken, mens halmen ligger tilbage i brede skår eller bliver snittet, hvis der ikke er brug for det. Så vil jeg sige som Graves, da selvbinderen kom: "Nu kan det ikke blive vildere!"

I 1996 byggedes der svinestald til yderligere 300 søer. Der er kun ansat en mand, idet der er meget automatik og teknik i det nye byggeri af i dag. Også Anne Grethe, der er halv tid på Thisted sygehus som

sygeplejerske, har en finger med i spillet. Hun har interesse for landbrug og har arbejdet med grise, så hun fører P-kontrol.

Landbruget i dag er pålagt meget papirarbejde. Teknikken er taget i brug, og der trækkes på konsullenterne til regnskab, foderplaner, markplaner og til at hitte rede i alle de regler og restriktioner, der opstår. Tiden er vist forbi, hvor man bare kunne bruge sin sunde fornuft, men den har stadig værdi.

Også stuehuset har været med i udviklingen. I 1990 kom der nyt køkken, som opfyldte tidens krav. I 1998 har stuen fået en ansigtsløftning, så det gamle hus nu fremstår som nyt og moderne, selv om det blev bygget ca. 1914.

Livets gang

Med til hverdagen hørte, at Bedste sad i sin stol med strikketøjet. Det blev til trøjer og kjoler, og strømper var der ingen i familien, der manglede. Uldne blebukser var der altid, det var jo før engangsbleernes tid. Bedste har også kartet og spundet, da det var aktuelt. Under og lige efter krigen var der næsten ingen varer i butikkerne. Også børnene holdt Bedste øje med, når de var i stuen, og et spil ludo kunne det også blive til. Det gav ro og tryk, når hun sad der.

Med til livets gang hører, at børn er blevet født, og gamle er gået væk - og ikke altid kun de gamle. I vores ægteskab kom der 7 børn. Børnene fik efternavnet Tange Kilsgaard undtagen Anders, der Gravesen Kilsgaard. Morten er som den yngste født på Thisted sygehus, mens de øvrige er født derhjemme. Børnenes navne og fødselsår er: Johanne (Hanne, født 1946), Dagmar (49), Ane (51), Birthe (54), Anders (56), Per (58) og Morten (69).

De gamle har stået lig på gården. Søndergaards mor, der døde allerede i 44. Anders, der døde i Californien i 53, vores Bedste i 58, Graves i 62 og Søndergaard i 77. I Hillerslev kirke er børnene døbt og konfirmeret - her har der været bryllupper - og her er gravene.

Grøngård

Den ældste historie

Ved Sigrid Brandi

Ejendommen var efter 1688 matriklen nr. 13 og ejet af Viborg skole med et hartkorn på 8 tønder 5 skæpper 3 fjerdingkar og 2 album. Den var beboet af 2 fæstere på hver sin halvdel, nemlig Thomas Jensen og Chr. Thøgersen. Omkring år 1710 hed fæsterne Jens Larsen og Anders Torstensen og omkring 1740 Jens Thomsen og Anders Torstensen.

Ved hartkornsspecifikationer af 1789 var hver halvdel selvstændigt matrikuleret, nemlig nr. 11 og 14. Nr. 11 var blevet en selvejergård 1776, købt af Peder Andersen, der var gift 1764 med Else Thomasdatter Brogaard. Tyve år senere blev den overtaget af sønnen Thomas Pedersen, der 1815 byttede med Jens Christensen Helleberg. I 1843 overgik den til Jens Frost i Vilholm. Bygningerne blev nedrevet ca. 1847 og jorden underlagt nr. 7 a (Jørgen Karlshøjs gård).

Den anden halvde gård, ovennævnte nr. 14, der senere blev kaldt "Grøngård", var blevet erhvervet af Anders Thomsen i Brund. 1787 udstedte han skøde til beboeren i gården, Lars Thomsen Brogaard i Kjelstrup, for 200 rd. Handelen er dog sket tidligere, da Lars Brogaard nævnes som selvejer flere år tidligere. Skødet af 1787 er sikkert forfattet i anledning af gårdens videresalg. 1787 udstedte Lars Brogaard skøde til Christen Overgård for 380 rd., men blev boende i gården. Christen Jensen Overgård var da foged på Kølbygaard, som han fra 1804-1806 var ejer af. Han var søn af Jens Pedersen Tækker i Kjelstrup.

Fæstere

Christen Thøgersen nævnes som fæster af denne 'h gård i matriklen 1664. Han var født i Kjelstrup ca. 1624 som søn af Tøger Nielsen og Else Nielsdatter. Han nævnes flere gange i tingbogen for Hillerslev/Hundborg Herred. 1685 blev han og hans medfæster afkrævet skyldig landgilde til husbonden, rektoren ved Viborg skole, som de havde været ude af stand til at betale. Vidner i sagen forklarede, at ud af de 16 gårde, der på det tidspunkt lå i Kjelstrup, var de 13 øde i mange år og kun 3 var dyrket, deraf den ene som Thomas Jensen og Christen Thøgersen beboede. Gården var meget forskyldt og vidnerne fremførte, at fæsterne ikke kunne svare fuld landgilde eller kgl. skatter i deres elendige armod.

Ellers var Chr. Thøgersen en velrenommeret mand, der blev brugt som syn og vurderingsmand m.v. 1698 var Chr. Thøgersen tillige med de øvrige bymænd i Kjelstrup stævnet ang. vedligeholdelse af dæmningen nord for "Grådam". Hidtil havde hver gård vedligeholdt sin del af dæmningen, f. eks. når den var skadet efter tøbrud. Overgård havde de øverste skifter, dernæst Chr. Thøgersen og Thomas Jensen hver sit skifte. Peder Overgård krævede nu, at bymændene reparerede

dæmningen, der var helt bortskyllet til stor skade for hans gård.

Året 1698 var Christen Thøgersens sidste år som fæster, men han har sikkert faet aftægt hos efterfølgeren. Christen Thøgersen var gift med Karen Villumsdatter, f. ca. 1619. Parret havde to sønner. Villum Christensen kom til Kåstrup, mens Tøger Christensen blev bosiddende i Thisted. Christen Thøgersen døde i Kjelstrup 1701, hans hustru 1705.

Anders Torstensen nævnes som beboer fra 1699, hvor han sammen med sin husbonde stævnedes beboeren af et rytterhus. Huset var blevet opført på fælleden så tæt på Anders Torstensens gård, at huset var til fare for gården i tilfælde af ildebrand.

Anders blev født ca. 1665 i Skovsted som søn af Torsten Terkildsen og Anna Lauridsdatter og blev 1697 gift med Else Chrisensdatter af Kjelstrup. Deres børn var Christen f. 1698, Maren f. 1700, Torsten f. 1703 og Karen f. 1706. Anders Torstensen, alias "Anders Ton", blev begravet 1731, 66 år gl. Hans hustru Else Christensdt. døde 1750, benævnt i kirkebogen som "Thomas Brogaards kones moder".

Eftersom Anders Torstens navn stadig figurerer i matriklen 1740, må man formode, at enken stadig har fæstet på gården og passer den sammen med svigersønnen Thomas Larsen Brogaard, der var gift med datteren Karen Andersdatter Ton. Thomas Larsen Brogaard var født i Kjelstrup 1701. Deres børn var:

Anne f. 1732, Anders f. 1734, Laurs f. 1736, Else f. 1738, Dorthe f. 1740, Niels f. 1742, Kirsten f. omkr. 1745 og Bodil f. 1748. Thomas Larsen Brogaard døde i Kjelstrup 1778, hans hustru døde 1783 i Hjardemål, 77 år gl..

Efterfølgeren i gården blev sønnen Lars Thomsen Brogaard, der fik skøde på gården, men solgte den til Chr. Overgård for herefter at fæste gården. Lars Thomsen Brogaard døde i Kjelstrup 1791, 55 år gl., hans hustru Anne Pedersdatter Tækker døde året før. Der var ingen børn i ægteskabet.

Selvejere

Anders Pedersen Bonde må have overtaget fæstet efter Lars Thomsen Brogaards død. Han nævnes 1797 i forbindelse med udskiftningen af fællesskabet som fæster under Chr. Overgård til Kølbygaard. Han blev selvejer omkring århundredskiftet, men skødet er først dateret 1805. Anders Bonde fik gården "Grønkjærgaard" brandforsikret 1801. Den bestod da af:

a. stuehuset i nord på 15 fag, 8/2 alen dyb m. fyrrer over og undertømmer, dels murede, dels klinede vægge og stråtag. Indrettet med 2 stuer, kammer, køkken og bryggers. Der var i huset loft, gulve, døre og vinduer samt en bilægger kakkelse og i bryggerset en indmuret kobberkedel på 3/4 td. og en "Grue Gryde" af samme størrelse. Skorsten og bageovn var af brændt sten.

b. Det søndre hus, 15 fag og 9/2 alen dyb, over og undertømmer af fyr, klinede vægge og stråtag. Indrettet til lo, lade, stald, fæhus og færesti.

c. Det østre hus, 7 fag, 7'h al. dyb af sm. slags tømmer, klinede vægge og stråtag, indrettet til vogn og materialehus.

I 1811 og 1812 tilkøbte Anders Bonde 2 parceller. Anders Pedersen Bonde var født i Østrild 1757, søn af Peder Bonde og Karen Sørensdatter. Han var gift med Dorte Jensdatter Tækker (også kaldet Overgaard), der var datter af Jens Pedersen Tækker og Dorte Christensdatter Overgaard. De havde børnene:

Dorthe f. 1792, Peder f. 1793, Jens f. 1795, Laurs f. 1797, Christen f. 1800, Niels f. 1804 og Christen Overgaard f. 1809. Anders Pedersen Bonde døde i 1842, 86 år gl. - Dorte Jensdatter Tækker i 1830.

Anders Bondes søn Christen Andersen Bonde, også kaldet Kjelstrup, fik skøde på gården 1829. Samtidig oprettede han en aftægtskontrakt om sine forældres underhold. Han blev gift i Hillerslev kirke 1830 med tjenestepige Ane Jensdatter Mærkedal, der blev født 1807 som datter af Jens Mærkedal og Anne Christensdatter. Christen Bonde afhændede noget af gårdens jord til sin bror Lars. Ved hans død 1843 havde "Grønkjærgaard" et hartkorn i mark og eng på 3.3.3.2'h, der blev matrikuleret under nr. 12 a.

Der blev holdt skifte efter Christen Bondes død. Udover husgeråd, redskaber m.v., bestod besætningen af 2 heste, 3 køer, 3 åringstude, 2 kvier, 2 kalve og 14 får med 6 lam. Gårdens navn var stadig Grønkjærgaard, men flere eksempler tyder på, at man i daglig tale har brugt navnet "Grøngård", hvilket også er gårdens navn i dag, måske stadfæstet ved genopbygningen af gården i 1885 efter en ildebrand. Ægteparret havde fået 4 børn, men kun datteren Dorte Marie overlevede barneårene. Dorthe Marie Christensdatter var f. 1837. Hun blev gift med Søren Knakkegaard Sørensen, St. Hillerslev, der blev født 1833 som søn af Søren Jensen Kanstrup og Margrethe Andersdatter.

Christen Bondes enke Ane Jensdatter giftede sig 1844 med Jens Christensen Neergaard, født 1806 i Kåstrup som søn af Chr. Overgaard af Nørgård. Ved folketællingen 1860 boede parret på gården med hendes datterdatter Christiane Sørensen (3 år gl.) og en tjenestekarl på 78. Jens Neergaard døde 1870, og ved folketællingen 1880 boede Ane Jensdatter i gården som enke sammen sin datterdatter Jensine Sørensen Kanstrup på 15 år.

I 1883 udstedte Ane Jensdatter et gavebrev på halvdelen af gården til sin datter Dorte Marie Christensdatter på matr. nr. 12 a og 12 d med tiender og besætning. (no 12c var i melemtiden solgt fra). Ved folketællingen 1890 i Kjelstrup boede Ane Jensdatter som aftægtskone i gården hos datteren Dorte Marie Christensdatter, begge enker, tillige med Dorte Maries 2 børn Christen Bonde Sørensen Kanstrup, 20 år og

Anine Sørine Christensen, 17 år. Anne Jensdt. Mærkedal døde i 1891, 83 år gl.

I 1892 fik Dorte Marie Christensdt., iflg. skiftebrev e. sin mor, den anden 1/2 af gården. Hun solgte hele gården samme år til sin søn Christen Bonde Sørensen Kanstrup. Han blev gift med Maren Søndergaard Larsen, der 1928 fik adkomst til gården efter sin mands død. Hun solgte den 1929 til Anders Marinus Jensen, der samme år solgte gården videre til Lars Munk Gravesen.

Grøngaard efter 1929

Ved Lilly Gravesen

Lars Munk Gravesen blev født 1888 som søn af Anne Katrine og Niels Gravesen, Hillerslev. Han blev gift med Anna (født 1891), der var datter af Dorthe Marie og Kresten Larsen Sunesen, Skovsted. Lars Gravesen arbejdede som muremester i Hillerslev fra giftemålet i 1922 og indtil 1929, da han gik over til landbruget, som han havde arbejdet ved før. Han var på Vestbirk Højskole 1912-13.

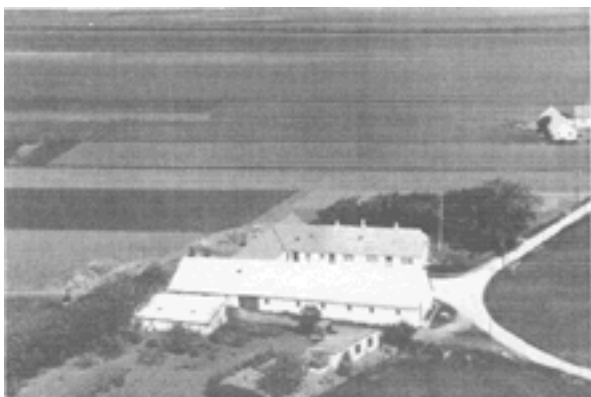
Anna og Lars overtog Grøngaard den 1. okt. 1929. Det var dengang en trelænget gård med vindmølle på huset, der var 38 tdr. land. Besætningen var ved overtagelsen 7 røde køer, 14 ungvæg, 3 heste og 30 svin. Ejendommen blev drevet med alsidigt landbrug, og i mange år leverede de børnemælk til mejeriet Pasteur i Thisted. Flaskerne blev vasket og påfyldt mælk hjemme på ejendommen og kørt til Thisted tidlig morgen med hestevogn. Først mange år senere i bil. Lars tog kørekort og købte bil i 1946.

Der var en stor køkkenhave, så familien var selvforsynende med kartofler, frugt og bær. Anna og Lars fik tildelt Landboforeningens 1. Præmie for hele landbruget i 1939 under mottoet "Jeg retter min ryg og jeg skimter et mål".

Til hjælp i det daglige havde de en ung pige og to karle. Der er opvokset to børn i hjemmet; først Dagmar (født i 1927), der i 1947 blev gift med Kristian Overgård. Han blev født i 1919 og søn af Kirstine og Søren Overgård, Brund. Dernæst blev Niels Chr. født i 1929.

Lars Gravesen begyndte at skifte nogle af de røde køer ud med Jersey først i halvtredserne. Familien fik indlagt elektricitet i 1941, og det "bette hus" ude i haven blev afløst af badeværelset i 1951.

Niels Chr. Gravesen og jeg blev gift i 1955 og overtog så "Grøngård" kort tid efter. Jeg er født i 1932, og mine forældre var Anna og Niels Bach i Hov. Hans mor og far købte så et lille sted i Brund (Ballerumvej 116), som de flyttede hen til. De døde begge i 1976.

Grøngård 1955.

Da vi overtog ejendommen, var der 38 tdr. land jord, 20 køer, 21 ungvæg, 2 heste, 30 svin og en flok høns. Stuehuset var med 3 stuer, soveværelse, 1 værelse og køkken og bryggers ud i et med terrazzogulv, 8 døre som gik til badeværelse. Ud til gårdspladsen stuen og soveværelset. Ud til haven kælderens, spisekammeret og hestestalden. Det var godt, at vi dengang gik i hjemmesyede tøjsko. I stuen havde vi kakkelovne og fyrede med tørv og andet forskelligt.

I stalden begyndte vi så småt at tænke på omforandring, så det kunne blive lidt lettere i det daglige. I 1956 fik vi lavet fodergang i den ene side af stalden, året efter i den anden side. I 1963 fik vi nyt tag på stalden, og så skiftede vi de sidste røde køer ud med Jersey. 1959 var året, hvor hestene måtte vige for en traktor, og derefter de forskellige maskiner, såsom mejetærsker i stedet for selvbinder osv. Der var i disse år en stor udvikling i landbruget overalt.

De første år havde vi jo ingen bil, så skulle vi på familiebesøg om søndagen, foregik det på cykler med barnevogn imellem os. Der kom jo højst et par biler, vi skulle forbi, så kunne vi jo bare holde.

Også indendørs var det nu tiden for omforandring. I 1958 blev 2 stuer lagt sammen, lavet køkken, flyttet sovekammer. Kakkelovnene erstattet af centralvarme. I 1965 blev hønsehuset revet ned og der blev bygget svinehus.

Vi fik 4 børn: Lars født 1955, Britta 1956, Preben 1960 og Bjarne 1967. Børnene var altid med overalt, både i stald, mark, have og hvor vi andre færdes. De havde gennem årene mange kæledyr, såsom ponyheste, får, katte og kaniner.

Til hjælp havde vi altid en ung karl, der boede hos os, det var jo skik og brug dengang. Fra 1969 blev det så vore egne 3 drenge, som hjalp på skift i bedriften, men de var også tidligt interesseret i landbruget. De har alle senere faet landmandsuddannelsen "Det grønne bevis", og Britta fik uddannelse som køkkenleder. 1970 blev så året, hvor vi byggede nyt stuehus. Det skulle ligge samme sted som det gamle, så imens

boede vi ude i enden af laden i 4 svinestier. Det hele blev rensat med højtryksrenseren, sort plastic under loftet, og de gamle isolitplader fra det nedrevne stuehus sat op som skillerum, så vi havde køkken, soveværelse, stue og et altnuligrum. Det varede fra midten af juli til jul, men aldrig tror jeg, vi har haft så mange besøgende som det år, så der blev bagt mange franskrød og boller.

Håndværkerne fik jo også kaffe hver dag dengang.

Igenem årene er der blevet købt flere jordstykker til. Først Mette og Ole Jensens ejendom i 1970. Bygningerne blev solgt fra et par år senere, det er nu Engbjergvej 1 B, hvor Laila og Torben Hansen bor. Tre parceller på hver ca. 1 hektar købte vi af Evald Christensen (1974), Harald Overgård (1978) og Niels Nørgård (1980). Det var engstykker, som de ikke brugte mere, efterhånden som kreaturerne blev sat ud.

Af Harald Overgård købte vi ejendommen Bellisvej 3 (2,3 hektar), som han havde købt nogle år tidligere (Katrine og Niels Nielsens). Bygningerne blev revet ned og jordstykket lagt til "Grøngård" i 1978. I 1983 blev Anders Kirks ejendom købt, 14,4 hektar. Bygningerne blev solgt fra til Susanne Jensen, Bellisvej 5, som bor der stadig.

I 1971 blev der bygget nyt malkehus, i 1973 ny kornsilo og i 1986 nyt maskinhus. Men Jersey besætningen har altid været det vigtigste. Niels Chr. gik meget op i at få dem med til dyrskue og ungskue, og mælken har altid været hovedindtægten i bedriften.

I 1982 fik vi af Danmarks Jerseyforening "Kærbyholmlegatet", der blev tildelt for Niels Chr.'s lyst og interesse som kvægbruger og veludført avlsarbejde til gavn for Dansk Jersey. Niels Chr. var med i bestyrelsen for Thy Jerseyforening i 25 år, deraf mange år som formand.

I sommeren 1994 overtog Bjarne ejendommen, og vi købte hus på Kronborgvej 87 i Thisted om efteråret. Niels Chr. døde pludselig i februar 1995, men jeg bor stadig der. Ved overtagelsen af "Grøngård" var der 27 køer, 30 ungvæg og 170 fedesvin. Bjarne fortsætter i samme spor med Jersey.

I 1995 blev der sat en 300 kw. Nordtank vindmølle op, og året efter blev der bygget løsdribsstald med plads til 97 køer. Bjarne har købt ejendom Bellisvej 4 (8,5 hektar) af Rosa Overgård i 1997 og solgte senere bygningerne til Peter Dyredom Nielsen. Samme år købte han Harald Pedersens ejendom, Bellisvej 6, på 12 hektar og solgte bygningerne i 1998 til Liselotte og Jan Mose Christiansen.

Bjarne driver "Grøngård" med korn og græs, men aviede roer for sidste gang i 1996. Han bor sammen med Linda Bundgård Larsen, datter af Signe og Egon Larsen, Amtoft. Bjarne driver nu 62 hektar jord og har 85 Jersey køer (som kvoten tillader) og 80 ungvæg.

Gamle Minder fra Thy

Ved J. Yde Kirk

I 1940 skrev J. Yde Kirk i Historisk Årbog en artikel, hvor det første afsnit bærer overskriften "Fra Hoveriarbejdets og Landmilitiens Dage". Vi bringer her dette afsnit, der starter med at gengive indholdet i et såkaldt udygtighedspas:

Foreviseren Lars Andersen, fød udi Kjelstrup Bye, Hillerslev Sogn, Thisted Amt, nu 20 Aar gammel, 64 Tommer høj, blaa af øjne, mørk af Haar, stærk af Skuldre, og ligesaa af Been, formedelst han er Krøbling paa højre Been uduelig til alt Krigsbrug meddeles herved hans Udygtigheds-Pas; hvorefter han sig kan opholde paa hvad Sted i Landet han lyster.

Udi Land-Milice-Sessionen for Thisted Amt, den 2den Oktbr. 1818.

?seher Ziegenhorn. Bibon

Hvornaar Lars Andersen med Tilnavn Bonde er født, kan ikke oplyses, men han er døbt i Hillerslev Kirke d. 8. Januar 1798. Han er født i "Grøngaard" i Kjelstrup, og i Kirkebogen staar herom kun: Laust, Søn af Anders Bonde og Dorthe Tækker.

Som ganske ung maatte han gøre Hoveriarbejde paa Ullerupgaard. Der var dengang af store Sten lavet et Vadested over Engene, og indtil for faa Aar siden laa de store Sten som Minde om fordums Tid. Over dette Vadested maatte Laust og andre vandre fra Kjelstrup for at komme til Hoveriarbejdet paa Ullerupgaard, og han kunde fortælle om, hvorledes Arbejdet maatte vente hjemme, til de var færdige paa Herregaarden, saa det kunde jo ikke undgaas, at Arbejdet i deres eget Hjem mange Gange blev forsømt og voldte Tab, fordi det ikke kunde blive udført i betimelig Tid.

Lars Andersen Bonde blev i 1819 gift med Margrethe Jensdatter (Myg). Han fik da af "Grøngaarden" daarligste Jord 20 Tdr. Land, hvorpaa der blev opført en enlænget Bygning af gammelt Tømmer og med klinede Vægge og Lergulv i Stuehuset. Hans Søn, Morten Bonde, Peter Kirks Svigerfader, overtog Stedet 1858, og i 1877 byggede han det Stuehus, som staar endnu. Min Broder købte en Del Jord til, og hans Enke Johanne bor nu i Stedet, og deres ældste Søn Morten styrer Ejendommen for hende.

Som det fremgaar af Udygtigheds-Passet, var Lars Andersen Bonde Krøbling paa højre Ben. Han var ikke blevet det ved Ulykkestilfælde, men der var "Svind" i det, sagde de gamle dengang. Imidlertid bevirkede det, at han ikke vedblivende kunde udføre strengt legemligt Arbejde, og da han var velbegavet og lærenem, kastede han sig over Læsning og blev ved Selvstudium en efter sin Tid særdeles oplyst Mand.

Dette førte til, at han blev Vandrelærer. Der var dengang ikke 5 faste Skoler i Kommunen. Han kom saaledes til igen at vandre til Ullerupgaard; ikke som Hoveriarbejder, men som Lærer, og her underviste han bl. a. ogsaa afdøde N. Hagensen, Ullerupgaard. Som Vandrelærer underviste han ogsaa paa Momtoft.

Lars Andersen Bonde havde ogsaa musikalsk Begavelse, og han blev meget brugt som Spillemand rundt om paa Egnen. Min Svigerinde fortæller om denne hans Virksomhed saaledes: "Han var tillige Spillemand, og da han var absolut Afholdsmand, hvad der jo var en stor Sjældenhed i de Tider, var han meget søgt som Spillemand. Der var jo dengang Bryllupsgilder, som kunde vare 4 Dage i Træk, og her skulde helst være to Musikanter. Bedstefader havde da en Medspiller, som ikke var Afholdsmand, men som gerne vilde stramme sig op ved Snapsene, der jævnlig blev budt omkring. Søvn blev der jo ikke meget af i de 4 Bryllupsdage, saa Spillemandene kunde nok faa en Følelse af, at der kunde trænges til en Opstrammer. Men jo mere Kristen strammede sig op, des slappere blev han, og det endte næsten altid med, at han slet ikke kunde spille. Bedstefader advarede ham saa imod at drikke saa meget. "Jamen, naar de byder mig, kan jeg ikke sige Nej", undskyldte Kristen sig. "Saa maa du tage lidt ad Gangen," sagde Bedstefader. "Ja, det siger du nok, Laust Buun," genmælede Kristen, "men det er ikke saa let at tage lidt, naar Begærligheden er stor." Det endte da ogsaa gerne med, at Kristen maatte gaa fra midt i Gildet, og min Bedstefader Lars Bonde blev ene om Spillet den sidste Tid."

Det vil forstaas, at han var en virksom og solid Mand, og han var meget anset i Kommunen, hvorfor han ogsaa blev indvalgt i Sogneforstanderskabet i 1845. I den gamle Protokol staar: "Aar 1845 d. 9. Januar holdt Sogneforstanderskabet sit første Møde i det ny Aar", og længere nede er anført: "Til Skoleforstander for Kjelstrup og Brund Skoler udnævntes enstemmig det nyvalgte Medlem Lars Bonde." Han sad i Sogneforstanderskabet i 2 Perioder, og i den Tid var Pastor Obel, Hillerslev, Formand.

Da Lars Bonde var omkring 60 Aar, døde hans Hustru pludselig af et Hjerteslag, og siden rørte han aldrig Violinen. Han døde d. 12. Decbr. 1869, 72 Aar gl., og ved hans Dødsfald er der i Kirkebogen vedføjet en lille Beskrivelse om ham. Bl. a. staar der, at han i sin kraftige Alder var Skriver hos Pastor Stenstrup, og at han døde hos sin Søn Morten Overgaard Larsen Bonde og dennes Hustru Maren Olesen Bek, samt hvor mange Børn og Børnebørn han efterlader sig. Denne Beskrivelse i Kirkebogen viser ogsaa, at han var anset, og hans Minde lever da ogsaa endnu i Sognet.

Engbjerggaard

Den ældste historie

Ved Sigrid Brandt

I ældre tid kaldtes gården Brogaard, vel navngivet efter sin beliggenhed ved vejen, der fører over engene og Skiveren til Hillerslev. Hvornår navnet ændres til Engbjerggaard, står ikke ganske klart, måske i forbindelse med nyopførelse eller overgang til selveje? I et skøde af 1815 benævnes den Engbjerggaard, og eftersom Brogaard-slægten bevarer navnet som slægtsnavn langt ind i 1700 tallet, er det sandsynligt, at navneskiftet er sket sidst i 1700-tallet eller først i 1800-tallet.

Brogård nævnes som fæstegård 1664, dens hartkorn var da 11 tønder, 4 skæpper, fæstet til Jesper Sørensen, men både fæster og ejer opgav gården omkring 1668, og gården overgik til staten (kongen) som ødegods. Jesper Sørensen flyttede først til St. Hillerslev og 1683 tilbage til Kjelstrup, hvor han opførte et hus på "Kjelstrup Bak", kaldet Kiilshus, som hans søn Niels overtog efter sin fars død 1693.

Efter 1668 betegnes Brogaard som ødegård. I de efterfølgende år holdtes jævnligt syn på dens græsarealer for at fastsætte prisen på lejen af dem. I 1677 betegnes Brogaards eng som skammelig opgravet og misbrugt. En ødegård var i de dage ikke noget særsyn, eftervirkningen fra datidens krige og epidemiske sygdomme havde tyndet ud i befolkningen, så det var svært at få gårdene bortfæstet. I 1681 betegnes flere gårde i Kjelstrup som ødegårde, nemlig Brogård, Mads Kjærs gård, Chr. Pedersens gård, Anne Mortensdatters gård og "Overgaard".

Endelig 1693 lykkedes det at få Brogaard i gang igen. Den 22. 4. udstedte regimentsskriveren fæstebrev på gården til Lauritz Andersen i Brogaard. Iflg. forordning af 1688 om fæstning af ødegods blev han fri for tiendskatter i 3 år, ligesom gårdens hartkorn var nedsat til 5.7.3.1. Trods forlethningerne har det sikkert været en hård opgave at genopbygge gården. 1671 bestod den kun af et faldefærdigt ralingshus og har vel næppe været vedligeholdet, før Lauritz Brogård overtog den.

Gården skiftede ejer flere gange, indtil den 1793 overgik til selveje. 1740 var ejeren Rubert Humble, 1789 "Morten i Lønnerup". 1793 solgte Mads Pedersen i Lønnerup og Anders Olesen i Hoxer "Mads Christensen Horboes fæstegård" til Peder Madsen i Kjelstrup (Mads Horboes søn).

Slægten Brogaard

Slægten Brogaard har sit navn fra Brogaard, der senere blev til Engbjerggaard. I. slægtled, vi kender til, var Lauritz Andersen Brogaard, der fik fæste på Brogaard 1693. Året efter blev han gift i Hillerslev kirke med Dorthe Thomasdatter. Parret fik 6 børn døbt i Hillerslev Kirke: Anders f. 1695, Dorthe f. 1696,

Bodil f. 1698, Thomas Brogaard, f. 1701, Maren f. 1702 og Anne f. 1705.

Af børnene blev Bodil gift med Christen Pedersen Overgård og senere Thomas Andersen i Overgård i Kjelstrup. Thomas Brogaard blev boende i Kjelstrup i svigerfaderen Anders Torstensens fæstegård.

Det blev datteren Maren Lauritsdatter, der sammen med sin mand Peder Pedersen Lønnerup f. ca. 1702, der førte Brogaard videre. Parret er sikkert viet i Hillerslev o. 1736, men vielser blev i nogle år deromkring ikke indført i kirkebogen. Samme tid har de vel overtaget fæstet på Brogaard. (fæstebreve ikke bevaret). De fik 2 børn, Laurs f. 1737, der døde samme år og datteren Anne f. 1738, der blev kone i Brogaard. Maren Lauritsdatter døde 1775 og Peder Lønnerup 1782.

Ane Pedersdatter Brogaard (1738-1812) blev viet i Hillerslev Kirke 1761 til Mads Christensen Harbo, f. 1734 i Hillerslev sogn. Der kom 6 børn i ægteskabet, men de 3 døde som spæde, og en datter blev kun 10 år gl. Ved folketællingen 1787 havde parret de resterende 2 børn hjemme i gården, sønnen Peder 22 år og datteren Maren Madsdatter på 8. Herudover havde familien en tjenestepige og en tjenestedreng.

Sønnen Peder Madsen fik 1793 skøde på "Mads Christensen Harboes fæstegård af hk. 5.7.3.1." Prisen 700 rdl. og blev dermed den første selvejer af gården. Glæden var dog kort, han døde 1799, 35 år gl. og ugift. Gården blev herefter Mads Harbos ejendom. Ved en aftale af 5.11. 1800 blev hans svigersøn Peder Tange bestyrer af gården.

Datteren Maren Madsdatter f. 1778, blev i 1801 gift med Peder Christensen Tange, der fik skøde på gården 1807. I mellemtiden var der frasolgt en parcel, så gårdens hk. nu er 5.5.3.2/3. Samme år fik Peder Tange gården brandforsikret, en såkaldt parallelgård, bestående af stuehuset i nord på 15 fag lang og godt 9 alen bred. Dels opført med mur og dels klinede vægge og stråtag. Indrettet med stuer, kammer, køkken og bryggers, loft og en bilægger kakkelovn, skorsten og kedel på 3/4 td. samt bageovn. Det søndre hus var på 19 fag og 11 alen bred med klinede vægge og stråtag, indrettet til lo, lade, stald, fæ og færehus.

Peder Tange solgte gården 1813 og flyttede til Brund, hvor parret ved folketællingen 1834 boede i et hus tilhørende Niels Chr. Krogh. Peder Tange var da 74 år og Maren Madsdatter 56. Hans enke, også kaldet "Maren Brogaard" boede 1845 stadig i huset i Brund, nu som indsidder. Med hende sluttede kæden af Brogårdfamilien, der havde beboet gården i Kjelstrup.

Efter 1813

Hans Jensen Berg blev ejer af gården 1813, men solgte den igen efter 2 år til Jens Iversen. Gården benævnes nu "Engbjerggaard". Jens Iversen frasolgte en parcel og mageskiftede 1817 gården med Jens Nielsen Myg,

der var gift med Johanne Christensdatter. Han tilkøbte 2 parceller af Jens Hellebergs gård og 2 kærskifter i Hillerslev Nørkær og frasolgte selv et par parceller.

Jens Myg og Johanne havde tidligere boet i Vestervig, hvor deres datter Maren blev født 1804. Hun blev konfirmeret i Hillerslev Kirke 1819. Der var flere børn i ægteskabet. Jens Nielsen Myg solgte gården 1823 og flyttede til en mindre gård i Hillerslev. Han døde der som aftægtsmand 1832, 72 år gl.

Anders Christian Christensen Bunch "af Skibstedgaard" fik 1823 skøde på "Engbjerggård". Han var født i Nors 1775 som søn af Christen Poulsen Bunch og Karen Andersdt. Vestergaard. Han blev gift i Hjørdemål 1825 med Mariane Christensdatter, f. 1796, datter af Christen Laursen og Inger Christensdt. i Hjørdemål Klit.

Anders Bunch døde kun 2 år efter overtagelsen af Engbjerggaard. 1825 1.12, blev der afholdt skifteforretning i boet. Det viser et velassorteret indbo, redskaber m.v. Besætningen bestod af 2 røde heste (12 og 14 år gl.), 1 brun og 1 mørkebrun hest, hver på 2 år. Desuden af 7 køer, nemlig 2 hvide, 11 sorthjelmet, 1 rød, 1 gråbroget, 1 hvidbroget og, 1 sortbroget, desuden 4 stude, 2 kvier og 5 kalve. I fårestien var der 21 får og 1 vædder og i svinestien 1 so.

I skiftet nævnes hans brødre som arvinger, men de slettes igen til fordel for hans datter Karen, der blev født efter hans død. Der blev knap 750 rdl. sølv til deling mellem mor og datter. En del af værdierne stammede fra Mariane Christensdatters fædrene og mødrene arv. Datteren Karen Andersdt. Bunch f. 1826, blev 1845 g.m. Gravers Thomsen i Kjelstrup.

Engbjerggård.

Mariane Christensdatter giftede sig 2. gang 1826 21.3. med Lars Jespersen, f. 1796 i Øster Vandet. De fik sønnerne Anders Christian Larsen og Jesper Larsen.

Lars Jespersen, hans kone og sønnen Anders Christian døde i Engbjerggaard kort efter hinanden i 1835. Skifteforretningen efter Lars Jespersen begyndte 1835 d.6.5., men var blevet udsat p.g.a. "en her i gården værende epidemisk sygdom". Siden sammenfattedes skiftet for de tre afdøde personer i et skifte. Boet var absolut ikke forringet siden Anders Bunchs død,

besætningen var stort set af samme størrelse, hestene yngre og 1 var kommet til, ligesom der var lidt flere stude.

Skifteforretningerne strakte sig over et års tid, imens blev gården passet ved fremmed hjælp, indtil den blev solgt på auktion. Peder Christensen Møll, g.m. Karen Marie Andreasdatter fik auktionsrettens skøde 1837 på Engbjerggaard med parcellen og kærskifterne.

Gårdens bygninger blev brandforsikret 1839. I forhold til forrige brandforsikring var det eksisterende stuehus "meget forbedret", nu med grundmur., mens det søndre hus synes at være det samme. Der var blevet opført et hus østen i gården på 21 fag, 14 alen bred med grundmur og stråtake; indrettet til lo, lade, hugkammer og vognhus. Ligeledes et hus opført vest i gården på 21 fag, 9½ alen bred, grundmuret og m. stråtake; indrettet til stald, fæhus, gæstestald og karlekammer. Desuden var der kommet en kvist på stuehusets sydside på 3 fag, 7 alen bred af grundmur og m. stråtake; indrettet til sovekammer med kælder under, fjeldgulv, loft, vinduer og døre.

I Peder Mølls tid fastsattes den nye matrikel. Engbjerggaard fik nr. 14 a, nu hk. 6.4.3.23/4 incl. parcellerne fra Jens Hellebergs gård. Hertil kom de to engskifter i Nørkjær, en parcel i Brund og én i Kjelstrup, som var tilkøbt.

Ved folketællingen 1845 bestod familien af ægteparret, han 50 år, f. i V. Vandet - hun 48 år, f. i Rær. Sønnen Christen 22 år, f. i Vang og datteren Ane Kirstine, 20 år. f. i V. Vandet. Herudover var der et plejebarn Ane Cathrine Christensdt. på 14 år, og en dreng Christen Christensen 10 år, der blev forsørget af sognet, 2 tjenestefolk og en indsidder og hjulmand Niels Chr. Jensen, 24 år.

1858 solgte Peder Christensen Møll gården og parcellerne til prokurator Chr. Lykke i Thisted, der dog næppe har beboet den, men sandsynligvis fik den passet af bestyrer. 1864 solgte han den til gårdejer Albinus Fjeldgaard, der sikkert ikke levede af gården alene, idet der er utallige eksempler på handler i skøde og panteregistret, hvori han var involveret, ligesom han handlede med nogle parceller fra Engbjerggård. 1880 boede han og hustruen Grethe Lund stadig i Kjelstrup med sønnen Anton Carl Ferdinand, dennes hustru og søn. Albinus Fjeldgaard havde da mageskiftet Engbjerggaard 1870 med Lars Chr. Fuglsang, der havde gården i 6 år, hvorefter Thomas Vestergaard Eriksen fik skøde på den.

Thomas Eriksen var ved folketællingen 1880 29 år gl., f. i Torsted. Hans kone Ane Birgitte Maria Knudsen 28, f. i Ø. Vandet, deres døtre Ane Katrine Kirstine, Petrine og Thomine var hv. 4, 2 og 1 år. Ane Birgittes forældre Knud Madsen og Ane Kirstine boede hos dem. Herudover var der 3 tjenestefolk. Ved folketællingen 1890 nævnes yderligere 2 sønner og 2 døtre: Erik Nørgaard Christensen og Knud Eriksen, begge 8 år, Johanne og Ane Katrine Eriksen, hv. 4 og 12 år.

Samme familie siden 1909

Ved Vera Bak

I 1905 fik sønnen Erik Nørgaard Eriksen skøde på Engbjerggaard, og i 1909 solgte han gården til brødrene Peder Chr. Pedersen og Jens Krog Pedersen. Tre år senere købte Jens broderens andel i gården. Besætningen bestod dengang af 10 malkekøer foruden 26 stk. ungkvæg og kalve, 1 tyr, 4 heste, 3 plage og føl samt 9 får. Året før solgtes ca. 30 fedesvin. Kvægbesætningen var sortbroget race. Bygningerne var alle af ældre dato, opført af grundmur og tækket med strå. På laden var opstillet en husmølle til drift af kværn, hakkelsesmaskine og til at trække vand op med.

Jens Krog Pedersen stammede fra gården Kristiansminde i Hjardemål. Efter at han havde bygget nyt stuehus, blev han gift med Mette Margrethe Kanstrup fra nabogården Grøngård. De holdt efterbryllup i det nye stuehus, hvor der blev danset, indtil Mikkel trådte igennem gulvet (herrernes støvler havde kraftig hæl). I ægteskabet blev der født tre døtre: Agnethe i 1917, Martha i 1919 og Kamma i 1927.

Alle bygninger blev ombygget, og i 1930 blev der bygget svinestald (østerhus). Agnethe blev gift den 29. 9. 1940 med Peder Kristian Mikkelsen Bak, der er søn af Rasmus Bak fra Søndergård i Skovsted. De boede først 5 år i Dover i Sydthy, hvor de fik to piger, Elly og Bente. Dernæst flyttede de til Boddum, hvor Erik

blev født. Her boede de i 4½ år, hvorefter de overtog Engbjerggård den 18. okt. 1949. Her blev Asger og Martha født.

Ved overtagelsen af gården var der 18 malkekøer, 32 ungkreaturer, 10 heste og ca. 30 grise. To år efter blev møllen taget ned, og kraft blev lagt ind. Gården blev lavet om til at have 50 malkekøer, og hestene blev skiftet ud med traktor i 1952. I 1978 blev malkekøerne solgt, hvorefter gården blev drevet videre med ammekøer og ungkreaturer.

Elly er gift med Thor og bor i Frederikstad i Norge - de har drengene Harald, Per og Kristian. Bente er gift med Knud Erik, bor i Thisted og har to drenge, Lars og Jens. Erik og Elsemarie bor på Stensgård og har Claus, Dorthé og Rasmus. Martha har slået sig ned i Israel, hvor hun er gift med Ammon, med hvem hun har to drenge og to piger: Karin, Ram, Morin og Jøgev.

I 1983 solgte Agnethe og Peder gården til Asger og flyttede i hus på Birkevej i Thisted. Asger blev gift 26. juni 1976 med Vera Henriksen, der er datter af Thea og Lars Henriksen, Østerild. Asger og Vera boede først 2½ år i Thisted, hvor Karsten blev født. Dernæst flyttede de til Østerild på en lille gård, hvor de boede i 6 år, og hvor Steffen blev født. I Kjelstrup blev den tredje søn Jonas født.

Engbjerggård drives stadigvæk med planteavl, ammekøer, fedekvæg og grise. I 1994 blev der købt en 500 kw Nordtank vindmølle til gården.

Afvanding i Kjelstrup Kær

Ved Sigrid Brandt

Kjelstrup Kær var efterhånden blevet så oversvømmet af vand både sommer og vinter, at beboerne i området i året 1813 besluttede at gøre noget ved sagen. Man anmodede derfor amtet om at undersøge, hvorvidt forholdene kunne afhjælpes og området forvandles til frugtbar eng. Et møde mellem landvæsenskommissionen og de berørte lodsejere blev derfor afholdt d. 28. 6. dette år. Oplysninger fra mødet kan hentes i landvæsenskommissionens.

Kjelstrup Kær var overskåret med 2 veje; nemlig Kjelstrup sognevej (den sydligste) og en anden vej (den nordligste), der blev benyttet af de nordligste beboere i Kjelstrup til at hente ler fra de lerbanker, der lå på samme side. Begge disse dæmninger, der inddelede kæret i Sønder-Mellem og Nordre Kær, forhindrede vandets afløb og måtte gennembrydes for at skaffe afløb for det opdæmmede vand.

Man fandt, at den nordre vej helt kunne undværes, da lerskrænterne lå ganske åbent for de nordre beboere, når blot de benyttede den søndre vej. Lervejen kunne så gennembrydes, hvorved vandet fik et fint afløb gennem hele kæret, "lige og ind i den gamle vandløbsgrøft, som afledte vandet gennem Kjelstrup og Skovsted enge, lige til skelgrøften

mellem disse byers ejendomme." Sognevejen skulle så forsynes med en solid træbro.

Kommissionen fandt, at vandet i almindelig stod en alen eller 1 1/4 over kærrets overflade, så den gamle vandløbsrende måtte uddybes med 1 1/4 - 1 1/2 alen i den søndre ende og ved den ende, der stødte til den gamle vandløbsrende, såfremt vandet skulle udledes og kæret tørlægges. Da grunden skråner mod nord, var det ikke nødvendigt med så stor uddybning mod den nordre, som den søndre side.

Det ville dog være aldeles nødvendigt, at skelgrøften mellem Skovsted og Kjelstrup samt Ullerupgård og Hovsør enge, lige til Hov Odde, blev oprenset i hele sin længde, almindeligvis 5/4 alen dybere end hidtil. Eftersom de tilstrømmende vandmasser var af begrænset størrelse, kunne bredden af hele grøften fastsættes til 3 alen.

Lodsejerne skulle selv gøre gravearbejdet. "Hel gravning" til dem, der havde jord på begge sider af vandløbet, og "1/2 gravning" til dem, der kun havde jord til den ene side. Hver især gravede så langt ens ejendom rakte. "Til at påse og bestyre dette nyttige arbejdes forsvarlige fuldførelse, ansatte landvæsenskommissionen den største lodsejer i dette Vandløb, Jens Krogh i Kjelstrup tilligemed

Prokurator Voetman på Vilholm."

Arbejdet skulle begynde d. 1. 7. og være afsluttet d. 14. 7.

Broen på sognevejen skulle af hensyn til færdselen opføres hurtigst muligt. Bredden skulle være 2 alen i vandgangen og dækkets bredde 5 alen. Højden

behøvede ikke være højere end den eksisterende dæmning, da vandet ikke ville stige, når afløbet kom i orden. Den blev uddlagt som en sognebro, betalt af hele Hillerslev sogn.

Siden er broen erstattet af alm. vej, men der er stadig afløb under vejen.

Kilsgårdvej 9

Ved Gudrun Karlshøj

Kilsgårdvej 9 er beboet af Nielsine Pedersen (Sine), der blev født i det selvsamme hus d. 18. december 1899. Hun var den næst yngste af en børneflokk, der bestod af fire piger og to drenge. Forældrene var Jensine Marie Jensen og Andreas Pedersen, der i kirkebogen betegnes som husmand og murer.

Sine Pedersens hus i første del af 1990-tallet. Det er hendes mor og søsteren Dorte, der står i døren. Cyklen ved gavlenden er postcyklen.

I hjemmet var der en ko og en gris samt nogle høns. Bedsteforældrene boede også i det lille hus, i et lille værelse bag køkkenet. Bedstefaderen hed Jens Frederiksen. Selv om der ikke var meget plads, så kunne der alligevel holdes bryllupsfest i det lille hjem.

Nogle af Sines brødre kom ud at tjene hos Niels

Vestergård Hove i Kjelstrup. De var ikke mere end 7-9 år, og Sine kan huske, at de græd, når de skulle af sted. De blev bl. a. sendt op i heden for at flytte køer. Da Sine var 12 år, kom hun til Kielsgård at tjene, hvor hun skulle hjælpe med at malke. Hun fik ingen løn, men hun fik føden og tøj til en kjole.

Efter konfirmationen tjente Sine i to år hos Boje Pedersen og derefter hos P. Hundal i Brund (Brundvej 21). Hun tjente derpå i Hillerslev og kom så til Jesper Oddershede i Kåstrup. Her måtte hun starte med malkningen kl. kvart over fire om morgenen, og bagefter skulle hun ind for at lave mad og tænde op i komfur og kakkellov.

Fra Kåstrup flyttede Sine over til sin søster på Sjælland, hvor hun arbejdede på et børneasyl. Herefter havde hun plads på Fyn og kom så til Stadil i Vestjylland, hvor hun måtte plejes en tid på grund af sygdom. Fra Stadil flyttede hun igen til Sjælland, hvor hun tjente i et hjem med 9 børn. En af pigerne besøgte endnu som 78-årig Sine i Kjelstrup.

Sine kom derefter hjem for at passe sin mor og sin bror, kaldet Per Murer. Som yngre arbejdede han i grusgraven ved Engbjerggård. Sine er nu 99 år og har boet alene i 12 år. Hun kan godt lide at få en buket blomster og at få besøg af sine hjemmehjælpere.

Kærgård

Ved Oscar Madsen

Kjelstrupvej nr.31 ([matr.nr. 3a](#)) ejes af Betty og Erling Kloster. Beliggenhed er sikkert den samme som fra Arilds tid, og fra først i 1700 tallet har den med sikkerhed været beboet af samme slægt i mange år. Vi træffer Christen Kjær, også kaldet Chr. Ramme, fra Hanherred som Fæster af gården før 1740. Hans kone var Maren Christensdatter fra Kjelstrup, så måske var det hendes far, som havde haft gården i fæste før.

Christen Kjær og Maren Christensdatter fik tre børn, men allerede den 17. januar 1759 døde Christen Kjærs kone, 55 år gammel, og samme år døde hans

yngste datter Karen 14 år gammel. Han blev gift igen tre år senere med Maren Larsdatter (Lars skomagers datter fra Kjelstrup), og i dette ægteskab blev der født 5 børn.

Børnene i første ægteskab var Christen (1740), Anne (1741), Karen (1745). I andet ægteskab: Christen (1762), Maren (1764). Helvig Kirstine (1768), Karen (1771, død 1779) og Lars (1774).

Ved folketælling i 1787 boede der følgende på gården: Christen Kjær 81 år, Maren Larsdatter 55 år og deres børn Christen Christensen Kjær 24 år, Maren

Christensdatter 23 år og Lars Christensen Kjær 12 år. Christen Kjær døde to år senere, og sønnen Christen Christensen Kjær overtog fæstet efter sin far. Moderen Maren Larsdatter blev boende i aftægt til sin død.

Ungkarl Chr. Christensen Kjær og pige Maren Mon Jensdatter blev viet 1792 i Hillerslev kirke. Maren Mon Jensdatter døde barnløs 1811 i en alder af 54 år. Samme år blev han gift med Maren Nielsdatter af Skovsted. Deres børn var: Maren Mon (født 1813), Niels (1815), Maren Catrine (1817), Katrine (1819) og Mette Marie (1822).

Gården i selveje

1804 sælger og tilskøder Justitsråd Markussen, Ullerupgårds Gods, [matr. nr. 3](#) a i Kjelstrup til fæsteren Chr. Christensen Kjær. Hartkornet var 5 tønder, 0 skæpper, 1 fjerdingkar, 2 album, og kø-besummen var 1100 rigsdaler. Bygningerne var blevet vurderet til brandforsikring i 1803 til en værdi af 570 Rd. og bestod af:

A. Stuehuset i nord 14 fag - 8 alen dyb. Deels Eg og deels Fyrre under Tømmer, Fyrre over Tømmer, klinede Vægge og Straaetag, indrettet til 2 Stuer, Kamre, Køkken og Bryggers. I Stuerne er Loft, Vinduer og Dørre samt en Jernbillægger Kakkelovn og i Bryggerset en Indmuret Kobber Kedel paa $\frac{1}{2}$ Tønde. Skorsten og Bagerovn i Brændte Sten. 320 Rd.

B. Ved Søndre Huus 15 Fag, 10 Alen dyb. Fyrre under og overtømmer, Klinede Vægge og Straaetag indrettet til Loe, Lade, Stald og Fæhuus. 230 Rd.

C. Ved Vester Huus 4 Fag 5 Alen dyb. Fyrre under og over Tømmer, klinede Vægge og Straae-tag, indrettet til Vognhuus og Materialehuus. 20 Rd.

Gården var på auktion 1827. Lars Skomager og Michel Larsen var højst bydende med 550 rigsdaler. Det må være familien, som redder Chr. Kjær, da han blev boende og tilbagekøbte gården 1835. I 1841 sælges gården til sønnen Niels Christensen Kjær, mens Christen Kjær og kone blive boende på aftægt til deres død. Han døde 1849 i en alder af 87 år. Hun døde 1855 76 år gammel.

Den 2. december 1843 vies i Hillerslev kirke ungkarl Niels Christensen Kjær til pige Dorthe Marie Thomasdatter af Kilsgaard, 31 år. De fik følgende børn: Thomas Kilsgaard Nielsen Kjær (født 1844), Maren (1846), Karen (1848), Christen (1849), Kirsten (1850) og Caroline (1854).

Brand

I 1858 nedbrændte gården. Stuehuset var totalt nedbrændt, og der foretoges taxation over bygningerne:

"Anno 1858 den 21 Juli foretog undertegnede Branddirektør og Sognetaksationsmændene: Forpagter Wotmann og Chr. Oddershede, Taxation over en ved Ildebrand i dag i Hillerslev sogn Kjelstrup By, forarsaget Skade og behandles da, Niels Christensen Kjærs Gaard, som under Fase nr. 148 er forsikret for 880 Rdl. At være tilføjet Skade saaledes:"

A. Stuehuus i Nord 510 Rdl. total afbrændt.

B. Det søndre Huus 570 Rd. er ubeskadiget.

På brandtomten var der værdier for i alt 15 Rdl. 8 Ski., nemlig:

1. for en Grund og Mursten. 8 Rdl.

2. for forbrændt Tømmer aldeles ubrugelig til Bygning I Rdl.

3. for forbrændt Jern 48 Ski.

4. for Bilægger Kakkelovn 4 Rdl.

5. for Kobber Gruekedel paa $\frac{1}{2}$ Tønde, aldeles udbrændt. 2 Rdl.

Den paalidte Skade bliver saaledes 494 Rdl. 48 Ski., som blev overleveret til brandlidte.

Der blev bygget nyt Stuehus, sikkert det samme som står endnu og dermed det ældste hus i Kjelstrup. Man siger branden var påsat, men da det var i juli måned, kunne det lige så vel være lynnedslag, alle bygninger havde stråtag på den tid.

Kærgård. Sådan blev den opført efter branden i 1858, og i sine grundtræk har stuehuset bevaret delte udseende

Ved folketælling 1860 boede Niels Christensen Kjær 45 år og Dorthe Marie Thomasdatter 49 år sammen med deres børn: Maren 14 år, Karen Nielsdatter 13 år, Christen Nielsen 11 år, Kirsten Nielsdatter 10 år og Caroline Nielsdatter 6 år. Ved folketællingen 1880 var det stadig Niels Kjær, som var ejer af Gården. Af børnene boede Karen, Kirsten og Christen hjemme.

I 1883 afhænder Niels Christensen Kjær gården til sin datter og svigersøn, Karen Nielsen Kjær og Andreas Rasmussen (født i Vestervig 1850). De var blevet gift i 1881 i Hillerslev. I ægteskabet blev der født følgende børn: Niels Kjær Andreasen (1882), Dorthe Marie Andreasen (1883), Marthias Andreasen (1884), Thomas Andreasen (1886) og Jens Andreasen (1889).

Andreas Rasmussen og hans familie beboede gården indtil 1923, da den blev afhænde til datteren og svigersønnen Martin Andreas Jepsen Skytt. De havde gården indtil en gang sidst i trediverne, men har vel som så mange andre ikke kunnet klare krisen, efter som ejendommen blev sat på tvangsaktion. Den blev ved fogedudlægsskøde i 1940 overdraget til Ejner Theodor Christensen.

Hermed gik gården ud af slægtens eje. Ifølge et gammelt sagn var det spået, at gården i ca. 300 år skulle beboes af samme slægt. Og det er da også sandsynligt, at familien Kjær har haft tilknytning til gården før 1700-tallet. Samtidig hed det sig, at inden for nævnte tidsrum skulle gården gennemgå tre tvangsak-

tioner, og så var det slut med familien Kjærs tilknytning til denne gård. Der var nok noget om snakken!

Gården har gennem tiderne jordmæssigt gennemgået stor forandring. 6 td. hartkorn. var det oprindelige, også da den blev frigivet fra Sønder Ullerupgård. I 1841 var det skrumpet ind til godt og vel 2 tdr. hartkorn, og nu er der kun ganske få tdr. sæde tilbage.

Arenth og Erling Kloster

Allerede i 1943 skiftede Kjærgård ejer igen, idet den via sagfører Yde Poulsen blev overdraget til Alma og Jens Boesen Bonnerup. De ejede den dog kun tre år, idet ejendommen allerede i 1946 blev solgt til Alma Bonnerups bror, Arenth Kloster, for 40.500 kr. Han drev gården som traditionelt landbrug med 8-10 køer, søer og grise. Han indlagde elektricitet på gården og erstattede stråtaget på stuehuset med hårdt tag.

Arenth Kloster døde d. 10. december 1958, kun 51 år gammel. Gården blev derefter overtaget af sønnen Erling Kloster, der er født 1927 i Øsløs. Her havde han et godt hjem hos sin fars forældre, Mathilde og Niels Larsen Kloster.

Erling Kloster har prøvet lidt af hvert i sine yngre dage. Han har bl.a. været portør på sygehuset, og i nogle år gik han post på Hannæs. I 1956 blev han gift

med Betty Josefsen, der er født i Nørhå i 1932. De næste par år hjalp de begge til både hos bedsteforældrene i Øsløs og hos faderen i Kjelstrup. Inden for samme år mistede Erling både sine bedsteforældre og sin far. Erling og Betty fik deres hjem i Kjelstrup, men de beholdt husmandsstedet i Øsløs som fritidshus. Det ejes i dag af deres søn, Kenneth.

Af helbredsmæssige grunde har det ikke været muligt for Betty og Erling Kloster at opretholde et traditionelt landbrug. Allerede omkring 1963 forsøgte de at gå nye veje ved i Aalborg at tage en grunduddannelse, der skulle gøre det muligt at læse videre til forspørgspædagog. Planerne måtte imidlertid skrinlægges, fordi de ikke kunne opfylde kravene til den krævede lægeerklæring.

Omkring 1972 blev to tredjedele af jorden solgt fra, og Erling og Betty slog sig udelukkende på fåreavl. De havde haft får tidligere, men nu blev der tale om et målrettet avlsarbejde. Grundstammen i avlen har gennem årene været en besætningen på ca. 20 moderdyr af racen Shropshire. I 1983 tog ægteparret initiativ til oprettelse af "Fårevenner for Thy, Mors og Hannæs", og Erling har været foreningens formand lige siden.

Vildholm

Ved Sigrind Brandi

Det gamle Vildholm

Under denne overskrift skrev Jul. Hvamstrøm en artikel i Thisted Amts Tidende 28.5.1966:

"I vore dage bliver Niels Vestergaards gård i Kjelstrup af og til kaldt Vildholm, et navn, som den sikkert vil beholde frem i tiden. Navnet hører imidlertid ikke til denne gård, der før hed Nørgaard, men er lånt fra en anden gård, der for ca. 100 år siden endnu eksisterede i byen, men som kort tid efter næsten sporløst forsvandt.

Det må være sket i 1874. I dette år blev en søn fra Kielsgaard (Thomas Gravesen) gift, og på en lod, som han fik fra sin fødegård, blev det gamle stuehus fra Vildholm opført påny. I min barndom vidste de gamle god besked med det gamle Vildholms beliggenhed, og da jeg for ca. 60 år siden, tjente hos Niels Vestergaard, blev gårdens beliggenhed helt klarlagt, idet brønden da pludselig sank ca. 3 alen.

Om navnets oprindelse kan der ikke siges noget bestemt, men det er ikke sandsynligt, at det skulle stamme fra gårdens sidste beliggenhed, lige op til skellet mellem Kjelstrup byer og Ullerupgaards Mark, altså ude på den åbne mark på lidt højt terræn. Da gården var en udflyttergård, kan det snarere tænkes, at navnet Vildholm stammer fra gårdens første og oprindelige beliggenhed nede i byen og ud til engen mellem den gamle landsby og Snorrebak, hvor der i gamle dage var »vildhuller« .

Det mest interessante ved den gamle gårds historie er, at de gamle kunne fortælle, at en af de sidste ejere var en Bille, og at det var en fin mand. De andre gårdmænd i byen har sikkert været klar over, at denne Bille, hvis fulde navn var Hans Rosted Bille, ikke rigtig har været deres lige, og Hans Bille har sikkert heller ikke haft nogen omgang med gårdmændene i byen udover det, han var nødt til.

Gamle P. Pedersen på Kappel har fortalt mig, at hans far og Bille var fælles om den daglige avis, men mere omgang har der nok heller ikke været her. Hans Rosted Bille var af den gamle og ansete Billeæt, og det har hele tiden stået ham for øje. Skønt Vildholm var en af de mindste gårde i byen, blev han kaldt proprietær og »Bille til Vildholm« .

Ved en barnedåb i Hillerslev Kirke 1853 har han sikkert været i rigtigt selskab. Det var præstegårdsforpagteren Voetman, gift med en datter af daværende pastor Obel i Hillerslev, der fik en søn døbt. Følgende nævnes da som faddere: Proprietær Bille på Vildholm, proprietær Springborg, Bromølle og proprietær Voetman, Frydsbrønd, Mors.

Efter alt at dømme er det hele tiden gået tilbage for Hans Bille, men grunden hertil kendes ikke. Han var først forpagter af en gård i Saxild Sogn, og her er sønnen Nikolaj Bille født, men i 1845 bliver datteren Jensine Amalie døbt i Sønderhå Kirke. Han kaldes da endnu forpagter, men har på den tid sikker opholdt sig hos sine brødre og ikke haft noget blivende sted.

Disse brødre var Johan Valdemar Bille, sognepræst i Skyum-Hørum fra 1839 til 1877, og Frederik Bille, der var ejer af Koustrup i Sønderhaa 1849-1890. Antagelig er det disse brødre, der har hjulpet ham ind i den lille gård i Kjelstrup, og det ser ud til, at de hele tiden har støttet ham i hans tilbagegang.

Det har været en familie, der holdt sammen. Johan, Frederik og Hans Bille var sønner af krigsassessor Nikolaj Bille, der var forpagter af gården Bisgaard, Onsbjerg Sogn på Samsø. Hvornår Hans Bille er flyttet ind på Vildholm, kan ikke siges bestemt. Det er allerede nævnt, at han 1845 opholder sig i Sønderhå, men i 1851, da Frederik Bille får sin første søn døbt i Sønderhaa, nævnes som fadder proprietær Bille til Vildholm.

Både 1860 og 70 nævnes han i folketællingen som boende på Vildholm, men han nævnes sidste gang i Hillerslev 1871. Antagelig er han samme år flyttet til Thisted, hvor han boede til sin død 1891. Her ligger han sammen med de nævnte brødre begravet.

Det ser ud til, at der på det tidspunkt har været en hel lille koloni af Bille i Thisted. I modsætning til Johan og Frederik, der har betydelige efterkommere, har det knebet Hans Bille at få sin eneste søn, Nikolaj Bille, sat i gang. Antagelig har han ikke haft andre muligheder end at »gifte sig noget til«, men det har ikke villet føje sig således.

I 1869 nævnes han i Hillerslev som fader til et uægte barn, moderen var fra Hillerslev og har nok ikke været god nok til familien. Antagelig er det hende, han bliver gift med 1871. Han kaldes da landmand fra Hillerslev. Da hans første søn blev døbt i Thisted 1872, kaldes han høker. Få år efter er han bosat i Kaastrup og kaldes da både høker, husmand og landpost. I Kaastrup får han flere børn døbt, og i 1890 bliver sønnen Jens Kr. Bille konfirmeret her. Det er sidste gang, han nævnes i Kaastrup, og hans videre skæbne kendes ikke."

Til avisartiklen kan tilføjes, at omtalte Bille fik skøde på Vilholm i 1853.

Den gamle gård Vilholm lå oprindeligt på Kjelstrup Gades vestre side ca. 300 m nærmere Skovsted. Gården var en fæstegård under Ullerupgård gods, men den blev i 1803 solgt til selveje og udflyttet til sognegrænsen til Sennels. Beliggenheden var ca. 1000 alen øst-nordøst for den nuværende placering, hvor den lå indtil 1873. Jorden blev da opkøbt af 4 lodsejere og stuehuset flyttet. Det meste af jorden ([matr. nr. 16 a](#) og [16 e](#)) fra "gården Vilholm" blev lagt sammen med [matr. nr. 4 a](#), der lå sydvest for.

Den nuværende gård "Vilholm" ([matr. 4 a](#)), Kjelstrupvej 18, der bærer sit navn efter jordkøbet i 1873, men før hed Nørgaard, var også tidligere fæstegård under Ullerupgård gods. Den nævnes i matriklen 1688 med et hartkorn på 6 tønder, 3 skæpper, 3 fjerdingkar og 1 album. Fæsteren hed da Poul Pedersen, og omkring 1710 hed fæsteren Christen Nielsen.

Den næste fæster, vi hører om, er Niels Laursen Skomager, der var født omkr. 1655 som søn af Niels Laursen Skomager i Lille Abildgård i Østerild. Niels Skomager må have boet i Østerild før fæsteovertagelsen i Kjelstrup, da sønnen Laurs Nielsen Skomager

betegnes som født i Østerild. Efter hans død overgik fæstet til hans enke, Johanne Christensdatter.

Der holdtes skifteforretning efter Niels Laursen Skomagers død i 1722. Udover ovennævnte Laurs Nielsen var der 8 andre børn: Peder, Søren, Margrethe, Karen, Maren, Else, Ane og Maren, alle født mellem 1692 og 1712.

Boet bestod af bohavede, redskaber, vogne m.v. og en besætning bestående af 1 sortblisset marplag 4 år gl., 1 brun blisset hest 7 år, 1 brun hoppe 5 år, en anden hest 9 år og - et gl. brun øg. Desuden 2 køer, 1 kvie, 3 spædkalve og en studungnød m.v., alt til en værdi af rdl. 151 rigsdaler 4 mark og 6 skilling, men husbondens fordringer til reparation af rytterhus og ralingshus, skyldig landgilde og anden gæld udgjorde rdl. 157.1.8., så der blev intet at arve for enke og børn. Det blev aftalt, at de 2 yngste pigebørn, Ane og Maren, blev hos moderen, hvor de skulle nyde klæde, føde og undervisning, til de selv kunne tjene deres brød ved fremmede. Ligeledes skulle Søren fremdeles have sin underholdning i gården, hvortil hans 2 farbrødre havde lovet at levere tilskud til hans klæder. Søren Laursen ville årlig give lærred til en skjorte, Chr. Laursen vadmel til en trøje og Gregers Christensen, hans morbror, give vadmel til et par bukser. Sønnen Peder havde 2 års løn til gode, som skulle udbetales med 4 sletdaler til Mikkelsdag 1723 og resten til påsken året efter.

1723 fik Hans Michelsen, "født sønder i Thy, i Bedsted sogn", fæste på gård nr. 9 og ægtede Niels Laursens enke Johanne Christensdatter. Hun blev enke endnu en gang, da Hans Michelsen døde 1736, 39 år gl. Han havde 1731 opladt det ½ af gården til Poul Jensen, født i Vendsyssel, og som 1724 var blevet gift med Niels Laursens datter Margrethe - parret havde boet i Thisted nogle år.

Ved skifteopgørelsen i 1736 var der på Hans Michelsens ½ gård udover bohavede m.v.: 1 sort uskåren plag, 3 år, 1 sort marplag 4 år og 2 gl. heste, (sorthjelmet ko med kalv 12-13 år gl., 1 gråhjelmet ko 15-16 år gl., 2 kviekalve, 5 får m. 3 lam og 1 gl. vædder. Der var underskud på boopgørelsen, og enken blev spurgt, om hun kunne betale eller stille kaution. Da hun ikke kunne, ville husbonden selv opsøge en anden til at antage gården og sætte den i stand. Hun måtte belave sig på at flytte fra gården og huset. Johanne Christensdatter Skomager døde i St. Hillerslev 1747, 80 år gl.

1736 fik Christen Poulsen, født i Tingstrup, fæste på den ½ gård, som Hans Michelsen fradøde. Hans fæste må imidlertid være gået tilbage til Poul Jensen, sandsynligvis 1742, da Chr. Poulsen flyttede til Kiilshus i Hillerslev, idet Niels Poulsen, født i Kjelstrup, fik hele gården i fæste efter sin far Poul Jensen i 1753. Det fremgår, at der i 1731 var fæstet en jordlod til Michel Larsen, nemlig et hus "Hånager". Ved fæsteovertagelsen af gården skulle Niels Poulsens mor og søster Kirsten Poulsdatter have ophold i gården.

Niels Poulsen Skomager døde 1782, 57 år gl. Han efterlod enken Maren Pedersdatter, hvis lavværge blev

hendes bror Jens Pedersen Tækker i Kjelstrup. Der var 2 børn, Poul 12 år og Peder 8 år gl. Boopgørelsen nævner bohavet m.v. i en stue, et lille kammer, en østerstue samt øl- og melkamre. Besætningen bestod af 5 heste, 6 køer, 1 kvieko, 3 studungnød, 1 studekalv, 2 spædekølve, 12 får og 4 væddere samt en galtpolt.

1783 gik fæstet til Anders Larsen Strømgård, født i Sennels, landsoldat af Ullerupgård Gods. Enken efter Niels Poulsen Skomager oplod gården imod ægteskabsløfte. Ved folketællingen 1787 bestod familien af: Anders Larsen Strømgård, 42 år, og Maren Pedersdatter, 54 år, samt hendes to sønner af første ægteskab: Poul Nielsen, 16 år, og Peder Nielsen, 12 år. Desuden havde de en tjenestekarl og en tjenestepige.

Anders Stømgård flyttede til et hus i Skovsted i 1789, og fæstet gik over til Niels Michelsen Bech, der var født i Hov 1761 og gift med Mette Marie Svanborg. De flyttede til Hillerslev, og fæstet gik i 1794 videre til Christen Nielsen Kortegaard, f. i Brund. Han døde 1799, barnløs. Hans enke Inger Marie Jensdatter giftede sig samme år med den efterfølgende fæster i gården, Jeppe Jensen, der var født i Skinnerup.

I 1801 boede Jeppe Jensen, 40 år, og Inger Jensdatter, 37 år, sammen med deres etårige søn Jens Jepsen. Desuden var der en karl, en pige og en dreng på 13 år. Dertil kom et fattigt barn på 7 år til opfostring.

Selveje omkring 1803

Jeppe Jensen blev selvejer omkr. 1803 og fik brandforsikret ejendommen. Den bestod af et stuehus i sønder, 12 fag, 9 alen dyb, dels eg og dels fyrre undertømmer, fyrre overtømmer, lerklinede vægge og stråtag. Indrettet til 2 stuer, kammer, køkken, bryggers med indmuret kobberkedel på 3/4 td., skorsten og bageovn af brændte sten.

Et nordre hus var på 17 fag, 10½ al. dyb, fyrre under- og overtømmer, klinede vægge og stråtag. Indrettet til lo, lade, stald, fæhus og faresti. Et østre hus på 7 fag havde fyrre over- og undertømmer, klinede vægge og stråtag, indrettet til vognhus, hø og materialehus. Ikke tidligere forsikret.

Ved et åstedmøde 1802, afholdt af Landvæsenkommissionen på Ullerupgård vedrørende tillægsjord til husmændene, blev bl.a. gårdmanden Jeppe Jensen fremkaldt tillige med Peder Pallesen, som godsejer Marcussen ville tillægge 42.000 kvadratalen fra Jeppe Jensens gård, udlagt næst østen for den jord, Mikkel Larsen (i nr. 5) afgiver. Jeppe Jensen ønskede dog ikke at afgive jorden, men det blev alligevel bestemt, at han mod vederlag skulle afgive det nævnte jordstykke. Af skøde og panteregister fremgår det dog, at han 1807 fik arealet igen.

Der holdtes skifte efter Jeppe Jensen 1823. Enken Inger Marie Jensdatter blev overdraget en parcel, som i 1827 blev købt af Jeppe Olesen. Han fik samme år skøde på "Jeppe Jensens forrige gård" med avl og løsøre - skødet var udstedt af auktionsretten. Jeppe Olesen var søn af Ole Jepsen Hundal og Anne Christensdatter i Sennels. Han var gift med Ane Marie

Christensdatter, og de flyttede tre år senere til "Svingel" i Hov.

Gården blev i 1830 købt af Jens Michelsen Ton fra Skovsted. Han var fem år tidligere blevet gift med Arne Marie Pedersdatter, og de boede først i Svingel i Hov, hvor de 2 ældste børn blev født. Ved folketællingen 1834 var Jens Michelsen 39 år, Anne Marie Pedersdt. 36 år. De havde børnene Mikkel 9 år, Maren 8, Peder 6, Dorthea 3 og Else 1 år. Desuden boede Else Jeppesdatter som enke og aftægtskone i gården (63 år, fra Svingel i Hov) samt 2 tjenestefolk. Ved folketællingen 1845 var Jens Michelsen blevet enke-mand.

1854 fik Christen Nielsen, Jens Michelsens svigersøn, skøde på gården. Det var ham, som i 1873 lagde matr. 16a til gården. Ved folketællingen 1860 bestod familien af: Christen Nielsen, 41 år, født i Tved. Hans kone Dorthe Jensdatter 29, født i Hillerslev, Jens Michelsen 65 år, født i sognet, Chr. Nielsens svigerfar, der af ham forsørges. Desuden en tjenestekarl og en tjenestepige. Ved folketællingen 1880 havde Chr. Nielsen et plejebarn Maren Kirstine Christensen, 13 år gl. f. i Hillerslev 1866.

Familien Hove

I 1888 blev gården solgt til Niels Vestergaard Hove (f. 1862), der var gift med Chr. Nielsens plejedatter. I 1912 købte han af Thylands udstykningsforening [matr. nr. 5](#) af Ullerupgårds Hovedgårdsjorder (hk. 3. 4. 0. 2 1/4), som foreningen havde købt af Laurette Hagen-sen.

Vilholm for den sidste brand.

I 1937 fik Niels Vestergaard Hoves søn, Christen Nielsen Hove, skøde på Vildholm. Chr. Nielsen Hove var gift med Marianne Hove, der kom på plejehjemmet i Østrild, hvor hun blev over 100 år gl.

1965 fik Svend Peter Hove skøde på gården efter sin far, [matr. nr. 4 a](#), 16 a, 21 b, 10 h, 1 e og nr. 5 af Ullerupgrds Hovedg. Nr. 16 a udgik af matriklen 1972 og underlagdes nr. 4 a. Svend Peter Hove blev gift med Dagny Damsgård Hove, der kom fra Damsgård i Østrild. 1991 fik deres søn Niels Vestergaard Hove skøde på gården. Han boede dog allerede her i det tilliggende hus fra 1967. I nogle år boede han i Langvad. Niels Vestergaard Hove er således 4. generation i samme gård, og dertil kommer, at hans oldemor var plejebarn på gården.

Minder fra Vilholm

Ved Marie Kilsgaard

Som tidligere nævnt fik Christen Nielsen i 1854 skøde på gården. Kusine Gudrun har fortalt, at før han overtog gården, var der to giftefærdige piger på gården. Det var Dorthea og Else Jensdatter. Else blev født i 1835 og døde på Kortegaard i 1899.

Christen Nielsen kom sammen med sin bror af samme navn ridende for at fri til pigerne (forældrene havde sikkert en finger med i spillet). Det forventedes, at broderen som den ældste friede til den ældste af pigerne, og at han som den ældste friede først. Da han så pigerne, friede han imidlertid til den yngste, og hun sagde ja. Det siges, at det var kærlighed ved første blik. De købte Kortegaard i Skovsted, mens Chr. Nielsen og Dorthea blev bosat i Kjelstrup.

I Kortegaard kom der en stor børneflokk, hvorimod parret i Kjelstrup forblev barnløst. En pige fra Kortegaard kom til mosteren på Vilholm som plejebarn, men hun længtes meget hjem. I stedet kom en yngre søster dertil. Det var hende, der blev min mormor. Hun hed Maren Kirstine Kristensen (1866-1929) og blev i 1888 gift med Niels Vestergaard Hove (1862-1937). De fik syv piger og tre drenge, der alle undtagen én blev gift og bosat ved landbruget inden for en radius af 10 km. Aksel kom derimod til

postvæsenet i København. Han kom senere til Thisted som postmester. Hver sommerferie kom han til Kjelstrup med familien.

Min mor var datter af Niels Vestergaard Hove. Gertrud var den yngste af hans døtre, og hun holdt hus for ham, efter at han var blevet enkemand. Mange er de søndage, hvor hendes søskende med familie samledes på Vilholm. For min mor og fars vedkommende var hveranden søndag deres fridag. Så var det af sted i jumben til Vilholm; andre kom måske efter, at de havde malket til aften.

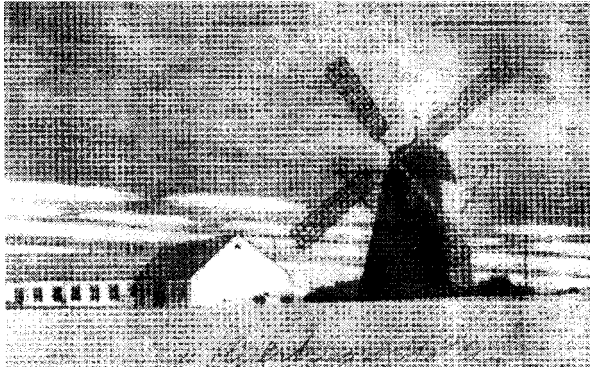
Det var mange at tage imod for moster Gertrud, men jeg mindes kun smil. I "æ naer davlistov" var langbænk og bord med plads til 22. Jeg husker, at der altid var fyldt op af store og små. Der var masser af mad, hjemmebrygget øl og en munter stemning. Oprydning og opvask klaredes ved fælles hjælp. Bagefter var der tid til håndarbejde, kortspil og masser af snak.

Var det vinter og koldt, var kørekapperne i brug, d.v.s. en stor kappe uden på overtøjet. Alt tøjet blev lagt ind på det store spisebord, så der var et helt bjerg af tøj. Når det var tid til hjemturen, blev der liv på gårdspladsen. En karl hjalp til med at få hestene spændt for - drikkepengene var vist 25 eller 50 øre. Nogle heste var hurtige, og så gik det tju hej ud af gården. Derefter fulgte måske en rask køretur.

Kjelstrup mølle

Ved Oscar Madsen

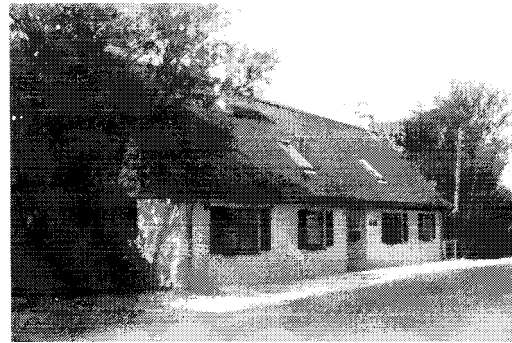
At der har været en mølle i Kjelstrup, er der ikke noget mærkeligt i. Ethvert landsogn havde i sin tid sin egen mølle, da det var den eneste form for energiudnyttelse - det gjaldt såvel vind- som vandmøller. Hvornår Kjelstrup fik sin første mølle, ved vi ikke. Der fortælles, at en vejrmølle blev flyttet fra Bromølle til Kjelstrup ca. 1870. Før den tid har bønderne nok brugt Bromølle. Ifølge et gammelt kort fra 1700-tallet lå der en mølle lidt vest for Ullerupgård, men den har sikkert været til gårdens eget brug.

Kjelstrup Mølle.

Niels Nørgaard fortæller, at i 1920 var det en ældre mand, der ejede møllen i Kjelstrup. Jens Chr. Poulsen hed han, og han var en meget dygtig møller, så møllen havde en stor kundekreds. Kom det i med stille vejr i en periode, så arbejdede han, når der igen kom vind, gerne om natten for at kunne være med igen.

Omkring 1930 solgte han møllen og det tilhørende landbrug til Ida og Jens Skovsted. Men nu

Kilsgårdsvej 12, hvor møllen lå.

havde mange af gårdene anskaffet sig vindmotor, og elektriciteten vandt mere og mere indpas, så efterhånden var der næsten ingen kunder tilbage. Da møllen også trængte til en større reparation, blev den pillet ned, og Jens Skovsted drev det tilhørende landbrug suppleret med mælkekørsel. Der var også kommet mere konkurrence. En mand på Ullerupgårds Mark havde anskaffet sig kværn og petroleumsmotor og gjorde indhug i kundekredsen. Desuden havde man Brund mølle, hvor landmanden kunne få gruttet korn og købe foderstoffer.

I 1940 blev jorden solgt fra Kjelstrup mølle, og herefter ernærede Jens Skovsted sig og sin familie som arbejdsmand. I 1955 blev ejendommen solgt til Anne Marie og Marius Christensen, Kjelstrup, som havde overdraget deres gård til sønnen. Anne Marie døde i 1961 og Marius i 1976. Tømrer Carl Richard Pedersen købte derefter ejendommen og gennemrestaurerede den, så den nu står som et flot parcelhus.

Barndomsminder fra Kjelstrup

Ved Kristiane Kristiansen

Kristiane Kristiansen blev født i Kjelstrup 26. juni 1877. I 1932 og 1933 skrev hun under overskriften "Barndomsminder fra Kjelstrup" to artikler i Historisk Årbog for Thisted Amt. P. L. Hald, Thisted Museum, bistod hende ved ordningen af stoffet, men havde iøvrigt ikke ændret hendes fortællemaade. Hendes beskrivelse er så interessant, at den fortjener at blive bragt her i uforkortet form. Der er blot indsat overskrifter og ny linje nogle steder.

Før vi giver ordet til Kristiane, bringes her lidt om hendes slægtsforhold, som er samlet af Sigrild Brandi. Kristiane var datter af af Husmand Kristian Bertelsen og Karen Marie Kristensen af Kjelstrup. De blev gift i 1865 (og ikke som nævnt i artiklen i 1866). Han blev født 10. 3. 1839 i Kjelstrup søn af husmand Bertel Kristian Pedersen og Kirstine Marie Rasmusdatter. Hun blev født 25. 2. 1841 som datter af smed Kristen Pedersen og Maren Kirstine Sørensen (Bak). Da de blev gift, opholdt hun sig hos sin bror, smed Søren Bak Kristensen i Kjelstrup.

Kristianes far og farfar boede i et husmandssted, der lå ved det nuværende Bellisvej. Der var tale om matrikel 14 b og 14 u, og jorden er nu lagt ind under "Kappelgaard". I 1912 blev 14 c 14 v lagt til. 14 c er stadig selvstændig ejendom, Bellisvej 8, men altså tilkøbt efter, at Kristianes forældre havde ejendommen.

Kristianes farfar overtog ejendommen i 1822, og i et testamente i 1868 indsætter han sin søn Christian Berthelsen og hustru som sine eneste arvinger. I 1910 solgte Karen Marie Christensen til Chr. Smed Christensen, der i 1918 solgte til Laurids Lauridsen (far til "den kloge mand" Peder Laursen). I 1934 blev ejendommen købt af Jens Andreas Rægaard Jensen, der i 1953 solgte til Thorvald Overgaard Andersen.

Ved folketælling i 1880 blev Kristianes familie optalt således:

Christian Bertelsen, 40 år.

Karen Marie Christensen, 38.

Ingeborg Christiansen, 11.

Kjerstine Marie Christiansen, 11

Bertel Christiansen, 8.

Maren Kjerstine Christiansen, 5.

Kristiane Christiansen, 2.

Ved folketællingen 1890 var der 2 hjemmевærende børn, Kristiane 12 år og Lavra 6 år. Smedjen, som Kristiane beretter om, må være den smedie, der lå ved Bellisvej 1 (beskrevet i hæfte no 1).

Kristiane beretter:

Mine Forældre og Bedsteforældre hørte hjemme i Kjelstrup i Hillerslev Sogn, og der henlevede jeg ogsaa min Barndom. Mit Hjem var et lille Hus paa Kjelstrup Mark paa 5 Tdr. Bygsædeland. Jeg mindes mit Hjem med Glæde, og vi Børn elskede det over

alt; aldrig hørte vi Sladder eller løs Tale; kom der fremmede og fortalte den Slags, kom vi Børn ud. Der kom mange Folk til Far og Mor; de kom med deres Sorger, og de kom med deres Glæder, og Far og Mor havde altid gode Ord og en hjælpende Haand at give dem. Var der Sygdom i Nabolaget, blev Mor altid hentet ved Nat som ved Dag. Jeg husker, en Kone sagde til Mor: "Du er lige saa god at have i Huset som en Doktor", og til Far kom de med deres buldne Fingre, som han skulde skære Hul paa. Han kunde læse over "Grøde" (Knude paa Kvæg), Vorter og lignende, men det var sjældent, det skete. Saadant noget skulde gøres efter Solnedgang i en aaben Dør, og der skulde bruges 3 Straa med 3 Led paa hvert; det skulde ske tiende, men jeg husker ikke de Ord, der skulde siges. Mor var meget bestemt; men der var noget hos hende, som gjorde, at Folk var trygge i hendes Nærhed.

Mine Forældre havde det smaat, og Mor talte tit om de første Aar, de var gifte. De begyndte med et gammelt Hus, en gammel Mand og to Køer, der var saa magre, at de ikke kunde staa op, men maatte hænges i en Sele. Der var en Gæld paa Ejendommen paa 300 Rdlr., og desuden skulde der udredes en Arv paa 100 Daler. Den sidste Del af Gælden blev betalt 1882; min Broder, der den Gang var 11 Aar, var med Far henne at betale det sidste Afdrag til en Mand, som boede i Tilsted, og min Broder husker endnu, hvorledes Manden kun med Møje og Besvær fik kvitteret med sit Navn paa Gældsbeviset. Det var mange Penge at faa skrabet sammen, og til det sidste Afdrag medgik en Sparekassebog paa 60 Kr., som vi Børn havde i Forening, og som blev brugt paa 1 Kr. nær. Den gik derefter over i min Broders Eje, og han har den endnu.

Smededage

Mine Forældre blev gift 1866. Farfader var den Gang 75 Aar og levede endnu i 10 Aar hos dem. Min Morfader var Smed, og det en meget dygtig Smed; der findes endnu Kakkellovnsrammer, Ben til Bilæggerovne og Alenmaal, som han har smedet; saadanne Ting var smukt udførte med Figurer som Spillemænd, dansende Par, Fugle og Roser, alt saa fint og saa tyndt lavet. Han lavede ogsaa Spyd til Vaaben, da Rendsborgslaverne truede med at komme. Han vilde gerne have en Snaps, og for en Pægl Brændevin kunde han lave meget Arbejde.

Paa den Tid, da han virkede, holdtes der *Smededag* og det var en Dag, hvor Byens Husmænd og Gaardmænd satte Stævne med Smeden. Det var altid om Efteraaret eller om Vinteren, og de store Gaarde kunde have 4 Smededage, ellers kun 1 eller 2. Smeden fik saa Kost og Dagløn, vistnok 4 Mark om Dagen. Aftenen for en saadan Smededag blev der saa paa

Gaarden pakket Mad i en Tejne, og den skulde pakkes godt med gode Sager; enkelte smurte Maden, saa var det lettere for Smeden og hans Hjelper; Snaps og Kaffebrønnen skulde der ogsaa med, og saa lavede Smedekonen Kaffe, og hertil kom en stor Dunk med Øl. Middagsmaden blev undertiden lavet færdig paa Gaarden og saa baaret til Smedien eller ogsaa lavede Smedekonen den af de Madvarer, der var sendt med. En enkelt Gang kunde det ske, at Smeden maatte gaa hen til Gaarden at spise.

Det var næsten altid Gaardmanden selv, som mødte til Smededag, og der skulde bestilles noget; der blev begyndt tidligt, og de blev ved til sent paa Aftenen. Alt blev lavet, Plovskær, Langjærn, Grebe, Skovle, Ankre til at sætte i Huse, kort sagt alt, hvad der kunde tænkes at blive Brug for i Aarets Løb. Det var jo store Dage for Smedens Børn, der altid fik en Bid med af den gode Mad. Det var ogsaa Skik, at Smeden fik et Rugbrød fra hver Gaard, der fik smedet hos ham; det kaldtes for en Smedekage og kunde veje sine 24 Pund; den blev leveret mellem Høst og Jul, ja nogle ventede til efter Jul, men det var en god Hjælp i Mors fattige Hjem.

Desuden havde Smedekonen Ret til en Mælkedag i Byen. Folk blev tilsagt at levere Mælk til Smedens en bestemt Dag først paa Sommeren, og Smedekonen gik saa hen til den Gaard, hvor Mælken efter Aftale blev leveret, og Osten blev lavet. For deres Ulejlighed fik de i denne Gaard Lov til at beholde Vallen til deres Svin. Først blev Mælken leveret fra den ene Del af Byen og et Par Dage efter fra den anden, og saaledes blev det ved, indtil de havde været tilsagt alle Steder. Mors Hjem brændte engang, og der blev saa lavet en Stue i Smedien, hvor Familien opholdt sig, indtil der saa blev bygget igen; Smedien laa nemlig for sig selv og brændte ikke. Smedehaandværket blev fortsat i Familien efter Morfar.

Husets indretning

Jeg husker mit eget Hjem saa tydeligt. Det var et straaetækt Hus med Mønning paa Taget og Husløg, som blomstrede hver Sommer. Olien af Husløg skulde være god baade mod Ørepine og Tunghørighed. Naar Olien var presset af, hvilket skete ved at lægge de saftige Blade paa en Tallerken og sætte dem ind i en varm Ovn, skulde den varme Saft dryppes ind i Øret; men min Søster hjalp det da ikke, hun var tunghør og led meget af Ørepine. Et andet Middel mod Tunghørighed, og som ogsaa skulde kurerer mod Døvstumhed, var brændte uldne Klude. Røgen skulde drive ind i Ørerne og ned i Halsen paa de syge; vor Nabo havde to døvstumme Børn, men det hjalp dem da ikke.

I mit Hjem havde vi kun en Stue med et pænt og næsten jævnt Lergulv. I den ene Side var der to Alkover, men paa Gulvet laa der foran disse to Rækker Mursten paa den flade Side, og de blev vadsket en Gang om Ugen. Alkoverne havde ogsaa Lerbund, en dejlig Plads for Mus. Forsiden var blaamalet Panel. Foran Fars og Mors Seng var der blomstret Omhæng og for den anden en Dør.

Mellem Sengene stod et Bornholmerur med blomstret Skive og Messingviser, og her hængte ogsaa et Kristusbillede. Jeg har baade Uret og Billedet i mit Hjem, og der knytter sig mange Minder til disse to Ting. Kristus har langt Haar og Fuldskæg, en Glorie om Panden og er i mørkeblaat Tøj, der falder ned foran i Folder; i den ene Haand holder han Brødet, og med den anden peger han opad. Vor kæreste Leg var at dele hver Del, der fandtes paa Billedet, og hver Blomst paa Uret, vi havde jo intet Legetøj; over Mors Seng hængte en Gravskrift over min ældste Søster.

Alkoverne var mod Nord eller i "æ Nar Sie aa æ Stow" og "i Vejster Sie" fandtes et lille indmuret Skab med Dør. Inden for Døren var fornedet to smaa Skuffer, og i dem havde Far sine Papirer og Penge. Over Skufferne var en Hylde, og her stod Medicinflasker og Brændevinsflasken og et Glas. Under Skabet var en tynd Skuffe til vore Skolesager. Paa hver Side af Skabet hang to smaa Billeder, det ene forestillede Kong Frederik d. 7. og det andet Frederik Ferdinand, Arveprins til Danmark; her stod ogsaa en Kanape og et Bord. Saa kom Bilæggerovnen, og mellem den og Køkkendøren Bedstefaders Stol, kaldet Bertels Stol, for Bedstefader hed Bertel.

Mod Syd under de to Fag Vinduer stod Mors Stol, en rødmalet Armstol, som Far havde givet hende, og et grønmalet Korsbord, ogsaa kaldet det grønne Bord. Mod Øst var Stuedøren og Fars Stol; der var saa pænt i Stuen, naar der lige var fejlet og slaaet hvidt Sand paa Gulvet. Køkkenet havde Lergulv og aaben Skorsten med Fyr-sted; her var et indmuret Skab til Mad.

Foran Huset var en lille Have "æ Kaalgor" med et lavt Stendige omkring. Det var ikke meget, der voksede i Haven, men der var heller ikke megen Plads. Af Køkkenurter havde vi Kaal, Persille, Timian og Merian, ligeledes Malurt og Peberrod; af Sommerblomster kun Ambra og Balsam.

Hver Sommer fik vi en Mand til at hente et Læs Sand ude paa Ballerum, saa skulde vi Børn bære det ind i smaa Kasser; for vi skulde altid bestille noget. Det var jo dengang Skik, at alt skulde laves hjemme.

Historier og indesysler

De første Aar syede Mor for fremmede, men det kan jeg ikke huske. De to ældste af mine Søstre, der var Tvillinger, kom ud at tjene, da de var otte Aar, men Broder blev ni, og vi sidste Børn fik Lov at blive 12 Aar, inden vi kom ud. Om Vinteren skulde vi vinde Tvist til Væven, for mig en grusom Bestilling; der var enkelt Tvist, der var slættet i en ikke for tyk Vandmelsklister, som den var kogt i derefter; blev Tvisten tørret og skubbet og kom saa paa Garnvinden, og hvor kunde den skære i vore smaa Fingre; vi vandt omkap, men Stjansen (Kristiane) kom altid langt bag efter; jeg skulde altid høre for, at jeg var doven. Saa skulde Tvisten trænes (lægges op), bommes, trækkes i Sild og Rør, knyttes op og 2 Skjælpinde sættes i og var endelig færdig til Væven. Det var ikke nær saa slemt at spælte (spole) til Væven som at vinde.

Som ung Pige vævede jeg meget for fremmede. For at træne (trende) fik vi en Trænekage, men jeg fik

Lønner for det sat om i Penge, og saa fik jeg 50 Øre for en halv og 1 Kr. for en hel Pakke Tvist, men det var "gal" Penge for at træne; der gik to Dage til at træne Silde og Rør, og saa skulde det gaa stærkt. Den første Dag havde vi den Kone til Kaffe, som skulde have vævet og ofte ogsaa til en Bid Brød. For toskaffet Lærred fik jeg 10 Øre for Alen, for firskaffet 12 Øre, Buksetøj kostede 15 á 16 Øre, Dynetøj 50 Øre, men for Vadmæl fik jeg fra 12 til 18 Øre for en Alen efter Finheden. Væven stod inde i Stuen men naar den ikke blev benyttet, blev den skilt ad og sat ud i Laden eller op paa Loftet.

I Mørkningen, naar Mor sad og strikkede, fortalte Far lidt smaa Anekdoter og Historier for os, mens vi stille og ofte rædde sad og lyttede til. Han fortalte om Pastor Obel at han var en god Mand, men slem til at bruge Snus, og selv paa Prædikestolen brugte han det, saa Snusen faldt ned paa hans Præstekrave. Han havde været dygtig til at mane og til at drive Gengangere væk. Engang skulde han ud at mane, og Karlen, der kørte med ham, fik Formaning om ikke at vende sig om for at se efter, om der kom nogen; han skulde blot holde paa Vejen, mens Præsten var inde i Huset hos Gengangeren, og han maatte ikke køre, før der blev sagt: "Kør nu i Guds Navn", for før var det ikke Præsten, der kom, og naar han kom paa Vognen, skulde der køres rask, for at køre fra Genfærdet. Mens Karlen holdt paa Vejen, kom Præsten og sagde: "Kør!" og han kom anden Gang og sagde det samme. Tredje Gang kom Præsten og sagde: "Kør nu i Guds Navn", og saa kan det nok være, han kørte til, mens Genfærdet rev og sled i Vognen, indtil det omsider maatte slippe. Samme Præst kunde holde en god Prædiken, men saa kunde han ogsaa tilføje: "Ja, lille Børn, I skal ikke gøre, som jeg gør, men som jeg siger."

Engang blev Alterkarrene og vistnok ogsaa Lysestagerne og Blokpengene stjaalet fra Hillerslev Kirke, og der fortælles, at der fra Kirken henover Hillerslev Marker til Hinding gik to Stier, som altid var synlige, selv om der voksede Korn og Græs der; der havde nemlig været to til at gøre Indbrud, og det var der, hvor de havde gaaet, at Stierne var. Jeg tjente engang paa en Gaard i Hillerslev, og Konen, som var barnefødt paa den Gaard, paastod, at det var Sandhed, hun havde selv paa Naboens Mark set Stierne mange Gange. Samme to Mænd blev lyst i Band, og Kirkedøren mod Nord blev ogsaa bandlyst og muret efter og det samme var Tilfældet med den nordlige Stette i Kirkegaardsdiget; det kan ses endnu, hvor begge Dele har været. Præsten i Hillerslev hed den Gang Oluf, og en Morgen, han kom op, stod der skrevet paa hans Dør med Kridt:

*"Kære Herr Oluf, lys ikke i Band,
noget kan være Løgn, og noget kan være sand."*
Men det fortælles, at de to Mænd tæredes rent hen.

Ude mellem Folk fortaltes ofte om Steder, hvor der gik hovedløse Stude og Søer, og jeg har hørt Folk, som paastod, at de selv havde set dem. Paa Oddershedegård i Skovsted, Øst for Gaarden, gaar en hovedløs Stud, og over Kjasselbro i Brund gaar en hovedløs So. Den Bro var min Skræk, og ikke for alt i Verden turde jeg gaa over den ved Aftentide. Broen gik over en

udtørret Grøft ved Østereng i Brund.

Mor kunde fortælle meget om sin Barndom. Den Gang gik gamle Folk, som fik Hjælp af Fattigvæsenet, paa Omgang hos Egnens Beboere, og mine Forældre talte tidt om en Mand, som hed Wrangel, og ham har jeg ogsaa hørt andre snakke om. Ofte kom der ogsaa Folk, som spillede og sang og derved tjente et Par Skilling. Jeg husker selv en lille Mand fra Sennels, som altid kom og sang ved Nytaar. I en af hans Sange hed det: "Fra Jul og til Kjørnes har Else meget godt", hans Kone hed Else, og i en anden Sang hed det: "Og Tak for, hvad I har mig givet, det lindrede min Trang".

I Hov tjente jeg hos en Kone, som var meget overtroisk; hun gik altid med en lille Pose med Hørfør, for saa kunde Heksene ingen Ting gøre hende. Engang havde vi en So, som var syg, og den skulde have noget, som hed Bebergældt, fordi den var forhekset. Konen og jeg hjalp hinanden med at faa det i Soen, det skulde ske tiende; men Soen døde alligevel.

Mine Forældre kunde ogsaa fortælle om de store Otte-dages Bryllupper paa Landet, ved hvilke Lejligheder Folk fik baade Finker og sorte Pølser. Der blev til et saadant Gilde fra de indbudte sendt store Sendinger, der kom baade Gæs, Ænder, Høns, Smør, røgede Faarelaar og Lys; jeg har ogsaa selv engang været ude med Send.

De fortalte ogsaa om Legestuerne, hvor der dansedes hele Natten og det i Træsko. Fortæringen kunde de købe paa Stedet, baade Kaffe og Brændevin, saa Stemningen blev gerne høj ud paa Natten. Der blev trampet dygtigt i Gulvet, og Pigerne svingedes, saa de vide Skørter suste langt omkring; ofte var et Skørt 12 Alen vid; det var snævert, naar det kun var 7 Alen, og Mor fortalte, hvor stort det var, naar en Kjole kunde sno sig om et andet dansende Par. Der blev danset Ture, Hamborg, Svejtrit og Vals.

Jeg har selv været med til et to Dages Fastelavnsbal med Ringridning. Karlene begyndte Fastelavnsmandag Kl. 10 om Formiddagen med Ringridningen. Naar de var færdige med den, red de omkring til alle Gaardene i Byen, og hvert Sted skulde de have noget, enten Kaffe eller Øl og Snaps, men mest det sidste. Kongen var pyntet paa det pæneste med røde og hvide Baand.

Naar Turen var redet til Ende og Hestene bragt hjem, hentede Karlene deres Damer, og Festen begyndte. Den første Aften fik vi Suppe, Kød og Fisk, og hen paa Natten Chokolade og Kaffe samt en Bolle Punsch. Næste Dags Formiddag Frokost med Kaffe, og om Eftermiddagen Sødsuppe og Steg. Endelig afsluttedes om Aftenen, altsaa Tirsdag Aften ved Midnat, efter at vi forinden havde faaet Kaffe. Et saadant Gilde kostede 8 Kr. pr. Par.

Daglejer, slid og slæb

Det kneb de første Aar, Far og Mor var gift, ikke saa lidt med at faa Udkommet, og Far maatte gaa ud som Daglejer. Om Vinteren havde han Tærskelplads og gik hjemme fra Kl. 5 om Morgenen og kom hjem Kl. 8

eller 9 Aften. Det fik han 14 Skilling for om Dagen. Til Julen købte Far 11 Td. Rug, der kostede 16 Kr., og da han var færdig med at tærskes, havde han tjent 14 Kr., og saa sagde Konen i Gaarden endda til Far: "Det er en god Skilling at tjene." Vort eget Korn skulde tærskes om Aftenen, naar han kom fra Arbejde. I 20 Aar gjorde min Far ogsaa Høsttjeneste i Østermøllegaard ved Thisted; han fik 28 Kr. for en Høst, og Høstkongen fik det samme.

Om Foraaret gravede han Tørv i Kaastrup Kær; det var et strængt Arbejde. Tørvene blev taget op i Længder ved Hjælp af et langt Brædt beslaaet med et skarpslebet Jærn forreden. Mange Steder var Pyttene over 2 Alen dybe. Naar Stykkerne var trukket op og lagt paa Plads, blev Tørvene huggede ud med en krum Kniv. I vort Skifte var der 28 til 32 Tørvs Dybde, hvor det var dybest; men der var ogsaa Længder, hvor der kun var 10 til 14 Tørv. Tørveredskaberne var et Tørvebrædt, en Huggeskive og en Tørvekrat, en ombøjet Greb paa en 3 Alen lang Stage; den tjente til at sætte under Tørvestykkerne for at løfte dem op og for at holde dem paa Bræddet.

Naar vi skulde i Tørvekjær, skulde vi have Mad med til hele Dagen; alt blev læsset paa Trillebøren, Mad, Øl og Redskaber, og saa kørte vi, Far og et af Børnene, en hel Mil frem om Morgenens og samme Vej hjem igen om Aftenen. Far gravede, og vi Børn spredte Tørv; det var haardt ved Ryggen; jeg vilde gerne lægge mig ned mellem Stykkerne, naar det gjorde alt for ondt, men jeg var saa den dovne.

Otte Dage efter at Tørvene var gravede, skulde de rejses og otte Dage efter skrues, d. v. s. sættes i en rund Stak, der var spids for oven, og saa kunde de staa, til de var tørre, og til der blev Tid til at køre dem hjem. Vi fik dem gerne hjem en Søndag og fik saa en 2 å 3 Læs; der skulde laves god Middagsmad til Gaardmændene, der kørte dem, og saa skulde Far endda gøre 1 å 2 Dages Arbejde for den Tjeneste og saa helst være meget taknemlig. Til et Læs regnedes 100 Længder eller 1000 Stk. Tørv. Den Gang skulde der ogsaa leveres Skoletørv, vi skulde gerne levere 8 Snese Tørv ved Skolen, ligesom vi ogsaa skulde levere Tag til at tække Skole og Fattiggaard med, ialt omkring 2 Lispund. Af Fattigkorn leverede vi 3/4 Skp. af forskellig Slags. Det skulde bringes til Fattiggaarden, og de, der fik Fattighjælp, maatte hente deres knapt tilmaalte Del der. Mange skulde gaa over en halv Mil for at faa en kvart eller halv Skæppe Korn; det var mest Kørerne, der hentede det, og de fra Hillerslev kom gerne forbi mit Hjem med deres lille Pose under Armen eller paa Ryggen.

Husmændene blev ogsaa tilsagt til at møde i Grusgraven for at fylde det Grus, som skulde køres paa Vejene, og Gaardmændene blev tilsagt til at køre det ud. Om Vinteren blev de ogsaa tilsagt om at møde og kaste Sne; det kaldtes at blive "bojet", og udeblev en Mand, kunde en anden lejes paa hans Regning.

Saa var der Præstetiende, som betaltes med Penge, og endelig Oftring i Kirken til Højtiderne og til Bryllup og Barnedaab. Til Højtiderne sendte Læreren Offersedler ud med Skolebørnene, en grøn til Præsten

og en hvid til Degnen. Vi gik saa ud til Folk med dem. Der var Spænding i Skolen, naar de blev delt ud, det gjaldt om at faa saa mange Sedler at dele ud som muligt, endskønt vi var saamænd ikke velsete, naar vi kom med dem. Offerpengene blev pakkede ind i Sedlerne, og ved Oftringen lagdes den grønne paa Alteret til Præsten og den hvide i Degnens Stol; men Præsten fik mest.

Afgrøder

I min Barndom havde Folk mange flere Kartoffler end nu, Gaardmændene havde tidt baade ti og tolv Agre med Kartoffler, og de blev brugt om Vinteren til at fodre Kreaturerne med. De fedede godt og blev særlig brugt til Fede-kreaturer. Til Svinene blev der kogt Masser af Kartoffler, og havde man flere Svin, blev Kartofflerne kogt i Grukedlen. 3 å 4 Kedelfuld ad Gangen. De blev saa maset, mens de var varme, og sat i Tønder.

Husmændene gravede Kartoffler op paa Part. Hele Familien skulde med, og det gjaldt om at grave, mens Tid var. De fik som Regel hver 6. Skp. De fleste Steder fik de Eftermiddagskaffe fra Gaarden, og det var som Regel Konen selv, som kom ud i Marken med Kaffe og Sigtemad.

Gulerødder havde Folk ogsaa flere af den Gang, og de blev ogsaa brugt til Røgt, derimod var Kaalrabi sjældne. Sidst i Maj eller først i Juni, naar Vejret var gunstig, skulde der plantes Hvidkaal og Kaalrabi. Planterne hentede vi enten i Hillerslev eller i Thisted. Kaalrabiplanter var ikke let at faa til at gro, og der maatte tit plantes om flere Gange. Der var enkelte Folk, som gav sig ud for at være særlig dygtige til at plante, og de plantede saa, hvor Folk ikke selv turde begynde paa saa vanskeligt et Stykke Arbejde, og skulde have mere i Dagløn end andre. De var nok dygtige til at plante, men Planterne var ogsaa dygtige til at gaa ud, og saa opdagede Folk, at de godt selv kunde plante; men nu saar Folk jo Kaalrabifrø.

Hjemme lavede vi Mask til vore to Køer; det var altid om Vinteren, for Kraftfoder kendtes ikke dengang. Lidt før Aften kom Far ind med en Løb fuld af Gulerødder, c. 3 Skpr., og naar saa Lyset var tændt, hjalp vi Børn ham med at skære dem i godt en Centimeter tykke Skiver; de blev saa blandede sammen med Korngrutning og Vand til det var tilpas tyk, og naar det saa kom i en let Gæring, var det færdig til Brug. En gammel Træsko blev lagt i Karret, og den brugte vi til at øse op med. Køerne fik Masken blandet i Hakkelsen. Vi lavede ogsaa Malt til Køerne af Havre. det gav ikke meget Mælk, men godt med Fløde. I nogle Aar var en Nabomand og Far fælles om at hente Mask fra Bryggeriet Carocksminde i Thisted. De hentede det hjem i et Kar paa en Trillebør to Gange om Ugen og skiftedes til at gøre Turen. Det var strængt at køre den godt 3/4 Mil lange Vej, for det var mest paa Tolde (Agerrener) og Markveje, de maatte køre, men det var ogsaa kun om Sommeren, at de gjorde disse Ture.

Smør

Vi kærkede selv vort Smør. Naar Flødebøtten var fuld af Fløde, blev den om Vinteren sat ind paa Kakkeloven for at blive tilpas sur og varm, og saa blev den hældt i den opvarmede Kærne; var Fløden for kold, kom der varmt Vand i og saa lidt Salt.

Stampekærne. Xylografi 1895.

Vi kærkede med Stang. Det var sommetider umuligt at faa Smør, og vi maatte saa koge det af Fløden, men saadant Smør var ikke godt; det var som smeltet Smør, der er blevet stiv igen; men Kærnemælken var god, for Smørret kunde ikke koges helt af. Naar Smørret var taget op af Kærnen, blev det æltet 3 Gange og de to sidste Gange med Salt, og saa kom det i Rødgryden (Sten-krukken); naar den var fuld, blev der altid lavet et Kors ovenpaa med Smørskeen, og to pæne Smørblade (af Peberrod), som først var lagt i kold Vand, blev lagt oven paa Smørret for at holde det koldt, mens det blev baaret til Thisted, og det saa saa friskt ud.

Købmanden fik vort Smør, og vi fik Varer igen. Saa kom Mejeriet, og vi kom med fra Begyndelsen af, men Far og Mor maatte høre meget for det Mejeri og for det sølle Centrifugemælk, vi skulde sidde og slappe i. Sammen med Mejeriet kom Margarinen, men den første Margarine smagte ikke godt. Det var alletider

Skik at slaa et Kors for alt, hvad der blev taget Hul paa, et Brød, en Ost, og altid blev der sagt: "I Guds Navn".

Som jeg har sagt, kneb det meget for mine Forældre i Begyndelsen at klare Udgifterne, hvorfor min Far blev Tækker, og det var han dygtig til. Om Vinteren lagde han Diger, og saa fik han Bestilling som Ligsynsmand for Skovsted, Kjelstrup og Brund. De var to Mænd om det, og for at syne Lig fik de 50 Øre hos en Husmand, 1 Kr. hos en Gaardmand, og for et Fattiglem fik de ogsaa 1 Kr.

Om Sommeren slog vi Hø paa Part i Kjølbysgaards Eng. Vi fik en Sjettepart og skulde saa foruden give 3 Kr. 75 Øre for et Læs Hø. Det var besværligt, at der var saa langt, over en Mil; men vi maatte igen af Sted med Trillebøren, hvorpaa var læsset Høle, Rive, Slibesten og Mad til 5 eller 6 Dage. Saa længe vi slog Hø, boede vi om Natten hos min Moster i Kløv; hos hende fik vi ogsaa Øl, naar det, vi havde medbragt, slap op, ligesom vi ogsaa fik Mælk. Saa var det værre, naar Høet skulde stakkes, for saa gik vi hjem hver Aften, og det var en drøj Tur, naar det faldt i med Regnvej.

Højjærgning. Xylografi 1880.

Far kunde fortælle saa meget om Ane Søs og om Gryden, hvori hun kogte Penge. En Dag kom en Mand, som skyldte hende Penge, op for at betale dem; saa sagde Ane Søs til ham, at de Penge kendte hun godt, for de var kogt i hendes Gryde i Gaar. Og det passede godt nok, for Dagen før havde Manden været paa Kjølbysgaard, og da havde han set Gryden og saa taget saa mange Penge af den, som han skyldte. Der var to Værelser paa Gaarden, som kaldtes "Store Helvede" og "Lille Helvede", og i det sidste var Pengene

kogte. Manden maatte nu love aldrig at fortælle til nogen, hvad han havde set, og saa slap han for Straf.

I gamle Dage, mens Havet gik over Kjølbysgaardens Enge, var der "Forkyllingsplads" for Skibe paa Bakken oven for Gaarden; da Kjølbysgaard blev bygget, fik den efter denne Plads sit Navn, men det var længe før Ane Søes Tid.

Der fortæltes, at naar den sjette Skorsten blev bygget paa Gaarden, saa skulde vi faa en stor Krig. Endnu ser jeg for mig det store Stuehus med 5 Skorstene og med Storkerede paa den midterste, den mægtig store Lade, som jeg var bange for, og jeg ser ud over Engene de løsgaaende Kreaturer og de duftende Høstakke, alt dette er et af mine skønneste Barndomsminde.

Jordemoderen

Jordemoderen havde Lov til at samle Mælk til Ost i hele hendes Distrikt. Et Par Dage før Mælken ønskedes, gik der Bud til Folk om at give Mælk, enten skulde det bringes til et bestemt Sted, hvor Osten, den saakaldte Jordemoderost, blev lavet, eller Jordemodermanden selv kørte fra Sted til Sted efter Mælken, og saa blev Osten lavet hjemme, og Vallen gemt i et Par store Kar til Grisene. Jeg tjente hos en Jordemor og var med ude efter Mælk. Vi kørte hjemmefra Kl. 3 eller 4 om Morgenen, alt som vi skulde langt hen; vi havde Hillerslev, Kaastrup, Skovsted, Kjelstrup, Brund og Hillerslev og Kaastrup Udmærker, Ballerum slap fri. I kan tro, at vor Mand kunde se, om vi fik sød eller skummet Mælk, og hvert Sted, vi fik Mælk, betalte vi med en "Halvskillings-Kringle", siger og skriver en Enøres Kringle. Vi havde dem med i en Kurv, og det var min Bestilling at sætte Tragten i Tønden og dele Kringler ud. Vi havde 14 store Ost, da vi var færdige; men dette maatte ingen vide.

Hvert Foraar og Efteraar gik Madammen omkring og samlede Uld, og hun fik ikke en Haandfuld af den daarlige Uld, som de fattige, nej, et halvt eller helt Pund af den gode Uld skulde Madammen have. Det var store Sække Uld, der blev kørt til Thisted for at sælges, og jeg fik Paabud om ikke at fortælle det til nogen; jeg var dengang lige konfirmeret og fik i Løn for et Aar 32 Kr.

Samme Jordemoder troede paa Troldom; de havde en Datter, som ikke voksede efter at hun var fyldt 10 Aar; hun led af en Sygdom, jeg ikke kender Navnet paa, men hun kunde selv fortælle, hvorledes hun havde faaet den. Hun havde været en af de raskeste i Skolen, og saa pludselig en Dag, da hun gik over Broen ved Morup Mølle, kom Sygdommen over hende og forlod hende aldrig, og det var en Kone, som var Skyld i det. Gine, saaledes hed Pigen, var lille og tyk med hængende Hage og tykke Læber og talte altid, som om Tungen var alt for stor, men det skyldtes Sygdommen. Men ellers var det en god Pige, og Gine kunde fortælle mange Ting; hun fortalte saaledes om, at deres Nabo havde en Pige til Husholder, og hun krøb ind i deres Bagerovn og laa der den Dag, da Rendsborg Slaverne var brudt ud, og alle Mandfolkene derfor skulde møde ved Hovsør Havn for at passe paa Slaverne, som dog ikke kom.

Tjenestepige

I den Tid, jeg tjente ude, stod vi op om Vinteren Kl. 7 eller 7½. Kvinderne lagde Ild paa, malkede, gav Kalvene Mælk og kogte Davre, medens Mændene magede, gav Kreaturerne Davre og striglede Hestene. Naar alt var færdig, fik vi selv Mad, kogt Mælk med Rugbrødssopper i og med Rugbrød til, men ingen Smør. Kl. 12 fik vi Middagsmad (Ojen) og et Par Timer senere Kaffe med Knald til. Aftensmaden, som mest var varm Mad, fik vi Kl. 5½. Aftenen sluttede Kl. 9 med, at vi malkede, og Karlene røgtede Hestene af, og saa gik vi i Seng. Vi sad altid i samme Stue, baade Husbond og Tyende.

Om Sommeren maatte vi op Kl. 3½ eller 4. Dagen begyndte ligesom om Vinteren, kun at Kreaturerne var paa Græs, og at vi skulde have Gæssene ud. Vor Davre fik vi Kl. 6 og Frokost ved Nitiden. Om Aftenen, naar vi var færdige, fik vi Nætter, Mælk og Brød. I Hø og Høst fik vi varm Nætter; hveranden Aften var det varm Byggrød og opstuvete Kartofler med Kød i, og de andre Aftener kold Grød med varm Mælk og Kartofler med Meldypelse og stegt Flæsk. Det var ogsaa lange Dage, vi havde, tit fra Kl. 3½ om Morgenen til Kl. 10 á 11 om Aftenen og kun halvanden Times Middag; havde vi travlt, fik vi ingen Middagssøvn.

Lønnen var dengang ikke stor; vor Karl fik 180 Kr. og jeg 80 Kr. for et Aar. Til Fodtøj brugte vi mest Træsko, et Par Sko skulde vare længe. Vi gik tidt til Kirke med et pænt Forklæde paa, et strikket Klæde om Halsen og et Tørklæde paa Hovedet; paa Fødderne havde vi pæne Træsko, og saa syntes vi da selv, vi var pæne.

Cyklen kendtes ikke, og vi maatte altid gaa, kun til Marked i Thisted kørte vi med Heste, og Husbonden sørgede altid for, at Pigen kom til at køre. Ofte skiftedes Gaardmændene til at lade deres Karle køre; vi var mest fire fra to Steder, og saa beholdt vi Befordringen i Thisted; men naar vi skulde hjem, var vi gerne alle dem, der kunde være paa Vognen, for det var jo ikke enhver Husbond, der sørgede for sine Folk. De Karle, som paa den Maade kom med os, gav Vin, som vi drak, medens vi kørte hjem; Flasken gik paa Omgang, og vi drak alle sammen af den. Saadan en Dag var vi alle i vort pæneste Tøj og havde vore Sko paa.

Om Sommeren samledes vi til Leg en Søndagften og om Vinteren var der nogle Baller, men ikke mange. Efter Jul, naar de gifte var færdige med at holde Gilde, kom de unges Tur, og vi blev indbudte en Aften mest til de Steder, hvor vor Husbonds kom; vi fik Kaffe, spillede Kort, mest Firekorts mis, og før vi gik hjem, spiste vi Smørrebrød; vi gik aldrig hjem før Midnat.

Hjemmebryg

Alle Steder havde man hjemmebrygget Øl, til Jul og Paaske Godtøl, og til Høstlet og Høst Gammeløl. Det sidste blev brygget om Efteraaret eller lige efter Jul. Der hvor jeg tjente, havde vi 12 Spande Gammeløl og brugte dertil 12 Skpr. Malt og to store Haandfulde Humle for hver Skp. Saasart vi havde den gamle Øltønde gjort ren og frisk, den var slem at faa frisk, blev der brygget saaledes, først 6 Skpr. Malt og 10 á

12 Dage efter igen 6 Skpr., alt dette Øl kom i samme Tønde. Det var kun det første Løb (en Spand af hver Skp.) af hver Bryg, der blev til Gammeløl, Resten af Brygget var daglig Øl. Naar Maltkarret var gjort færdig med Tagstraa, blev der af fire Straa lagt et Kors over, før Malten kom paa. Korset blev lagt, for at ingen Hekse skulde gøre Skade, saa at der ingen Øl kunde løbe fra Malten, det kunde ske ved, at der ikke blev lagt rigtig med Tag.

Vi var altid saa optaget af vort Bryg; blot det vilde gære godt! Naar saa Gammeløllet var gæret og fyldt i Tønden, blev der lagt et Æg ned i den, og af dette Æg kunde der komme en Basilisk. Naar vi saa kom til Høstet og Høst, skulde vi unge alle de Steder hen i Byen, hvor de havde Gammeløl, for at smage paa det; det skete altid om Aftenen, for saa havde vi Natten for os. De stakkels Karle kunde faa dem en vældig Kæfert, og den sov de ikke væk paa en Nat: i Øllet fik vi tidt en Dram.

Det var Skik om Høsten, naar vi høstede det Korn, der stod nærmest ved Naboens Sted, at vi skulde ind og drikke Kaffe; det var Hønekaffe og var Betaling for, at Naboens Høns havde gaaet og traadt i vort Korn.

Lysestøbning

Om Efteraaret støbte vi ogsaa Lys, efter at vi Børn et Par Aftener havde knyttet Væger til Lys og sat dem paa Spid. Kærnen blev sat ned i en Løb, og der blev pakket Hø fast om den for at holde paa Varmen. I Kærnen kom der varmt Vand, og saa blev den fyldt med smeltet Tælle, som Vægerne blev dyppet i. I den nordlige Side af Stuen var lagt en Stige paa et Par Kasser, og her blev Lysene anbragte, medens Støbningen stod paa. Vi støbte ogsaa et Helligtrekongerslys med 3 Grene; det maatte vi dyppe saa tidt vi vilde, men da vi ikke lod det blive koldt mellem hver Dypning, fik vi det aldrig ret tykt. Naar Støbningen var forbi og Lysene lagt i Kasse, skulde vi allesammen have Fødderne vaskede i det varme Vand, som var i Kærnen, og det var Slutningen paa den Dag.

Vi havde ikke Lys nok til hele Aaret, men saa brugte vi en lille Bliklampe, der var sat paa en Stage. Den bestod af en rund Beholder, hvori der var sat en Prop med en Plade over; gennem Proppen var stukket et Blikrør, som Vægen var trukket igennem, den var af samme Garn, som vi brugte til Lys. Saa fik vi vor første rigtige Lampe, en Hængelampe, som Far og Mor kom hjem med fra Thisted, og den skulde straks prøves. Skærmen var formet som et dybt Fad, hvid uderenden og smukt broncefarget foroven, men hvordan Skærmen skulde vendes, ja det havde de glemt at spørge om; vendtes den hvide Side ned, kunde den pæne Bronefarve jo ikke ses, men Lampen lyste bedst, men de blev dog enige om, at den hvide Side skulde vende ned, og dette var ogsaa rigtigt. Da Lampen skulde tændes, saa skulde vi Børn gaa væk fra Bordet, det var da ikke let at vide, om den ikke kunde eksplodere. Naa, det gik godt, men det varede dog noget, før vi maatte bruge den til daglig.

Brød

Brødet var altid af hjemmelavet Mel. Vi brugte gerne at sende 3 Skp. Rug og i Skp. Byg til Mølle, og naar vi fik det hjem, skulde det sigtes gennem en stor rund Haarsigte paa Sælden, en firkantet Trækasse, og over den blev lagt en Stang paa skraa, og saa trak vi Børn Sigten frem og tilbage paa Stangen; det fine Mel gik saa gennem Sigten ned paa Sælden, og det brugtes til Sigtebrød; det var mørkt men saftigt og godt. Det grovere Mel blev lagt til Rugbrød. Tidt kunde det nye Korn være vanskeligt at bage af, det ahang af, hvordan Rugen blev hjerget.

Naar vi brugte Gær til Rugbrød, skulde Dejgen staa i to Nætter. Først blev Dejgen lagt i varm Vand og æltet tilpas haard og stod saa Natten over; næste Dag skulde Dejgen æltes igen, og det var Slid. Vi smed Trøjen, og saa tog vi fat, for nu skulde den æltes saa sejt og fast, at den kunde slippe vore Hænder helt rene, men saa var den ogsaa god. Men mange Sveddraaber var der forinden faldet i Karret. Jeg kendte en Kone, om hvem der blev sagt, at hun kun havde rene Hænder, naar hun havde æltet Dejg; i en Stovvask kunde hun ikke faa dem rene.

Om Aftenen blev Dejgen æltet igen og slaat op i Brød, som blev sat fast sammen paa Køkkenbordet og klemte godt fast med Brædder saa at de ikke skulde hæve sig til Siden, men løfte sig lige op i Løbet af Natten. Det gjaldt om at have høje, pæne Brød. Saa blev der endelig lagt Sigtedeje, som stod en Nat over; den hjemmelavede Mel er tung, og derfor blev der gerne set til Dejgen i Løbet af Natten.

Tidlig om Morgen blev der lagt Ild i den store, lermurede Ovn - Aaren (Bunden af Ovnen) var af Mursten - Tørvene blev lagt tilrette Dagen før, og det var en Kunst at sætte dem saaledes sammen, at Flammerne kunde brænde op mellem alle Tørvene, ellers varmede Ilden ikke jævnt; der skulde laves to Huller til at tænde Ilden i. Vi brugte otte Snes Tørv til en Ildning. Naar Tørvene var tilpas brændte ned, blev Gløderne spredt over hele Ovnen og flere Tørv kastet ind, og der skulde passes paa, for Ovnen skulde være lige varm over det hele; værst var det at kende "Aaren", og mange lærte det aldrig.

Naar saa "æ Sortman" var dreven af Ovnen, skulde Ilden rages ud og Ovnen fejles, før Brødet blev sat ind. Rugbrødene blev altid sat inderst og Sigtebrødene, 3 á 4 Stkr., yderst. Nu blev en Trædør sat for Ovnmundingen, og den blev holdt fast af en Stang, der stod paa skraa fra Gulvet mod Døren, og omkring Døren blev der klinet med Ler for at være tæt. Halvanden Time efter blev Døren taget fra og Sigtebrødene tagne ud, hvorimod Rugbrødene skulde staa i 6 Timer. Naar de kom ud, blev de gennemvaskede i koldt Vand, lagt paa Skamlen og dækkede godt til med Klæder. Samme Dag, som vi bagte, skulde vi for at nytte Ilden gerne enten brygge eller vadske.

Dengang som nu var dog Julebagningen det største og bedste Vi Børn kendte, og ogsaa for de voksne var det en stor Dag. Det var en Mængde Brød, der blev bagt; jeg har været med til at begynde Kl. 3 om Morgen og blive ved til Kl. 2 næste Nat. Først bagte

vi Ægkager og Boller, flere Ovnfulde, saa bagte vi Sigtebrød, Julekage, Smaakager, Rugbrød. Formkage brugtes næsten ikke, men derimod Nødder, vi bagte tidt en hel Skæppe; allersidst skulde Bollerne "klives" og sættes i Ovnen for at bages haarde; de kaldtes "Kavringer", og naar de bagtes, skulde altid en vaage med, for de kunde let blive for brune og sprøde, og de maatte ikke gaa i Stykker. Det første Aar, jeg husker vor Julebagning hjemme, havde vi 22 Sigtebrød; vi maatte spise ene Sigtebrød om Julen, men naar den var forbi, maatte vi ikke faa saa meget til daglig før "Kyldenmisse", denne Dags Aften blev der taget Hul paa det sidste Sigtebrød, og da var det godt tørt.

Slagtning

Den første Forberedelse til Julens Højtid indtraf dog, naar vi skulde slagte Grisen, det var gerne sidst i November eller først i December. Det var som Barn med Skræk jeg saa hen til den Begivenhed, dels var jeg bange for Grisen, men mest for Slagteren, en gammel Tømmermand, der ogsaa lavede Ligkister.

Tidlig om Morgen blev der tændt under Grukedlen, Vandet skulde nemlig koge, naar Slagteren kom; Kl. 9 om Formiddagen kom saa Niels Tømmermand, og saa begyndte mine Kvaler, for det første han sagde var, at jeg skulde slagtes bagefter Grisen.

Efter at Frokosten med den fornødne Dram var sat til Livs, og efterat jeg igen havde faaet en Paamindelse om min Tur, hentedes Grisen. Under megen Mas og Hvinen blev den lagt paa Karret, og Niels stak den i Nakken med en lang Kniv. Naar saa Mor kom ind med Blodet, ja saa var der en, der krøb under Korsbordet, for nu kom de ind og skulde have Kaffe og en Dram til, og jeg vidste bestemt, at Slagteren spurgte efter mig. Naar saa denne Forfriskning var indtaget, blev Grisen skoldet, skrabt og hængt op i Laden, og saaledes gik det videre til Kl. 3, da Slagteren var færdig med sit Arbejde. Ved Afskeden sagde Niels til mig: "Ja, den Gang slap Du, men næste Gang gør Du ikke."

Nu blev der pillet Løg, stødt Peber og Allehaande, hakket Kød til Pølser, Flæsken blev skaaret fra, og anden Dagen efter spiste vi Blodpølse. Halvdelen af Grisen blev altid solgt. Far og Mor havde forinden Slagtningen været i Thisted for at love Flæsken væk, der var jo intet Slagteri dengang og vist faa Slagtere. Det kneb undertiden med at faa det afsat, og det kunde hende, at Far maatte til Byen to Gange i den Anledning. Fattiggaarden var en god Køber, og dertil har Mor ogsaa solgt baade Æg og Kyllinger.

Tredjedagen efter Slagtningen kørte Far og Mor af Sted med Flæskesiden paa Hjulbøren den 3/4 Mil trælse Vej til Thisted. De første fire Aar, de var gift, fik de kun 4 pund Flæsk om Aaret til dem selv, men saa slagtede de et Faar om Efteraaret. Der vankede mere Fisk dengang end nu. Vogne med Fisk kom lige fra Havet og kørte omkring til Folk. En sikker Regel var det saaledes, at der kom Fisk lige under Jul, dejlige, store Torsk, der kunde veje fra 14 til 18 pund, og ogsaa Kuller. Der blev saa købt Fisk for hele

Vinteren; den blev rensat og saltet, og vi havde ofte saltet Torsk til hen paa Sommeren.

Julen

Det meste af, hvad vi skulde bruge fra Thisted, kørte Far og Mor hjem paa Hjulbøren; enten skiftedes de til at køre eller ogsaa blev der gjort to Ender Reb fast i Børen, og saa trak Mor, og Far kørte. Der var Højtid, naar de kom hjem med vore Julesager, bare de ikke havde glemt noget, og bare de havde faaet nok. Mor fik altid en Julegave af Købmanden, og vi Børn fik et Kræmmerhus Brystsukker. Julegaver kendte vi ellers ikke.

Og saa kom Juleaften, der var Aarets største Fest. I mit Hjem skulde alt være i Orden til Højtiden, der maatte ingen Ting mangle. Alt i Huset skulde gøres rent, baade i Stald, Lade, Hønsehus, ja selv hos Grisen, hver Krog skulde være ren, hvert Dyr skulde have et Ekstrafoder, hver Blomst skulde have Vand, og vi skulde pyntes allesammen.

Maden bestod Juleaften i mit Hjem af hvid Langkaal med kogt, saltet Flæsk, Ribben og Medisterpølse samt Smørrebrød, dertil fik vi Godtøl; en Skaal med varmt Øl, hvori var lagt en Kovring, gik rundt ved Bordet, og vi drak alle af samme Skaal, men vi Børn spiste da for meget saadan en Aften. Naar Mor var færdig i Køkkenet, spillede vi Kort: Mis og Drovkryl. Drovkryl spilles saaledes: Paa bordet tegnes med Kridt en Kreds og for hver Spiller en Krøllestreg med to Tværstreger (se Tegningen); i Kredsen lægger hver Spiller en Nød. Nu spilles der almindelig Femkort, og for hvert Stik, man faar, flyttes en Nød en "Streg". "Stregerne" er anvist ved Tal. Med 5. Stik tager man Nødden hjem, og faar man videre i Spillet flere Stik, fortsættes paa en af Medspillernes Krøllestreger; saaledes spilles der videre, indtil der ikke er flere Nødder, hvorefter Indsatsen fornyes.

Det var ogsaa en Skik om Julen, at en Snaps skulde gaa rundt. I Snapsen blev lagt en Nød, og saa gjaldt det om at tage den op uden at faa noget af Brændevinen, og den, der ikke kunde det, skulde drikke hele Snapsen, men den kunde tidt gaa rundt til alle. Hen paa Aftenen fik vi Kaffe og Hvedebrød, og inden vi skulde i Seng Risengrød.

Saa kom Juledags Morgen, og da fik vi varmt Øl og kolde Risengrød, og anden Juledag, St. Stefansdag, fik vi kold, kogt Torsk med Sennepssovs og Sigtebrød samt varmt Øl. Hele Julen maatte vi spise Sigtebrød. Kødmadsfadet skulde være færdig til anden Juledag, og der skulde skæres Hul paa en ny Ost; den kaldtes Stefansosten og var som alt andet hjemmelavet, vi havde jo ingen Mejerier den Gang.

Paa Kødmadsfadet laa der et Stykke tykt, kogt Flæsk, som Sværen var trukket af, et Stykke Faarebov, et Stykke Kød-pølse, en Rullepølse, alt lagt paa et langt Fad, som blev sat ind paa Bordet; ogsaa Osten skulde hel ind. Naboer og Venner, som kom paa Besøg i Julen, skulde alle spise varm Mad, Kaal med Kød og Flæsk, Ægkager, Kovringer, Snaps og Godtøl, Kødmadsfadet samt Smør og Ost. Derefter spilledes der Brus og man

drak Kaffe, tog Nødden af Snapsen. Blev det sent, inden de gik, skulde de have en Bid Brød, og saaledes gik det til Helligtrekongersdag. Der blev ofte lavet Ballade Stefansaften, og det gjaldt om at have Dørene lukkede den Aften. Det var en Skam, naar en sølle Karl anden

Juledag skulde ud og spørge efter sin "Mogbor".

Naar Julen var forbi, gik Resten af Vinteren i sin sædvanlige Gænge, tidlig op om Morgenens, spinde, karte, væve, malke og kærne, og sent i Seng.

Bellisvej

Ved Niels Nørgaard

Bellisvej 1

har nu adressen Engbjergvej 1 B.

Når man fra Engbjergvej kører op ad Bellisvej, lå der tidligere en gammel ejendom på venstre hånd, inden man kom til Bellisvej 2. Det var, inden vejene havde fået navne på landet. Denne ejendom købte Inge Marie og Knud Jensen i 1925. Han var søn af Mikkil Larsen i Østergård, Kielsgårdvej 14. I 1947 solgte Knud Jensen den gamle ejendom til Katrine og Niels Nielsen. Den gamle ejendom blev senere solgt til Harald Overgaard, Bellisvej 4.

Bellisvej 2

Denne ejendom fik Thorvald Kirk bygget på jord fra hans forældresejendom, Bellisvej 5, i 1936. Thorvald Kirk blev gift med Elna Kristensen i 1936, men hun døde den 1. maj 1940, og han blev alene med 2 børn. Han fik så sin svigerinde Magda som husbestyrerinde, og de blev senere gift.

Da Knud Jensen i 1947 solgte den ovenfor nævnte ejendom, købte han i stedet Bellisvej 2 af Magda og Thorvald Kirk. De købte en gård i Klim, hvor stald og lade senere brændte. I 1975 overtog en søn gården, og de købte hus i Klim.

Efter Knud Jensens død solgte enken, Inge Jensen, i 1960 Bellisvej 2 til Peder Bak, Engbjerggård. Bygningerne blev derefter brugt som fodermesterbolig indtil 1972, da jorden blev lagt til Engbjerggård, og bygningerne blev solgt til Åse og Ole Kristensen. I 1975 solgte de til Tove og Esben Mortensen, der i 1978 solgte til Else og Gunner Hilligsø.

Bellisvej 4

Den købte Anna og Jens Mikkelsen i 1916. Han var søn af Mikkil Larsen i Østergård, Kielsgårdvej 14. Det var gamle bygninger, og de brændte en sommereftermiddag midt i 1920'erne, så bygningerne er fra den tid.

Jens Mikkelsen solgte i 1950 til Ellen og Viggo Madsbøll, der i 1953 solgte til Harald Overgaard. Han blev senere gift med Rosa. Harald Overgaard købte den gamle ejendom, der blev omtalt tidligere, efter Niels Nielsens død i 1963. Han solgte den videre til Niels Chr. Gravesen i Grøngård i 1978, og jorden blev lagt til Grøngård, og bygningerne blev fjernet.

Harald Overgaard døde den 26. september 1996, og Rosa Overgaard solgte Bellisvej 4 til Bjarne Gravesen i Grøngård i 1996. Rosa flyttede til Thisted.

Jorden blev lagt til Grøngård, og bygningerne blev solgt til Peter Dyrendom Nielsen i 1997.

Bellisvej 6

Der boede Lars Mortensen Bonde, og det var gamle bygninger. Han solgte i 1916 til datteren Petrine og svigersønnen Martinus Pedersen, men Petrine døde i 1928, og han var nu alene med 6 børn. Martinus Pedersen fik en husbestyrerinde, og han byggede hele ejendommen op i 1929. I 1937 blev han gift med naboenken Karen Kloster, der havde 2 børn.

Sønnen Harald Pedersen overtog ejendommen i 1954; han var ikke gift dengang, men blev senere gift med sin husbestyrerinde Helga. Karen og Martinus Pedersen flyttede til Hillerslev. Harald Pedersen solgte ejendommen til Bjarne Gravesen i Grøngård i 1997. Jorden blev lagt til Grøngård, og bygningerne blev i 1998 solgt til Liselotte og Jan Mose Kristiansen. Helga og Harald Pedersen flyttede til Nors.

Bellisvej 8

Chr. Smed Christensen solgte ejendommen i 1918 til Laurids Lauridsen. Sønnen Peter Lauridsen blev senere "den kloge mand i Hørdum", og der kom så mange mennesker hos ham, at det ikke altid var let at få en tid.

Bellisvej 8.

I 1934 solgte Laurids Lauridsen ejendommen til Ester og Andreas Rægaard, der i 1953 solgte den videre til Gerda og Thorvald Overgaard. De byggede nyt stuehus. Efter hustruens død boede Thorvald Overgaard alene til sin død. Herefter blev ejendommen solgt til Peder Kappelgaard, og i 1992 blev jorden lagt til Kappelgård, og bygningerne blev solgt til Jan Smed.

Familien Kirk

På Bellisvej 5 boede i min barndom Johanne (hun blev kaldt Hanne) og Peter Kirk. De havde 9 børn. Jeg gik i Kjelstrup skole sammen med Karl og Aksel Kirk, og kom hurtigt til at komme på besøg hos dem. Jeg skulle altid med ind og spise til aften hos dem, men da vi ikke var naboer og mine forældre ikke kendte Hanne og Peter Kirks gæstfrihed, syntes min mor jeg skulle komme hjem og spise til aften. Men det syntes Hanne ikke om, så fik Karl og Aksel også besked om at komme hjem og spise, når de besøgte mig. Da jeg fortalte min mor det, blev der aldrig talt mere om det, så spiste vi, hvor vi var.

Sønnen Morten Kirk var karl hos forældrene i min skoletid, og de andre sønner tog også del i arbejdet, da Peters offentlige hverv tog meget af hans tid. Drengene skulle nogle gange passe kreaturerne søndag eftermiddag, så hjalp vi hinanden, og der kom nogle af de ældre brødre hjem. Der blev tit en livlig debat, så det var aldrig kedeligt, og jeg har mange gode minder fra mine mange besøg hos dem.

Dengang kom der mange københavnere på ferie på landet. Hanne og Peter Kirk fik en pige på ferie, der hed Oda. Første gang var hun 7 år, og da de kom hjem til Kjelstrup, græd hun og længtes hjem til København. Så tog Peter hende op på sine knæ og sagde til hende: "Du skal være her i en uge, og er du så ked af at være her, må du komme hjem." Hun har måske tænkt, at en uge ikke var lang tid, men Oda blev hurtigt en glad pige, og der var nogle at lege med. Så en dag spurgte Peter Kirk hende: "Oda, vil du hjem?" men hun sagde: "Nej, jeg vil blive her." Hun kom så hver sommer i sin skoletid.

Peter Kirk var en gemytlig mand, og han kunne lide at lave sjov med os børn. Jeg husker, engang Oda var på ferie, og jeg var på besøg, at Peter Kirk sagde til Oda: "Oda, vel do eet hent æ lime te mæ væsten om?" Oda forstod jo ikke, hvad han mente, så det blev der noget sjov ud af. Oda holdt meget af familien Kirk, og har også været på besøg efter hun blev gift, så venskabet holdt så længe nogle af Hanne og Peter Kirks børn levede. Eva Kirk har fortalt mig, at Oda også er død.

Peter Kirk blev født d. 1. jan. 1874 i Fårtoft og døde 15. febr. 1937 i Kjelstrup. Han var søn af Jens Kirk og Johanne Jensdatter (Yde), bosiddende i Fårtoft og fra 1886 ejer af "Kalifornien" i Kjelstrup. Peter Kirk blev gift 27. juli 1900 i Hillerslev kirke med Johanne Marie Mortensen Bonde, der blev født 9. dec. 1875 som datter af Morten Overgaard Larsen Bonde og Maren Olesen Bæk i Kjelstrup.

Ved Peter Kirks død bragte Thisted Amts Avis en omtale, hvor Peter Kirk nævnes som en dygtig og interesseret mand med flere tillidsposter. Han var formand for mejeriet, været i skolekommissionen og var ved sin død formand for driftslåneforeningen, desuden havde han været bestyrelsesmedlem i mange foreninger, sognerådsmedlem i 16 år, de 8 som sognerådsformand for Hillerslev-Kåstrup kommune. Johanne Kirk boede indtil sin død i 1953 hos Morten og Eva Kirk.

Peter og Johanne Kirk havde følgende børn:

Morten Overgaard Kristensen Kirk, født 25. 12 1900 og død 4. 12. 1982. Han blev gift 23. 8. 1941 i Hillerslev med Ivarine Klejnstrup Nielsen, der er født 13. 8. 1920 i Gimsing som datter af vejmand Anders Nielsen og Juliane Klejnstrup Madsen.

Morten Kirk overtog sin fars gård, som han drev 1941-71. Han var i en årrække medlem af sogneråd og skolekommission samt flere bestyrelser for forskellige lokalforeninger, og han tog en del ud som foredragsholder. Parrets søn Anders Kirk overtog gården efter forældrene, og Morten og Eva (Ivarine) Kirk flyttede til den nedlagte skole i Skinnerup (nu vandrehjem) og videre til Nors. Eva Kirk bor stadig i Nors. Gården blev solgt 1983 til Niels Christian Gravesen i "Grøngaard". Bygningerne fra Anders Kirks gård ejes i dag af Susanne Jensen, Bellisvej 5.

Maren Kristensen Kirk (1902-78) blev i 1928 gift med Lars Christian Nielsen Skaarup, bagermester i Hunstrup (1900-1964) og søn af møller Niels Iversen Nielsen Madsen og Marie Skaarup.

Jens Kristensen Kirk (1903-89) blev 1941 gift med Karen Bothilde Lynge, der blev født 1914 i Skovsted som datter af Christen Lynge og Ane Nielsen. Jens Kirk overtog 1941 "Abildgaard" i Østrild. Karen Kirk bor stadig i gården, der er overtaget af sønnen Peter, der er ugift.

Laurids Johannes Kirk (f. 1905) blev i 1933 gift i Ydby med Johanne Hilligsø Rokkjær, der blev født i 1912 i Dover som datter af gdr. Peder Hilligsø Nielsen Rokkjær og Ane Marie Pedersen. Laurids Kirk havde smedeforretning i Brund, siden i Dover og sidst i Helligkilde ved Hvidbjerg. Han drev fra 1968 landbrug i Dover og boede sidst i Ydby.

Alfred Nikolaj Kirk (f. 1909) blev i 1935 gift i Øster Jølby med Emma Pedersen Væver, der blev født 1915 i Frøslev som datter af gdr. Jens Mathias Pedersen Væver og Sidsel Marie Andersen. Alfred Kirk drev landbrug i Elsø, 1949 overtog han svigerfaderens ejendom i Frøslev, Mors.

Thorvald Emil Kirk (f. 1911) blev gift i 1936 med Elna Bentine Kristensen (1915-40) og i 1940 med hendes søster Magda Kristensen (f. 1920). De var døtre af Karl Kristian Kristensen og Amalie Marie Larsen. Thorvald Kirk havde fra 1936-47 en gård i Kjelstrup og boede siden i Klim Odde.

Karl Aleksander Kirk (f. 1912) og gift i 1938 i Reerslev med Eli Jensen (f. 1918), datter af gdr. Lars Peter Jensen og Anna Hansen. Parret drev en gård i Vinding v. Roskilde.

Aksel Kristian Kirk (1914-72), gift 1940 i Hillerslev med Elna Katrine Krag (f. 1917), datter af vognmand Niels Kristian Kristensen Krag og Kirstine Gregersen. Parret boede først på Ballerum og fra 1957 i Skjoldborg. Elna Kirk solgte ejendommen i Skjoldborg og flyttede til en lejlighed i det gl. mejeri i Sundby, hvor hun døde 1993.

Dagmar Petrea Marie Kirk (f. 1919), gift 1940 i Hillerslev med Christian Jensen (1916-56), søn af mølleriarbejder Anton Jensen og Abelone Kristine Chri-

stensen. Parret overtog 1940 en gård i Vesløs Huse,

som hustruen drev videre en tid efter sin mands død.

Melgård

Den ældste historie

Ved Oscar Madsen

Melgård i Kjelstrup har [matr. nr.](#) 6 a med fl. Det er en gammel gård, som vi kan følge fra 1600-tallet. Den har sikkert været handlet meget med, idet vi ser, at ejeren af store Todbøl, Commercelieråd Sommer, står som ejer først i 1600, lige som en Chr. Juuel Rysensteen er nævnt, sikkert ejeren af Lundbæk ved Nibe, den nuværende Landbrugsskole.

Ifølge [matr. af](#) 1664 var gårdens jordarealer vurderet til 9 td. hartkorn, gården var da fæstegård under Ullerupgård indtil udskiftningen. Den sidste fæster var formentlig Søren Olesen Krogh, som bebor den 1769 til sin død. Søren Olesen Krogh var født i Vigsø 12 september 1740, søn af skudeejers Olle Krogh og Karen Sørensdatter Hesseldal. Han blev 5 april 1775 viet i Vigsø kirke til pige Maren Jensdatter, datter af Jens Hesseldal af Rosholm, født 1739.

I ægteskabet fik de børnene Jens (f. 1777) og Karen (1780), men de har haft flere børn, der alle døde som små. Ved folketællingen 1801 var de to børn den eneste medhjælp på gården. Søren var 61 år og stadig ejer af gården, men samme år overdrog han gården til sønnen Jens. Jens var ungkarl, men tredje november 1802 vies han i Hillerslev kirke til Kirsten Nielsdatter Kortegård. Kirsten blev født 1775 som datter af Niels Christensen Kortegård og Else Nielsdatter, Lille Hillerslev.

I Jens Sørensen Krogh og Kirsten Nielsdatters ægteskab blev der født 2 børn: Ingeborg (født 1806) og Christen (født 1809). Den gamle Søren Olesen Krogh, som gik på aftægt, da han afhændede gården, døde 1812. Jens Sørensen Krogh og Kirsten drev gården videre indtil 1855. Da døde Jens, og enken førte gården videre. Den overgik ikke til var nogen af børnene, men blev solgt til Frederik Kyndesen af Vester Vandet. Det sker 1835, og året efter døde enken Kirsten Nielsdatter Kortegård 56 år.

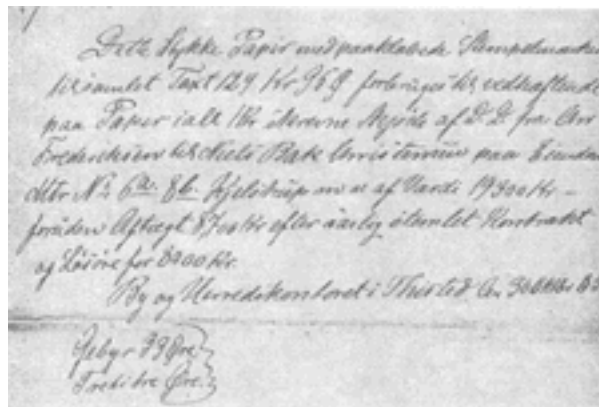
Ny familie i 1835

Frederik Kyndesen, som nu havde overtaget Melgård, blev født i Vester Vandet sogn som søn af skræddermester Kynde Jensen og Ane Catrine From. Skræddermester Kynde Jensen var ingen ringe person, idet han drev en velanset forretning i Agerholm, hvor han i 1787 havde 5 svende i sit brod.

Den 1. september 1811 vies i Vester Vandet kirke ungkarl og jæger Frederik Kyndesen og pige Dorte Christensdatter Skytte, der var datter af Chr. Skytte og Anne Larsdatter. Efter brylluppet bosatte de sig i Bleghule i Vester Vandet, hvor de drev landbrug. Her

finder vi dem også ved folketælling 1834: Frederik Kyndesen 56 år (husmand, lever af sin jord), Dorte Christensdatter 56 år (hans kone), Christen Frederiksen 16 år (deres barn), Anders Frederiksen 21 år (deres barn), Anne Skytte Larsen 91 år (aftægtskone, enke efter Anders Fuglsang).

Et år efter folketællingen i 1834 rykkede Frederik Kyndesen og hans famillien teltpælene op og flyttede til Kjelstrup, hvor han drev Melgård indtil 1843, da han overdrog den til den yngste søn Christen (født 20. februar 1818 i Vester Vandet). Han blev viet d. 18. november 1843 i Skinnerup kirke til Bodil Kirstine Nielsdatter, der blev født 4. marts 1809 i Skinnerup som datter af Niels Pedersen Bach og Birte Kristine Christensdatter. Dorte og Frederik Kyndesen blev boende som aftægtsfolk på Melgård til deres død i henholdsvis 1857 og 1859.

Melgård. Del af ejerskiftepapir 1885.

Christen Frederiksen og Bodil fik følgende Børn: Ane Kirstine Christensdatter (født 22. december 1844 - død 6. dec. 1845), Ane Kirstine Christensdatter (født 16. december 1845), Niels Bach Christensen (født 15. november 1847) og Birthe Christine Christensdatter (født 7 juni 1855).

Ved folketællingen i 1845 er der efter Christen Frederiksens navn tilføjet en parentes med hans mors efternavn, Skytte, som han åbenbart blev kaldt. Folketællingen viser også, at der på gården var en tjenestekarl og en tjenestepige.

Christen Frederiksen Skytte ejede Melgård indtil d. 30. oktober 1885, da den blev afhændet til sønnen Niels Bak Christensen. Gården var da vurderet til 19300 kr. foruden løsøre 8000 kr. plus aftægt 8700 kr. Gården havde da et hartkorn på 2 td., 6 skp. og 2 3/4 alb.

Niels Bak Christensen blev gift samme dag, som han blev ejer af Melgård. Vielsen fandt sted i Sennels kirke, og den udkårne var Inge Marie Kloster Kristensen,

der blev født i Sennels 15. maj 1865 som datter af Kristen Kloster Frøkjær. I ægteskabet blev der født følgende børn: Kristen Kloster Bak (født 15. juli 1891), Kristine Kloster Bak (senere gift med Lars Peter Knudsen fra Brund) og Astrid Marie Kloster Bak (født 11. juni 1905 og gift med Lars Svoger Thingstrup).

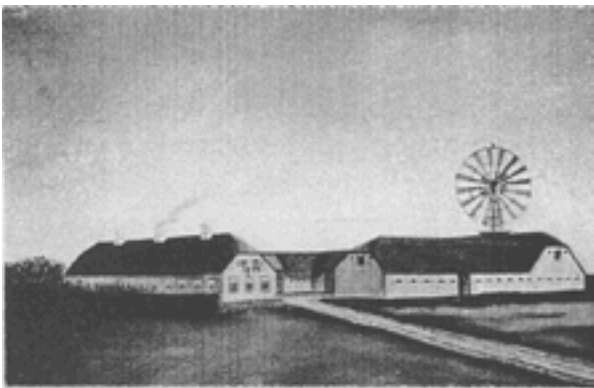
Ved folketælling i 1890 boede der følgende på Melgård:

Niels Bak Christensen, 42 år (gårdmand, f. i sognet).
Inge Marie Christensen, 26 år (hans kone f. i Sennels).
Anton Kristensen, 15 år (plegebarn født i Hillerslev).
Ane Pedersen, 11 år, født i Østerild sogn.

Nyere tid

Ved Niels Nørgaard

Stuehuset er bygget i 1874. I 1917 blev der bygget ny stald og lade. Efter Niels Bak Christensens død blev Melgaard overtaget af sønnen Kristen Kloster Bach. Han blev gift 1917 med Johanne Marie Larsen, der var født i Fårtoft. Hendes forældre flyttede senere til Hillerslev.

Melgård.

Folkeholdet på Melgaard bestod dengang af en karl og en pige, og senere desuden en konfirmeret dreng. Kloster Bach tog selv meget del i arbejdet. Min far og Kloster Bach besøgte tit hinanden en søndag formiddag, og der var et godt forhold imellem dem, selv om de nød at drille hinanden, når lejligheden bød sig.

Mine forældre kom en del sammen med Marie og Kloster Bach, og så blev vi børn altid inviteret med. Kloster Bach var meget øm over sine heste. Kørehesten måtte karlen ikke få med i marken, men han tilbød min far, at han måtte låne den, når han havde brug for en ekstra. Vi havde nemlig kun én hest den første tid i Kjelstrup.

Kloster Bach døde efter længere tids sygdom den 9. maj 1941. Marie Bach drev gården videre sammen med sønnen Niels Bach, en medhjælper og en pige. Niels Bach overtog Melgaard i 1960, men Marie Bach blev boende, da Niels Bach var ugift, og der skete ikke store forandringer i den anledning.

Marie Bach døde den 22. august 1976. Der var tre børn i ægteskabet Inger, Niels og Johanne. Inger blev gift i 1939 med Aksel Emil Nielsen fra Thisted, og de boede flere steder igennem årene. Aksel Nielsen døde i 1977, og efter mandens død bosatte Inger sig i Thisted, hvor hun boede til sin død den 24. februar 1997. Johanne blev gift med Niels Evald Poulsen fra Hillerslev. De bosatte sig først i Hillerslev og flyttede derefter til Thisted.

Efter moderens død boede Niels Bach alene og drev gården med løbende hjælp og hjælp fra maskinstation. Niels Bach solgte Melgaard til Per Kielsgaard, Kielsgaardvej 4, den 8. januar 1987. Niels Bach bor stadig på Melgaard og må blive boende, så længe han ønsker.

Søndergård

Den ældste historie

Ved Sigrid Brandt

Gården, der i dag ligger på Kjelstrupvej 10 som [matr. nr. 7 a m.fl.](#), hører til de udflyttede gårde, der oprindeligt lå på Kjelstrup Gade. Således ses af matrikelkort af 1840, at nr. 7 lå her som en trelænget gård med et ekstra hus. Stedet har nu nr. 7 d, Kjelstrupvej 25. Gården blev udflyttet til sin mark 1848 og kaldtes herefter "Søndergaard", velsagtens fordi den på det tidspunkt var den sydligste gård i Kjelstrup.

I året 1664, hvor denne beretning om gården begynder, var gården ejet af Joachim Irgins til "Vestervig Kloster" og hans arvinger. Den blev handlet 1686, hvor "Nørtorp"s eier erhvervede den. Gårdens hart-

korn var ved [matr. af](#) 1688 5 tdr. 5 skæpper. 2 fjerdingkar og 1 album. Den overgik til selvejer 1773, idet Nørtorp solgte den til den hidtidige fæster i går-

den og dennes søn, nemlig Mikkelsen. Mikkelsen var da 5. generation af slægten i samme gård. 3 generationer fulgte efter, så i alt 8 generationer af samme slægt beboede gården fra 1664 til 1933.

Fæstere

Lars Jensen omtales 1666 i Hillerslev Herreds Tingbog som bruger af den ½ gård, hans søn Jens Larsen brugte den anden ½ gård. Vi kender ikke Lars Jensens kones navn, men hans 3 børn nævnes i tingbogen 1687: Christen Larsen, der boede i St. Hillerslev, Lars Jensen i Kjelstrup og Anne Larsdatter, der var gift med Torsten Terkildsen i Kjelstrup.

Jens Larsen var først fæster under Vestervig Klo-

ster og fra 1686 under Nørtorp gods som fæster af hele gården. Han blev stævnet for Hillerslev Herreds ting 1666 for manglende betaling for 1664 for brugen

af ½ gård i Kjelstrup, der hidtil havde ligget øde. Den anden ½ gård blev brugt af hans far Lars Jensen. Jens Larsen vedgik at have brugt den ½ ødegårds eng og ager til hø og græsning i 1664 og at have lejet den for 1665 af Vestervig Klosters ejer. Han ville betale landgilde derfor til delefogeden. 1668 blev Jens Larsen indkaldt ved retten som vidne om 4 ødegårde i Kjelstrup, der havde været øde i henholdsvis 1, 2, 3 og 12 år. Samme år skyldtes Jens Larsen "barnefødt i Kjelstrup, Laurs Jensens søn ibd." for at være barnefar til Anne Bolesdatters barn. Anne Bolesdt. tjente da på Ullerupgård.

I årene 1689-99 nævntes Jens Larsen som syns- og vurderingsmand og som vidne i en sag om korntransport til Norge, hvor Jens Larsen var bøjet (befalet) tillige med andre af Nørtorps hovbønder til at transportere kornet til skibet. Jens Larsen døde 1705 og blev begravet i Hillerslev, 81 år gl. Året efter døde "Salig Jens Laursens hustru", 68 år gl. Parret havde en datter og en søn. Maren Jensdatter (født omkr. 1676, død 1714) var gift med Jens Thomsen i Kjelstrup. Lars Jensen (født omkr. 1680) overtog faderens fæste.

Lars Jensen blev 1706 gift i Hillerslev kirke med Inger Mikkelsdatter f. 1683 i Hillerslev, datter af Mikkel Madsen og dennes 2. hustru Agnete Mortensdt. Lars Jensen og Inger Mikkelsdatter havde børnene: Jens f. 1707, Mikkel Larsen f. 1711 (overtog senere gården), Søren f. 1713, Maren f. 1715, Mads f. 1720 blev bosiddende i Skovsted, Agnete f. 1723 blev gift med Peder Vandet i Brund, Else Larsdt. f. 1726 og Anne Larsdt. f. 1730. Herudover fik parret 3 børn, der døde som små. Lars Jensen døde 1743, Inger Mikkelsdt. i 1756.

Selvejere

Mikkel Larsen overtog fæstet efter sin far. Han og sønnen Lars fik skøde på gården 1773. Mikkel Larsen blev gift i Hillerslev kirke 1751 med Maren Nielsdatter, født 1715 som datter af Niels Andersen og Maren Pedersdatter Overgaard i Kjelstrup. Parret fik to børn, men kun sønnen Lars Mikkelsen f. 1753 overlevede barneårene.

Lars Mikkelsen blev eneejer af gården ved sin fars død i 1778. Han blev gift 1774 i Hillerslev med Bodil Thomasdatter Overgaard, f. 1750, datter af Thomas Andersen og Ellen Jensdatter Overgaard i Kjelstrup. Lars og Bodil havde børnene:

Mikkel Larsen f. 1777 (bosat i Kjelstrup), Maren Larsdatter f. 1779 (gift med Jens Christensen Munk i Brund), Thomas Larsen f. 1781 (gift med Karen Graversdatter og boede i Kielsgård) og Niels Larsen f. 1784. Herudover havde parret sønnen Jens (født 1786 og død samme år) og datteren Dorthea Larsdatter f. 1787.

Lars Mikkelsen solgte gården 1812 til sin søn Niels Larsen imod aftægt for sig og sin hustru. Lars Mikkelsen døde 1813 og hans hustru 1815. Niels Larsen blev gift 1813 i Hillerslev med Dorthea Graversdatter f. 1780, datter af Gravers Nielsen og Kirsten Christensdatter i Kielsgård. De fik børnene: Bodil

f. 1814, Kirsten f. 1817, Lars f. 1820 og Ane f. 1823 (død som lille).

Ved folketællingen 1834 var de 3 børn hjemmeboende, desuden tjenestekarlen Lars Mikkelsen 37 år og en plejesøn Jens Jensen Krogh på 7 år. Ved folketællingen 1845 var kun sønnen Lars hjemme samt plejesønnen Jens Jensen og en plejedatter Maren Jensdt. på 23 år.

Niels Larsen fik gården brandforsikret 1835. Den bestod da af:

a. et stuehus i nord, 16 fag, 9 alen dyb, over og undertømmer var af fyrretræ. Murene dels klinede og dels murede. Huset tækket med strå, var indrettet med 3 stuer, kamre, køkken og bryggers. Over de 12 fag var loft. Der var bilægger kakkelovn, skorsten og bageovn.

b. et sønderhus 16 fag, 12 alen dyb. Fyrre over og undertømmer, klinede vægge og stråtag. Indrettet til lo, lade, stald, fæhus og færesti.

c. et hus på 8 fag, 12 al. dyb, opført i samme materialer, indrettet til lade og vognhus.

Niels og Dorthea solgte i 1847 til sønnen Lars Nielsen. En del af gårdens jord, no 7 c, blev overført samme år til selvstændig matrikulering, men stadig med Lars Nielsen som ejer indtil 1893, hvor det blev solgt, nu m. bygninger, til sønnen Niels Larsens enke Bodil Kirstine Jensdt..(nu Jenny Bjerregårds gård).

Ny gård

I 1848 blev brandforsikringen af 1835 afløst "da Gaarden er nedrevet og udflyttet og påny opført saaledes":

a. et stuehus i nord 22 fag, 10½ alen dyb, fyrre overtømmer, grundmuret, loft over 22 fag og stråtag. Indrettet til storstue, gang, dagligstue, køkken, bryggers med skorsten og tørveplads.

b. Søndre hus, 16 fag, 12 al. dyb, fyrre overtømmer, grundmur og stråtag. Indrettet til vognhus og lade.

c. Østre hus 17 fag, 9 1/3 al. dyb. Fyrre overtømmer, grundmur. Loft over 17 fag og stråtag. Indrettet til hestestald, brøndhus, fæstald og færesti. - 1856 blev brandforsikringen ændret, idet der var tilbygget.

d. Et vesterhus på 14 fag, 12½ alen dyb, grundmur og stråtag. Indrettet til lade.

e. Et hus norden for gården på 8 fag, 6 alen dyb, fyrre over og undertømmer, bindingsværk og stråtag. Indrettet bl. a. til tørvehus.

I årene 1848-78 tilkøbte Lars Nielsen en del parceller. Ved at udflytte gården til marken og ved de handler, Lars Nielsen og tidligere hans far havde foretaget, blev der efterhånden rettet op på den lidt uhensigtsmæssige jordfordeling af Kjelstrup bys jorder. Denne fordeling var sket 1798 som følge af forordningen om udskiftningen af jordfællesskabet, hvis formål var at gøre landbrugsdriften mere rentabel ved at samle bøndernes agre til større enheder.

Tidligere havde hver bonde, undtagen enestedsgårdene, sine agre i den fælles bymark, der var inddelt i indmarks- og udmarksjord, som igen var opdelt i en række fald efter jordens kvalitet. Da hver bonde

skulle have andel i god jord og mindre god jord, indmarks- og udmarksjord, kunne det resultere i, at bønderne kunne have mange agre spredt ud over bymarken. Gården her havde v. udskiftningen fået sin jord fordelt på 3 marker og et engstykke, udover gårdstedet på Gaden. Især ved købet af matr. 11 a og d fik gården en langt bedre arrondering.

Lars Nielsen blev gift 1850 i Hillerslev kirke med sin kusine Ane Mikkelsdatter, f. 1825 som datter af Mikkil Larsen. Lars Nielsen og Ane Mikkelsdatter fik børnene: Niels Larsen f. 1851, Mikkil Larsen f. 1853, Dortha Larsdt. f. 1855, Dortha Larsdt. f. 1857, Christen Larsen f. 1862, Ane Larsen f. 1863, Christen Larsen f. 1867, der overtog gården.

Søndergaard.

Ane Mikkelsdatter døde 1882. Ved folketællingen 1890 boede Lars Nielsen, 69 år, som enkemand i gården. Hans søn Niels Larsen, 38 år, g.m. Bodil Kirstine Jensen 33 år, født i V. Vandet. Christen Larsen, Lars Nielsens søn 22 år, samt en tjenestekarl og to logerende (skræddere).

Christen Larsen fik 1893 skøde på gården i Kjelstrup. Hans far skulle have ophold og beboelse i gården - ansat til en årlig værdi af 350 kr. Købesummen var 40.000 kr., berigtiget ved overtagelse af kreditforeningslån 33000 kr., 5000 kr. som forskud på fædrene og mødrene arv og 2000 kr. udbetalt kontant.

Christen Larsen blev gift 1890 i Hillerslev med Anine Kristensen f. 1862 i Kortegård, datter af Kristen Nielsen og Else Jensdatter. De fik børnene:

Ane Mikkelsen Larsen f. 1891, senere sygeplejerske, ugift.

Laurine Larsen f. 1896 blev 1922 gift med Kristen Krog, bosat i Hov.

Dorthea Larsen, gift med Niels Bertelsen, bosat i Skinnerup.

Else Larsen, gift med Peter Nielsen, bosat i Hovsør.

Herdís Larsen, gift med Laurids Jensen, bosat i Hunstrup

Kirstine Larsen, gift med Kristian Sixhøj, bosat i Hillerslev.

Christen Larsen solgte nogle få parceller fra gården inden 1933, da han solgte gården til Alfred Dalgaard.

Tjenestekarl i "Søndergaard"

Ved Niels Nørgaard

Efter syv års skolegang kom jeg til "Søndergaard", nu Kjelstrupvej 10, den 1. maj 1928. Anine og Christian Larsen, der ejede gården, var ældre mennesker, og det var almindeligvis drengens arbejde at passe kreaturerne om sommeren. De stod jo alle tøjret dengang, der var kun sat hegn i engen, og der kom ungkreaturerne først ned efter høslæt. Så der var nok for en dreng at løbe efter, men det var en god plads.

Folkeholdet på "Søndergaard" bestod af andenkarlen, der hed Kjærgaard Sunesen, han var fra Skovsted og bror til Jens Sunesen, senere sognerådsformand for Hillerslev - Kåstrup kommune. Forkarlen hed Peder Nørgaard Nielsen og var fra Nors. Tjenestepigen hed Magda og hendes forældre boede, der hvor "Stenager", Brundvej 18, nu ligger, det var en gammel gård dengang. Og endelig var der datteren Herdis.

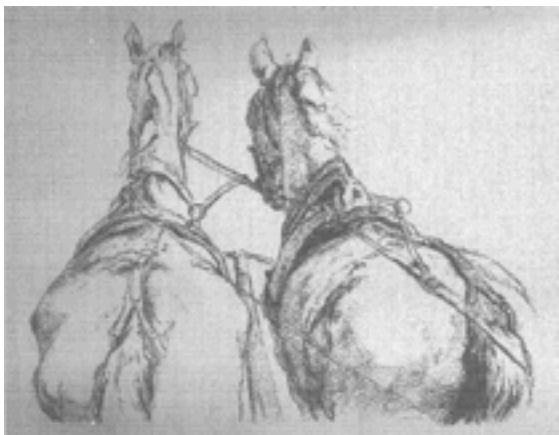
Når pigerne bagte småkager kaldte Herdis tit på mig, og så havde hun småkager til mig i forklædet. Hun sagde altid "skynd dig at putte dem i lommen, så der ikke er nogen der ser det". Chr. Larsen var en flink mand, han havde et lyst sind, og jeg husker aldrig, han var sur. Og karlene var flinke til at hjælpe mig færdig med kreaturerne søndag formiddag, så jeg blev behandlet godt.

Karlekammeret, som det blev kaldt dengang, var i østenden af stuehuset, der var indgang fra bryggeret. Det var et godt værelse efter forholdene dengang. Der var to senge, så Kjærgaard Sunesen og jeg sov i samme seng.

Datteren Herdis blev gift sidst på sommeren med smedsvend Laurids Jensen, og de købte Hunstrup Smedeforretning. Derefter kom den yngste datter Kirstine Larsen hjem, og hun var også en flink pige. Hun blev senere gift med Christian Sixhøj fra Hillerslev.

Den 1. november 1928 flyttede Kjærgaard Sunesen hjem til sine forældre i Skovsted, og han overtog senere fødehjemmet. Så der var kun forkarlen og mig om vinteren. Besætningen bestod af korthornskvæg, så det var ikke den helt store mælkeydelse, men der blev fedet en del stude.

Hestene var den "Jyske Hest", der var kun enkelte "Belgiere" dengang. Hestene blev fodret godt ved Chr. Larsen, der var aldrig tale om, hvor meget godt de måtte få. Der var gode priser på heste i forhold til andet, så der blev handlet en del. På gårdene lagde man jo selv hestene til. På de små brug var det derimod sjældent, at man lod hestene få føl.

Hestespand

Hestehandlerne tjente mange penge dengang. Og til hestemarked i Vildsund var pladsen fyldt med heste. Der kom fremmede opkøbere, og det var de gode heste i deres bedste alder, de købte. De blev fragtet med jernbanen fra Snedsted. En trækker kunne have mange heste med i en lang række på turen fra Vildsund til Snedsted, når de var bundet i halen på hinanden.

Der var så en del landmænd, der skulle have købt en ny hest. De købte så en yngre hest, der var lidt at tjene på sådan en handel, og så havde de altid unge heste.

"Søndergaard" havde et stykke jord, [matr. nr. 2 c](#), nord for Kanstrupgårdene i Hillerslev. Stykket blev brugt til tørvegravning dengang, og der var mange gårde, der havde et stykke jord derude. Vejen til "Søndergaards" jord gik ned ved "Øster Kanstrup". Der har sikkert været gravet tørv i mange år, da meget af tørvejorden var fjernet, så der stod vand på en del af arealet. I den del groede der tagrør, og de blev høstet om vinteren, når der var is. Stuehuset på "Søndergaard" var tækket med tagrør dengang. Tørvene gravede landmændene ikke selv, det gjorde Karl Sunesen fra Kjelstrup, og det var strengt arbejde. Jorden ved Kanstrup blev senere afvandet og der blev lavet jordfordeling. Der hører ingen jord til "Søndergaard" derude nu.

Der hørte også 50 tdr. sæde til "Søndergaard" ude i Hjardemål Klit dengang. Vi hentede et læs flattørv og et læs lyng derude hver sommer. I nærheden af jorden, som hørte til "Søndergaard", lå en lille ejendom, hvor Ajs Yws og hans hustru boede. Det var nok ikke hans rigtige navn, men jeg har aldrig hørt andet navn. Han gravede tørvene og slog lyngen som leje for, at han måtte benytte de 50 tdr. sæde. Han drev lidt landbrug og fiskeri, og han var en dygtig jæger, så de var næsten selvforsynende.

Flattørvene hentede vi midt på sommeren, og så havde vi lidt korn med derud. Vi fik altid kaffe, når vi var derude, og jeg kan huske, der var alkovesenge i stuen. Når vi havde fået kaffe, hjalp han os med at læsse tørvene. Lyngen hentede vi først efter høst, og så havde vi også lidt korn med. Når vi havde fået kaffe, og lyngen var læsset, fik vi tranbær med hjem. Flattørvene og lyngen blev brugt, når der blev bagt i

den store ovn. "Søndergaard" har ikke jord i Hjardemål Klit nu.

Jeg var i "Søndergaard" i tre år. Første år var lønnen 250 kroner, andet år 350 kroner og tredje år 450 kr. Det var lønnen dengang.

I 1933 solgte Chr. Larsen "Søndergaard" til Anna og Alfred Dalgaard. Anna var fra Hunstrup og Alfred fra Hovsør. Anine og Chr. Larsen købte jord i Hunstrup, nu Hunstrupvej 67, hvor de byggede hus og en lille stald og lade, da Chr. Larsen tog kørehesten med fra "Søndergaard".

På den anden side af Hunstrupvej ligger Hunstrup Smedeforretning, der boede datteren Herdis og svigersønnen smedemester Laurids Jensen dengang. Anine Larsen døde den 17. december 1935 og Chr. Larsen den 29. januar 1939. Datteren Herdis Jensen døde den 15. juni 1977 og svigersønnen Laurids Jensen den 30. juni 1987. Deres søn Erik Jensen og hustru ejer nu Hunstrup Smedeforretning, og jorden, som hørte til Hunstrupvej 67, hører nu til smedeforretningen.

Efter at Anna og Alfred Dalgaard overtog "Søndergaard" i 1933, skete der mange forandringer. Alfred begyndte at skifte korthornsbesætningen ud med RDM, som han købte på Fyn. Så han fik gennem årene oparbejdet en fin besætning, der blev udstillet på dyrskuet i Thisted.

Alfred Dalgaard gik også meget op i avlsarbejdet med Belgierheste. De første købte han som føl på Sjælland, og han fik med årene nogle fine heste, som blev udstillet både på dyrskue og ungskue. Så jeg tror ikke, det var af lyst, da han købte traktor og solgte sine heste. Men da mange unge fra landet dengang fik arbejde i industrien, og lønnen derfor steg for landbrugsmedhjælpere, blev det urentabelt at bruge hestene som trækraft i landbruget.

Anna og Alfred Dalgaard byggede nyt stuehus i 1951. De sidste år drev Alfred Dalgaard "Søndergaard" med planteavl, lidt besætning, lidt medhjælp, og resten ordnede maskinstationen.

Der var fire børn i ægteskabet: Else, Karen, Ellen og Knud. Else blev gift i 1958 med Evald Pedersen, søn af Johanne og smedemester Peder Chr. Pedersen i Kjelstrup dengang. Efter de var blevet gift, købte Else og Evald Pedersen Kanstrupvej 24. Evald Pedersen har interesseret sig meget for avlsarbejdet med SDM.

Karen bor i Hørsholm, Ellen i Hjørring og Knud er dyrlæge i Birkerød. Alfred Dalgaard døde pludselig den 20. juli 1973. Svigersønnen Evald Pedersen drev nu "Søndergaard" for Anna Dalgaard med planteavl og maskinstation. Anna Dalgaard flyttede til Hillerslev i 1975, og stuehuset på "Søndergaard" blev lejet ud for en tid.

Den 1. august 1983 solgte Anna Dalgaard "Søndergaard" til Jørgen Karlshøj. Anna Dalgaard døde den 22. april 1993. Jørgen Karlshøj blev i efteråret 1983 gift med Inge Helleberg, der er ansat i Sparekassen Thy. Da avlsbygningerne var gamle, drev Jørgen Karlshøj gården med planteavl og arbejde ved sin far Poul Karlshøj.

I 1986 blev den gamle stald til kreaturerne fjernet og der blev bygget to stalde til søer som opforme-

ringsbesætning. I 1989 blev der bygget stald til fedesvin. Året efter blev den gamle lade fjernet, og der blev bygget en ny med plantørreri. I 1991 blev stuehuset moderniseret, så "Søndergaard" nu står som en helt

ny gård. Inge og Jørgen Karlshøj har fire børn, Tine, Lise, Ida og Sara.

Et hjørne af Kjelstrup

Ved Sigrid Brandi
Stensgård beskrevet af Niels Nørgaard

Østerbakken 115, kaldet "Lille Stensgård" eller "Bryggersdal".

Matrikel nr. 8 a og 8 b af Kanstrupgårde, der oprindeligt var 2 huse, et på hver matrikel, opført mellem 1847 og 1862. 1847 er året, hvor Lars Chr. Andersen og Berthel Chr. Sørensen får skøde på henholdsvis 8 a og 8 b, som bevares som 2 ejendomme indtil 1909, hvor Jens Jensen Stensgaard overtager begge ejendomme.

I dag er kun 8 b bebygget. Til ejendommen hører tillige jord matrikuleret under Thisted markjorder. Den ejes af Per Strandridder, der driver jorden og udlejer bygningen til beboelse. Ved anlæggelse af omfartsvejen, blev Leopardvej videreført som forbindelse til omfartsvejen og skærer gennem [matr. nr.](#) 8b.

Matr. 8 a blev i 1860 solgt til skipper Niels Mathias Nielsen, der havde ejendommen i syv år. Derefter var den ejet af: Jens Peter (Nielsen) Kåstrup (1867-93). I folketælling 1880 er Jens Peter Nielsen Kaastup 43 år (født i Thisted), og hans kone Marie Nielsen f. Thomsen er 44 år (f. i Skjoldborg). De har datteren Kirstine Marie Kaastup på 3 år. I 1893 overtages 8 a af Lars Chr. Nielsen, der i 1909 sælger til Jens Jensen Stensgaard.

Matr. 8 b ejes ved en brandtaxation i 1852 endnu af Berthel Sørensen. Den får følgende beskrivelse:

Stuehuset i Øst og Vest, 7 fag, 9½ alen dyb. (længde og bredde) Fyrre Over- og Undertømmer, vinduer og Døre. Med Mur og Loft over 5 fag. Tegltag. Indrettet til Storstue, Gang, Dagligstue, Køkken m. Skorsten og Loft, samt Kostald, Lade. Tax. 200 rdl. - Forsvarlig mod ildsfare og ej tilforn forsikret.

I 1854 overtages ejendommen af Poul Chr. Christoffersen, der ved folketælling 1860 noteres som boende i et hus i Skovsted. Han var på det tidspunkt 44 år og født i Hjarde-mål, mens hans kone Ane Catrine Ottesen var 45 år og født i Hillerslev sogn. Af børn havde de: Thomas Vang Poulsen, 12 år (f. i Hjarde-mål), Ane Margrethe Poulsen, 10 år (f. i Tved), Jens

Kilsgaard Poulsen, 6 år (f. i Hillerslev sogn) og Mari-ane Poulsen, 4 år (f. i Hillerslev sogn).

I 1873 solgt Poul Chr. Christoffersen til Niels Madsen Christensen. Han var ved folketælling i 1880 41 år (f. Lild) og gift med Else Margr. Thomsen, 42 år (f. Thisted). De havde tre hjemmeboende piger på 14, 12 og 8 år. Else Margrethe Thomsen blev enke i 1904 og solgte året efter til Chr. Hyldgaard Christensen, der 1909 skødede til Jens Jensen Stensgaard.

1934 udgør ejendommen en landbrugsejendom, [best. af](#) 8 a, 8 b, 8 d af Kanstrupgrd., 5 o, 6 m af Thisted mark. I 1941 overtages ejendommen af Niels Stensgaard, Kjelstrup. Derefter skiftede ejerne i hurtig rækkefølge: Poul Sønderkov 1947, Alfred Nielsen 1948, Viggo Jensen 1949. Siden blev ejendommen købt af Holger Jensen (gift med Sonja), og nu ejes den af naboen Per Strandridder.

Niels Steensgaard findes omtalt i "Danske Land-mænd og Deres Indsats": "Født 13. April 1914 i Hillerslev, Søn af Gdr. Jens Jensen Steensgaard. Gift med Gerda Steensgaard, født Christensen, født 28. September 1920 i Tved. Datter af Gdr. Laurits Christensen. Gaardens Navn er "Bryggersdal"; den har været i Slægtens Eje fra 1910. Bygningerne blev opført samme Aar, og blev i 1941 overtaget af Steensgaard. Der var da opdyrket 15 Tdr. Land, hvilket er det samme som nu. Ejendomsskyld Kr. 17.700, Grundskyld Kr. 8.700. Besætningen var ved Overtagelsen 2 Heste, 6 Køer, 6 Ungkvæg og 6 Svin mod nu 2 Heste, 8 Køer, 6 Ungkvæg og 20 Svin. Steensgaard er uddannet ved Landbruget. Har været paa Store Restrup Husmandsskole 1938-39. Har været Musiker."

Leopardvej 38, Stensgård.

Gården lå oprindeligt på Kjelstrup Gade og var en fæstegård. I 1688, [matr. nr.](#) 10, tilhørte den borgmester Lelius, (hartkornet var da 3 tdr.0.3.0). Siden tilhørte den Sdr. Ullerupgaard og var sidst ejet af justitsråd Marcussen til Ullerupgaard, der i 1807 solgte den til Chr. Simonsen Svingel.

Gårdens fæster var i 1688 Anders Michelsen, f. omkr. 1627. I 1719 blev Jens Thomsens fæstebrev indført i Ullerupgaards fæsteprotokol, men han har måske allerede da beboet gården, idet det først var dette år, det var blevet pligtigt at føre fæsteprotokol. Fæstet måtte han beholde sin livs tid, så længe han i rette tid betaler alle kgl. påbudte skatter og yder sin årlige landgilde 3 tdr. byg og 2 tdr. aur og dyrker jorden forsvarlig og holder den opsatte lade og stald forsvarlig vedlige. "Og så snart krigen faar ende op

sætter han paa samme Gaard et forsvarligt nyt ralingshus, saa den ganske Gaard efter Fredens slutning saa kan staa for fuld syn". Krigen, der hentydes til, må vel være Store nordiske Krig, som Danmark deltog i.

Jens Thomsen skal desuden yde pligtarbejde for ejeren, årlig 4 dage ved markarbejde, samt 2 dage ved høbjergning og høst med fuld læs, heste, vogn og folk. 1 dag age korn i høsten, 1 dag age møj, 1 dag blande møj, 1 dag hente tørv og 2 dage age korn til stranden.

Jens Thomsen var gift første gang med Maren Jensdatter (ca. 1674-1714), med hvem han havde børnene Maren og Dorthé. Han var gift anden gang med Dorthé Pedersdatter. Jens Thomsen døde i 1743.

1743 overtog Jens Mikkelsen Hedegaard fæstet. Han var søn fra Hedegaard i Sennels, som han selv havde i fæste, men åbenbart havde svært ved at klare. Han fik senere et hus i Sennels og derefter en gård i Sennels, som han frasagde sig i 1738. Han var gift med Kirsten Christensdatter. Der var 6 børn i ægteskabet: Poul, Michel, Christen og Jens (født i 1730 i Sennels). Desuden døtrene Inger og Karen Jensdøtre.

Jens Hedegaard døde i 1749 i Thingstrup, hvor han var tjenestekarl hos Ullerupgaardbonden Anders Christensen Vestergaard. Kirsten Christensdatter døde i Kjelstrup i 1747. Hun havde året før opladt gården til Palle Pedersen, undtagen Ralingshuset og laden. Det er bemærkelsesværdigt, at det er hende og ikke hendes mand, der oplader gården, mon Jens Mikkelsen var fraflyttet gården eller umyndiggjort?

Palle Pedersen (født ca. 1710), der i 1746 overtog fæstet, havde tidligere fæstet et smedehus i Kjelstrup. Han var søn af Peder Hansen i Kjelstrup og var gift med Dorthé Pedersdatter. I 1764 byttede han ejendom med Peder Nielsen Skinnerup, der var gift med Ellen Nielsdatter, datter af Niels Andersen i Kjelstrup.

Ifølge fæsteprotokollen overtages fæstet i 1785 af Peder Nielsens søn, Niels Pedersen. Ved folketællingen i 1787 er faderen dog stadig angivet som gårdbeboeren. Peder Nielsen var da 55 år, mens hans kone var 12 år ældre. Niels Pedersen var 31 år og ugift ligesom hans fem år yngre bror, Thomas. På gården var desuden en tjenestepige og en tjenstedreng samt konens 67 årige bror, Anders Nielsen, der blev betegnet som "en stakkel".

Ved folketællingen i 1801 boede Niels Pedersen og hans mor i gården. Moderen var da 81 år, blind og sengeliggende. Desuden var tjenestepigen Zidsel Jensdatter stadig i gården samt en tjenstedreng. Niels Pedersen giftede sig i 1805 med Zidsel Jensdatter, men døde i 1806, 49 år gammel. Enken giftede sig samme år med Christen Simonsen Svingel, der i 1807 fik skøde på gården. Der var selvsagt ingen børn i ægteskabet. Efter Zidsel Jensdatters død blev Chr. Svingel gift med Ellen Thomasdatter.

Ved folketællingen 1834 i Kjelstrup var Chr. Svingel 61 år, hans kone 41 år og deres datter Maren Christensdatter 5 år. Desuden var der en plejesøn ("i søns sted"), Søren Jensen Krogh på 14 år. De havde 2 tjenestefolk, Simon Chr. Poulsen og Helvig Jensdatter. Chr. Svingel og Ellen Thomasdatter var ifølge folketællingen i 1845 begge født i Sennels.

Udflytning 1854

Chr. Svingels datter Maren Christensdatter Svingel blev i 1845 gift med Anders Chr. Jensen at Korsø, der fik skøde på gården samme år og i 1854 udflyttede den til den sydlige del af Kjelstrup. Den gamle gård lå på hjørnet af Kjelstrupvej og Kielsgårdvej (fik siden [matr. nr. 8 f](#)). En del af jorden til gården lå i den sydlige ende af Kjelstrup ved Aalborgvej, nemlig matr. 8 a. Anders Chr. Jensen solgte en del af jorden i 1854 og købte i stedet matr. 6 b, på hvilken han opførte en ny gård, som samme år blev brandforsikret.

Stuehuset i nord bestod af 18 fag, var 11 alen dyb, med fyrre overtømmer, grundmur, loft over 15 fag, tækket med strå og indrettet til storstue, gang, dagligstue, sovekammer, køkken, bryggers med skorsten, ovn og tørveplads - takseret til 800 rdl.

Sønderhuset, 18 fag, 12½ alen dyb, med fyrre overtømmer var grundmuret og med loft over 4 fag, stråttækket. Indrettet til vognhus, fåresti og lade - takseret til 400 rdl. Vestre hus med 12 fag, 9 alen dyb, fyrre overtømmer, grundmur, loft over det hele og stråtag. Indrettet til heste og fæstald - takseret til 400 rdl.

Samtidig aflyses forsikringen på den gamle gård, der var blevet forsikret i 1807, hvor den bestod af et stuehus i syd, 13 fag med 2 stuer, kamre m.v., klinede vægge og stråtag. Et østerhus på 13 fag til lo, lade, stald og fæhus samt et nordre hus på 7 fag indrettet til fåresti, vogn og materialehus.

Anders Chr. Jensen - også kaldet Svingel - afhændede gården ved auktion 1863. Den skiftede ejer igen i 1864, 1877, 1885 og 1890, hvor Niels Stensgaard fra "Stensgaard" i Hundborg købte gården, og det er vel efter ham, gården har sit nuværende navn.

Familien Stensgaard

af Niels Nørgaard.

I 1910 overtog sønnen Anders Stensgaard og hans hustru Marie "Stensgaard". Marie Stensgaard var fra Thisted. Men de solgte ejendommen igen i 1918 og købte "Boregaard" på Thyholm. Men der trivedes han ikke, jorden var stiv og besværlig at arbejde med og trængte til dræning. Han solgte "Boregaard" og købte nu Kjelstrupvej 2, hvor de boede en kort tid, indtil han købte "Stensgaard" tilbage i 1920.

Anders Stensgaard var noget af en foregangsmand. De fik malkemaskine i 1920'erne, men den har nok ikke virket tilfredsstillende, da jeg ved, at de kom til at malke med hånd igen senere. Han prøvede også med frilandsgribe; en græsmark blev hegnet ind, og det var dengang med pigtråd. Der blev så lukket en flok grise ud i indhegningen, men de kunne gå ind i laden om natten. Men det blev kun en sommer, så det har nok heller ikke været tilfredsstillende. Så byggede han nyt svinehus, det var af træ og rundt, sådanne svinehuse blev der bygget enkelte af dengang.

Der var tre sønner i ægteskabet: Niels, Richardt og Viggo. De gik i Kjelstrup skole, så jeg kom på besøg hos Marie og Anders Stensgaard, der var meget gæstfrie. Niels Stensgaard blev uddannet kommis. Han blev

gift med Anna Oddershede, datter af Kirstine og Jesper Oddershede i Kåstrup. De havde først en købmandsforretning i Morup Mølle, og senere overtog de hans fætters købmandsforretning i Nors. Jens Stensgaard, Anna og Niels Stensgaard bor nu i J. P. Jacobsensgade i Thisted.

Viggo Stensgaard blev uddannet automekaniker. Han blev gift med Ida Oddershede, datter af Peder Oddershede, Vandtrang i Sennels. De købte et autoværksted med forhandling af biler i Halvrømmen. Ida Stensgaard døde den 31. januar 1993, og Viggo Stensgaard bor nu i Brovst.

Richardt Stensgaard blev ved landbruget, han var hjemme hos sine forældre det meste af sin tid, han havde plads på Morup Mølle Kro en sommer. Kromanden havde sølvkræve, og dem passede Richardt Stensgaard samtidig med, at han holdt parken og ellers lavede alt forefaldende arbejde.

Richardt Stensgaard blev gift med Emmy Margrethe Nielsen, datter af Martinus Nielsen Hassing, den 17. november 1940. De boede sammen med Marie og Anders Stensgaard indtil 1941, hvor Richardt overtog gården. Marie og Anders Stensgaard flyttede til Fårtoftvej i Thisted. Marie Stensgaard døde den 14. februar 1967, og Anders Stensgaard boede alene i nogle år. Senere flyttede han ind på ældrecentret "Stenhøj" i Vesløs. Anders Stensgaard røg meget tobak, men han blev alligevel 101 år, inden han døde den 1. december 1983.

Efter at Richardt Stensgaard kom hjem, begyndte han med sølvkræve, men gik over til mink. Han rev det runde træsvinehus ned og byggede nyt. Samtidig satte han paraplytag over det nye svinehus og den gamle lade, sådan som bygningen ser ud i dag.

Richardt Stensgaard drev gården med besætning og folkehold i mange år. Der var 4 børn i ægteskabet, den ældste søn blev dræbt af en bil på vejen lige uden for gården, kun 6 år gammel. Det var et hårdt slag for Emmy og Richardt. De sidste år drev de gården med planteavl.

Dengang boede Else Marie og murermester Erik Bak på Birkevej 24 i Thisted. Erik Bak og Richardt Stensgaard byttede villa og ejendom den 1. maj 1978. Emmy og Richardt Stensgaard fik nogle gode år på Birkevej, men Emmy døde efter længere tids sygdom den 5. juni 1986. Richardt Stensgaard blev boende i villaen. Han døde pludselig den 16. januar 1992, mens han var på besøg hos mig.

Der er sket meget med bygningerne på "Stensgaard" i Erik Baks tid. Det var jo en gammel gård. Der er bygget nyt stuehus, nyt maskinhus og lavet om på de andre bygninger. Erik Bak driver gården med planteavl og mink sammen med sin murerforretning. Else Marie Bak er sygeplejerske. Den nye omfartsvej går gennem Erik Baks jord, så der er ikke så meget jord tilbage nord for gården.

Leopardvej 34 er ejet af Jenny Bjerregaard., [matr. nr. 7 c](#) m.fl. Jorden kommer fra "Søndergård", der oprindeligt lå på Kjelstrup gade, men blev nedrevet og udflyttet i 1848, ejet af Lars Nielsen. Nr. 7 c blev

selvstændig matrikuleret 1847, men stadig med Lars Nielsen som ejer. Det er ikke muligt at se, hvornår nr. 7 c blev bebygget, da der ikke er taget lån i ejendommen før 1893. Måske opført af de gamle materialer fra den nedrevne gård i 1848?. På folketællingslisten 1860 står Lars Nielsen opført på samme side som naboerne til 7 c, så man må formode, at han bebor denne ejendom. På folketællingen 1880 og 1890 står han dog anført under den anden gård.

Lars Nielsens svigerdatter overtog ejendommen i 1893. Hun var da enke, men blev gift med Niels Chr. Poulsen, der 1915 tilkøber et par parceller og havde gården til 1935. Herefter skiftede ejerne hurtigt efter hinanden: Niels Holm (1935-41), Kr. Erhardt Lauritsen (1941-42), Chr. Bang Thøgersen (1942), Theodor Pedersen og Chr. Christensen (1942-43), Jens Albert Frøkjær Andersen (1943).

Chr. Bjerregaard fik skøde 1943. Jenny Bjerregaard bebor stadig gården, mens jorden er udlejet. Chr. Bjerregaard Madsen får følgende omtale i "Danske Landmænd og Deres Indsats": "Født 28. November 1912 i Rær. Søn af Gdr. Niels Bjerregaard Madsen, Gift med Jenny Madsen, født Frøkjær Andersen, født 27. Marts 1919 i Bjerre, Datter af Gdr. Karl Andersen, Bjerre. Gaarden er opført 1895 og blev i 1943 overtaget af Bjerregaard Madsen. Der er opdyrket 32 Tdr. Land. Ejendomsskyld Kr. 23.000, Grundskyld Kr. ca. 14.000. Besætningen var ved Overtagelsen 2 Heste, 6 Køer, 10 Ungkvæg og 3 Svin, og er nu 2 Heste, 12 Køer, 15 Ungkvæg og 30 Svin. Bjerregaard Madsen er uddannet ved Landbruget. Er Formand for Vigsø Skytteforening."

Leopardvej 36, "Kalifornien", [matr. nr. 11 e](#), blev selvstændig ejendom i 1852. Den er udstykket fra Jens Hellebergs gård, der blev nedrevet 1847 og jorderne solgt til forskellige ejendomme i Kjelstrup. Skødet i 1852 er udstedt af proprietær Schibby, Øland, til Peder Jensen Tousgaard.

I 1860-folketællingen er Peder Jensen Tousgaard 36 år og hans kone Anne Catrine Nielsdatter 32. De var begge født i Rær og havde fået tre piger og en dreng i Kjelstrup. De solgte ejendommen i 1867 til agent J. V. Verner, der 1884 afhændede den til Jens Christensen Kirk.

Ved folketælling i 1890 var Jens Kristensen Kirk 55 år, og hans kone Johanne Jensen Yde var 50. Han var født i Skjoldborg og hun i Hundborg. Hos sig havde de 4 børn, der alle var født i Fårtoft. De var i 1890 mellem seks og nitten år. Desuden var der en tjenestekarl.

Jens Kirk fredlyste "Gråhøj", før han i 1904 solgte til svigersønnen Poul Nørgaard Christensen, der havde ejendommen i ti år. Skøde til Poul Nørgaard er betinget af aftægt til sælger og hustru. Derefter var ejerne: Jeppe Frandsen Kloster (1914-16), Frederik Pedersen (1916-18), Petrus Jensen (1918-23), Alfred C. Østergaard (1923-62) og Henning Jensen (1962-).

Alfred Christensen Østergaard omtales i "Danske Landmænd og Deres Indsats": "Født 28. Juli 1895 i Hesselbjerg. Søn af Gdr. Chr. Kloster Pedersen (Chr.

Østergaard). Gift med Agnes Østergaard, født Christensen, født 19. December 1895 i Sennels, Datter af Gdr. Chr. Peder Christensen, Sennels. Gaardens Navn er "Kalifornien"; Den blev ombygget efter Brand 1908. Stuehuset ca. 1888. Østergaard overtog Gaarden 1923. Der var da opdyrket 18 Tdr. Land, hvilket er det samme som nu.. Ejendomsskyld Kr. 18.700. Grundskyld Kr. 10.700. Besætningen var ved Overtagelsen 2 Heste, 6 Køer, 6 Ungkvæg og 1 Svin mod nu 3 Heste, 9 Køer, 8 Ungkvæg og 50 Svin. Østergaard er uddannet ved Landbruget. Har været paa AsmindKloster Landbrugsskole 1915-1916."

Aalborgvej 113 ejes af Per Strandridder. Matr. nr. 5 h mfl. I 1866 udstedes skøde fra C.V. Mervede til Salmon Pedersen, parcel no 5h er bebygget. Derefter var ejerne: Anders Sallingbo Christensen (187072), Niels Pedersen (1872-75) og Anton Christensen (1875-80).

Ved folketælling i 1880 boede Anton Christensen endnu i ejendommen. Han var 39 år, f. Heltborg, og hans kone var Sidsel Kirstine Nielsen, 31, f. Hundborg. De havde børnene: Ane (10 år) f. Hundborg, Catrine (8) f. Skinnerup, Christine (7) f. Stagstrup, , Nielsine (5) f. Stagstrup, Maren (3) f. her i sognet, Christen (2) f. her i sognet og Valborg Marie (under 1 år) f. her i sognet.

Chr. Oddershede Larsen havde ejendommen i årene 1880-94. Ved folketælling i 1890 var han 49 år (f. Østrild), og hans kone Karen Marie Nielsen var 56 og født i Tølbøl i Vestervig sogn.

Herefter var ejerne: Christian Peter Christensen (1894-97), Møller Poul Jensen (1897-1905), Anders Mikkelsen (1905-18), Anders Pedersen (1918), Jens Chr. Skadholm (1918-19), Ingvar Enevoldsen (1919-25), Chr. Johs. Nielsen (1925-36), Chr. Bang Thøgersen (1936-42), handelsm. Th. Pedersen og Chr. Christensen (1942-43), Chr. Bang Thøgersen (1943), Alfred Bjerregaard (1943), Viggo H. M. Nielsen (1943), Chr. C. Jensen og Anton Lyng (1943-47) og Martin Nielsen Skaarup (1947-).

Martin Skaarup på selvbinderen.

1859. Da blev jorden solgt fra gården nr. 5 a i Kjelstrup. 1866 frasælges nr. 5h, og 5 f frasælges 1861, men vender tilbage 1907. Herudover hørte en engparcel nr. 16 d til ejendommen fra 1906-49.

Gården no 5 var tidligere en fæstegård under Ullerupgård og blev 1804 solgt fra til den iboende fæster Mikkel Larsen, minus 4000 kvadratalen til husmanden Peder Kåstrup. Det var Mikkel Larsens enke, der 1859 solgte parcellerne 5 f, g, h fra gården. Eftersom parcellerne ligger langt fra Mikkel Larsens gård, må man formode, at disse parceller, såvel som områdets andre parceller, var en del af Ullerupgårds udmark; området, hvor 5 f, g ligger, kaldes da også Kjelstrup Hede - endnu i Marie Thøgersens barndom, græssede der får i heden.

I forbindelse m. anlæggelse af omfartsvejen blev ejendommen tillagt en del jord fra nr. 6 b, ligesom en del af 5 f frasolgtes, ejendommen grænser nu op til omfartsvejen og den anlagte rasteplads.

I 1859 blev der udstedt skøde fra Ane Marie Jensdatter til forvalter C. F. Mervede på matr. 5 f, g og h i Kjelstrup. Nr. 5 g bebygges, og de andre parceller underlægges denne. I 1866 blev ejendommen købt af Niels Chr. Jensen, der i 1873 solgte til Chr. Jensen Bendsen. I 1875 fik enkekone Dorte Marie Jacobsen skøde på huset, og året efter solgte hun til Søren Kr. Nielsen.

Ved folketælling 1880 var Søren Nielsen og hans kone Maren Andersdatter begge 38 år. Han var født i Hunstrup og hun i Hjørdemål. De havde tre børn: Niels Chr. Sørensen (4), Anders Larsen Sørensen (2) og Peder Chr. Sørensen (1). Desuden havde de Carl Thorndahl på 6 år boende. Han var født i Thisted og blev forsørget af fattigvæsenet. Ved folketællingen ti år senere var der kommet en lillesøster Ane Johanne, 8 år gl.

1907 blev ejendommen købt af Lars Chr. Nielsen Sunesen, der solgte til Anders Jensen i 1918. I 1922 blev den købt af Viggo Jensen og Petrine. De genopbyggede stedet i 1936, bl.a. blev der brugt cementsten, der blev støbt i forme, udbredt på gårdspladsen. Familien deltog selv i arbejdet, og omkostningerne blev holdt nede på omkr. 7000 kr.

Viggo og Petrine Jensen flyttede til "Bryggersdal". Viggo gik post ved siden af, at han passede ejendommen, altid venlig og med et lunt blik i øjet. Petrine var et meget varmt og hjælpsomt menneske, der bl.a. hjalp sine naboer ved fødsler og var en stor hjælp for dem og jordmoderen. Hos Petrine gik man aldrig forgæves, når man trængte til et råd eller en snak. Hun gik ikke af vejen for småreparationer på sit hus og gik gerne i gang med cement og mørtel.

I 1949 blev ejendommen overtaget af Jens Chr. Jensen, der i 1952 solgte til Valdemar Nielsen. Samme år blev den videresolgt til Herluf K. Brandi, der er født 1922 i Sennels. Han og hans kone Sigrid kom fra en ejendom i Boddum, som blev købt i 1949. Sigrid Brandi er født i København i 1927.

Herluf Brandi var på Høng Husmandsskole 1946-47, og her traf han Sigrid. Hun var kommet til skolen som sekretær og havde senere et ophold som elev.

Efter at de flyttede til Kjelstrup, havde hun kontorarbejde i Thisted.

Kjelstrupvej 2, [matr. nr.](#) 4 m, ejes af Elis Pedersen. Var tidligere et husmandsbrug bestående af matriklerne 3 c, 18 d, 13 g, 13 h. Peder Sørensen Krogh købte i 1907 matr. 3 c af Erik Nørgaard Eriksen, og året efter købte han 13 g og 13 h af Thorvald Skovsted Thomsen. Hermed var grundlaget skabt for husmandsbruget.

I 1914 blev ejendommen solgt til Anton Andersen, der i 1918 afhændede til Anders Jensen Stensgaard. Derefter var den et par år (1921-23) ejet af Peter Hansen, der solgte til Thomas Ingerslev Christensen. Sidstnævnte solgte i 1928 til Chr. Pedersen, der samme år overlod skødet til Kristine Eriksen. Hun blev 14. 9. 1928 gift med Jesper Thomsen Christensen, og deres søn, tømrer Christen Eriksen Christensen, overtog ejendommen i 1969.

Kjelstrupvej 3, [matr. nr.](#) 4 b, ejes i 1999 af Marie Thøgersen. Det har været en selvstændig ejendom siden 1856, da Peder Jensen Sjølland købte jorden af Chr. Nielsen (i gård nr. 4 a). Der blev bygget et hus, som samme år blev brandforsikret:

Et Stuehus i Øster og Vester, 22 Fag, 10 Alen dyb, Fyrre Overtømmer, Grundmur, Loft over 11 Fag, Stråtag. Indrettet til Storstue, Gang, Dagligstue, Sovekammer, Køkken m. Ovn, Loft, Tørveplads, Stald og Lade.

Ifølge folketælling 1880 var Peder Jensen Sjølland 51 år og født i Sennels, og han kone, Karen Marie Larsen, var 45 år og født i Tved. På det tidspunkt boede sønnen Lars Chr. Pedersen på 15 år hjemme sammen med den 12-årige Mette Marie Jakobsen, der var født i Snedsted og blev forsørgt af fattigvæsenet.

Marie og Chr. Bang Thøgersen.

Lars Chr. Pedersen fik som medarving skøde på huset i 1904, men overtog det helt året efter. I 1907 blev ejendommen tilskødet Peder Kr. Kristensen, og hans enke, Ingeborg Nørgaard, solgte i 1943 til Chr. Bang Thøgersen.

Kjelstrupvej 4, matr. 2 e, ejes af Sten Thomsen.

Hovedmatriklen til denne ejendom - nr. 19 - var oprindeligt et fæstehus under Ullerupgård. Det lå oppe i byen, syd for Kilsgård. Ejeren af huset tilkøbte parcellerne i det sydlige Kjelstrup, der kom til at danne grundlag for den nuværende ejendom 2 e, idet huset solgtes fra mellem 1901 og 1919. Jorden til 2 e hørte i tidligere tid under Kilsgård.

I 1810 fik Jens Thomsen skøde på fæstehuset i Kjelstrup. Hans enke solgte i 1849 til Ole Jensen på den betingelse, at hun kunne blive boende på aftægt. I 1866 blev huset overtaget af Mikkil Thomsen, som havde sin mor på aftægt.

I 1901 købes ejendommen af Anders Gregersen, der skal yde aftægt til sælgers hustru Kristence Jensen. I 1916 købte Anders Gregersen matr. 8 g af Jens Poulsen Pønerup og 2 e af Anders Chr. Gravesen. Det kan være en følge af denne handel, at 2 e blev bebygget. Anders Gregersens enke, Mariane Gregersen f. Mikkelsen, solgte 2 e og 8 g i 1919 til Johannes Mikkelsen.

Kjelstrupvej 5, [matr. nr.](#) 4 c med fl., ejes af Akov Stentoft. Ejendommen blev selvstændig i 1857, da Chr. Nielsen (i nr. 4 a) solgte jorden til Thomas Chr. Frederiksen. Han fik samme år brandforsikret sin ejendom, der beskrives som: 1 hus, liggende øst-vest, 22 fag, 44 alen lang, 10 alen dyb. Grundmur, fyrre overtømmer, murede gavle og stråtag. I skorsten opført, dels af rå sten, dels brændte sten. 13 fag vinduer med anker, 10 indvendige glatte døre. De to østre fag med bræddeloft. Indrettet således: 3 fag storstue, 1 fag til gang, 3 fag dagligstue, 3 fag til sovekammer og køkken, 2 fag til tørveplads, 10 fag til stald og lade med 4 glatte døre. Tax. 10 fag 600 rd, 12 fag 400 rd. Huset er nyt opført og beliggende 300 alen fra nabobygning.

I 1865 solgte Th. C. Frederiksen til Peder Chr. Larsen. Ved folketælling i 1880 var Peder Chr. Larsen og hans kone, Ane Kirstine Nielsen, begge 42 år. Han var født i Østerild, hun i Sennels. I hjemmet boede tre døtre, der alle var født i hjemsognet: Else Marie Pedersen (14 år), Petrine (10) og Inger Marie (2).

Som enke fik Ane Kirstine Nielsen skøde på ejendommen, og hun solgte to år senere til Frantz Andreas Jensen. Han og hans kone boede alene på ejendommen ved folketælling 1890. Han var 35 år og født i Øsløs, mens hans kone, Johanne, var 23 og født i Æbeltoft. Hun blev enke i 1922 og solgte samme år til Anders Jensen. Ved fogedudlægsskøde blev ejendommen i 1927 overtaget af Mads Nielsen Hebsgaard, der samme år tilkøbte matriklerne nr 4 o, 4 p og 4 q af Knud Jensen Hove.

Kjelstrupvej 7, [matr. nr.](#) 3 d med fl., ejes af Poul og Bodil Nielsen, Brd. Nielsens Maskinstation I/S. Selvstændig ejendom fra 1866, da Jens Chr. Nielsen købte jorden af kammerråd Lykke på den betingelse, at den skulle bebygges inden 2 år. Ved folketæl-

lingen 1880 var familien vokset til ni medlemmer, der alle var født i sognet. Foruden Jens Chr. Nielsen (43 år) og hans kone Ane Nielsen (40) var det børnene: Maren Kirstine Jensen (13), Peder Chr. Nielsen (10), Maren Oddershede Jensen (8), Peter Vilhelm Jensen (6), Ane Marie Jensen (4), Nielsine Christine Jensen (2) og Augusta Mariane Jensen (under 1 år). Ved folketællingen 1890 var børnene Nielsine og Augusta hjemme samt 2 nyankomne: Thomine 7 år og Anine 4 år.

I 1897 købte Claus Laursen ejendommen, der 1901 blev overtaget af Thomas Skovsted Thomsen, som tilkøbte matr. 3 c i 1908. I 1912 solgte han til Peder Hansen, der havde ejendommen indtil 1921, da den blev købt af Peter Hansen, Nørhå. 1925-40 hed ejeren Thomas Søndergaard Thomsen og derefter Kaj Vestergaard, Næstrup 1940-42. I 1942 blev ejendommen købt af Harald Andersen.

Overenden af Kjelstrup

Samtale med Anna Jacobsen og Martin Hebsgaard v/ Svend Sørensen

Anna Jacobsen og Martin Hebsgaard er søskende og vokset op på Kjelstrupvej 5, der nu er ejet af Asger Stentoft og beboet af sønnen Jacob. Anna bor nu i Skovsted og Martin i Koldby. Forældrene flyttede til Kjelstrup i 1926, samme år som de blev gift. De stammede begge fra Thyholm. Faderen Mads Nielsen Hebsgaard blev født 1899 i Floulev, og moderen Ingeborg Mortensen blev født i Hvidbjerg 1901. De

Familien Hebsgaard. Forrest står Anna - ellers er det fra venstre Ruth, Ingeborg, Edna, Mads og Martin.

købte ejendommen af Sørensens Tømmerhandel, der havde overtaget den, fordi den tidligere ejer var gået fallit.

Ingeborg og Mads Hebsgaard fik fire børn i ægteskabet: Edna (1927), Ruth (29), Martin (30) og Anna (39). Børnene gik i Kjelstrup skole, og både Martin og Anna husker det som noget karakteristisk, at lærer Poulsen var meget optaget af skak og fodbold. Om sommeren sparkede både drenge og piger til læderkuglen, mens der blev flyttet meget rundt på skakbrikkerne om vinteren.

Der var to klasser i skolen: store klasse og lille klasse. Martin husker, at de store om vinteren gik i skole fra 9 til 4 mandag, onsdag, torsdag og lørdag, mens de små kun var i skole tirsdag og fredag. Om sommeren derimod var fordelingen modsat. Børn, der skulle konformerer, gik til præst tirsdag og fredag fra 10 til 12.

Som noget specielt erindrer Martin, at børnene i store klasse om efteråret havde folkedans, som sluttede med en opvisning ved juletræsfesten lige efter nytår. Fru Poulsen instruerede folkedansen, mens lærer Poulsen spillede til på violin. I begyndelsen lå folkedansen efter skoletid, altså efter kl. 4, men så blev det efterhånden mørkt, når børnene skulle hjem. Af den grund blev folkedansen flyttet til kl. 3.

Bortset fra skolen var der ikke så meget, der trak Martin og Anna ned til Kjelstrup. De levede deres eget liv sammen med naboerne i "æ overend" af Kjelstrup. Her var man i høj grad orienteret mod Thisted. Man leverede mælk til andelsmejeriet i Thisted - Martin Skaarup kørte dog mælk til Pasteur. En stor del af handelen blev lagt i Thisted, men når børnene var i skole, kunne det dog hænde, at de havde bud med til købmanden i Kjelstrup.

Mads Hebsgaard handlede hos T. H. Christensen i Strandgade, når han var inde med svin på slagteriet. Så havde han æg med til købmanden som en del af betalingen, og her blev hesten opstaldet, hvis der var andre ærinder i byen. Når det gjaldt kirkegang, var det også almindeligt at søge Thisted kirke, selv om man også kom til Hillerslev.

Kjelstrupvej 5.

I overenden af Kjelstrup var der et stærkt nabosammenhold, der kom til udtryk både i hverdag og fest. I Martin og Annas hjem var der altid nabogilde omkring den 16. februar, som var deres fars fødselsdag. Anna husker, at omgangskredsen i hendes barndom omkring 1950 bestod af: Elna og Martin Skaarup (Aalborgvej 113), Viggo og Petrine Jensen (Kjelstrupvej 1), Emmy og Richard Stensgaard (Leopardvej 38), Jenny og Chr. Bjerregaard (Leopardvej 34), Agnes og Alfred Østergaard ("Kalifornien" Leopardvej 36), Jesper og Stine Christensen (Kjelstrupvej 2), Marie og Chr. Bang Thøgersen (Kjelstrupvej 3) samt Harald Jensen (Østerbakken 97).

Når der var nabogilde, var der dækket op både i dagligstuen og i den pæne stue. Nabokonerne hjalp hinanden med at varte op, mens der var en kogekone til at tage sig af madlavningen. Efter kaffen var mændene ude at bese besætningen, og så kunne det hænde, at Ingeborg udbrød: "Puha, hvor I lugter af stald".

Nabobørnene var sammen et sted, mens forældrene var i byen. Forældrene havde kager med hjem fra festen til børnene. Større fester som bryllup og sølvbryllup blev ofte holdt i Brund forsamlingshus.

Bedriften

Mads Hebsgaard var uddannet ved landbruget, og han havde i 1921-22 været på Tommerup Højskole. Da han købte ejendommen i Kjelstrup, var bygningerne i god stand, idet der var sket ombygninger i 1920 og 1925. Ejendommen havde et jordtilliggende på ca. 31 tdr. sæde (22 tdr. land). Dertil kom 5 tdr. sæde i Kløv Kær (Tagmarken), som Mads Hebsgaard købte. Ved overtagelsen i 1926 var besætningen på 2 heste, 6 køer, 6 stk. ungkvæg og 15 svin. Omkring 20 år senere var besætningen på 4 heste, 8 køer, 13 stk. ungkvæg og 40 svin.

Hvis en so havde svært ved at føde, eller den ikke ville give mælk til grisene, blev der sendt bud efter Mads Yde i Sennels. Han havde status som klog mand eller "svinejordemoder".

Selv om der var tre eller fire heste, så var der kun to, der var vant til at gøre det seje arbejde. Når der skulle tre heste for selvbinderen, lånte Mads og Bang Thøgersen en hest af hinanden. I begyndelsen fik man tærsket af et omrejsende tærskværk, hvor naboerne hjalp hinanden. Omkring 1940 købte Mads sit eget 14 tommer tærskværk.

Naboerne hjalp også hinanden to og to, når der skulle hentes lyng i Hjørdemål. Martin eller hans far hentede dog selv tørv i Hundborg mose. Allerede som 16-årig blev Martin sendt alene af sted. Der blev hentet tørv tre dage i træk, og der blev kørt med to vogne, som tilsammen kunne rumme 6000 tørv. Det var hårdt for hestene, og de kunne ikke trække op ad Østerbakken, så man måtte nede om Vegendal.

Martin Hebsgaard på selvbinderen og svogeren Niels på traktoren.

Omkring 1952 købte Mads traktor, en lille Massey Harris Poney. I den anledning skulle den sorte kørehest slagtes. Det var en stærk hest, som familien var knyttet til. Når den så et køretøj på vejen foran, lagde den sig i seletøjet, indtil den var forbi. Da hesten kom på slagteriet, kunne man ikke holde den, og den løb hjem til Kjelstrup igen. Martin blev derefter bedt om at bringe den tilbage til slagteriet og blive der, indtil hesten var aflivet. Hans far havde ikke spor lyst til at gøre det selv.

I 1964 solgte Mads og Ingeborg ejendommen til Richard Hove Nielsen fra Nors, og de flyttede til Fayes Alle 18. Mads døde i 1976 og Ingeborg fem år senere - et par år før hun døde, kom hun på plejehjem i Nors.

kilder:

Matrikler og hartkornsspecifikationer.

Skøde og panteregistre. Kirkebøger og folketællinger.

Hillerslev/Hundborg Herreders skifteprotokol., m.v.

T.Balles "Tingbogsekstrakter fra Thy".

Nikolaj Bojer "Familier i Thy & Han Herred".

G. Th. Gravesen: Gaarde og Slægter (1946)

Ullerupgrd., skøde og panteregister, Hillerslev sogn, Kjelstrup by 1826-1970.

"Slægten Yde" samt personlige opl.

